

ROZPRÁVKY V SLOVENSKOM A RÓMSKOM JAZYKU

IRENA ADAMOVÁ – GEJZA ADAM

BRATISLAVA
2015

ROZPRÁVKY V SLOVENSKOM A RÓMSKOM JAZYKU

IRENA ADAMOVÁ – GEJZA ADAM

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV, BRATISLAVA
2015

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Publikácia vyšla v rámci projektu „Inovatívne vzdelávanie pre pedagogických zamestnancov základných škôl za účelom zvýšenia ich interkultúrnych kompetencií vo vzdelávacom procese rómskych žiakov“, ktorý bol financovaný z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Rozmnožovanie a šírenie tohto diela alebo jeho častí akýmkoľvek spôsobom bez výslovného písomného súhlasu vydavateľa je porušením autorského zákona.

Rozprávky v slovenskom a rómskom jazyku

Autori: Mgr. Irena Adamová, PaedDr. Gejza Adam, PhD.

Recenzenti: prof. PhDr. René Lužica, ArtD., Ing. Ján Hero, PhDr. Jozef Facuna, PhD.

Lektor a technický redaktor: PhDr. Jozef Facuna, PhD.

Jazyková korektúra v rómskom jazyku: Mgr. Eva Gašparová, Mgr. Silvia Galyašová

Jazyková korektúra v slovenskom jazyku: Mgr. Viera Luptáková, PhD.

Ilustračný fotomateriál: dollarphoto

Tlač a grafické spracovanie: Ultra Print, s.r.o., Pluhová 49, 831 03 Bratislava

Vydal: Štátny pedagogický ústav, P.O.Box 26, Pluhová 8, 830 00 Bratislava

Počet strán: 94

Náklad: 500 ks

Prvé vydanie

© Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2015

ISBN 978-80-8118-157-3

OBSAH

Predslov	5
Červená Čiapočka.....	6
E loli čapkica.....	7
Dlhý, Široký a Bystrozraký.....	8
Učo, Buchlo the Lačo dikhado	9
Janko a čarovné fazuľky	12
O Jančis the o čohane fizolki.....	13
Janko Hraško	18
O Jančis Chirchiloro.....	19
Janko Polienko	22
O Jančis Kaštoro	23
Kocúr v čižmách	24
O kocuris andro cirach	25
O dvanástich mesiacikoch	28
Pal o dešuduj čhonorá	29
O primášovi Barovi	36
O Baris baro primašis.....	37
Rozum a Šťastie.....	46
E Gođi the e Bacht.....	47
Muršoro a kráľ.....	50
Muršoro the o thagar	51
Agnesa a Šukar	58
E Agnes the e Šukar.....	59
Džavo a jeho príbeh lásky	62
O Džavo the leskero kamiben.....	63
Hrnček, var!.....	66
Pirori tav!.....	67
Soľ nad zlato	68
O lon hin buter sar o somnakaj.....	69
Šípková Ruženka	74
E Šípkovo Ruženka.....	75
Škaredé káčatko	78
Džungali kačkica	79
Zlý vlk a kozliatka	84
O phuj ruv the o buzňora.....	85
Princ Bajaja.....	88
O princos Bajaja	89
Róm advokátom	92
O Rom advokatos	93
Zoznam použitej literatúry.....	94

PREDSLOV

Dnes, keď sa povie rozprávka, v mnohých z nás sa prebudí predstava, že je to žáner detskej literatúry. Sme presvedčení, že rozprávkové knižky sú výsostne určené deťom a niet lepšieho lieku na zaspávanie, ako je detská knižka a príbeh podaný rodičmi s láskou. V minulosti a často aj dnes rozprávky boli a sú zväčša o tom, že všetko dobre skončí, dobro zvíťazí nad zlom, drakovi princezná nebude až tak chutiť, dobrý skutok bude odmenený, zlý potrestaný, spravodlivosť bude vládnuť svetu ľudí a zvierat, páv sa nebude veľmi pýšiť a lev si zastane svoju rolu kráľa a lenivci nebudú donekonečna zaháľať, lebo bez práce nie sú koláče.

Pravda je taká, že pôvodné rozprávky dávno neboli určené len deťom. Rozprávali si ich dospelí, aby si nimi vyplnili dlhé zimné večery, podávali si ich ako horúce zemiaky „z úst do úst“, aby nimi zohriali srdcia a duše, čo po nápore z celodennej driny potrebovali pookriať, pohladať alebo rozveseliť. Rozprávky však slúžili aj na to, aby sa nimi deti zahriakli, keď vystrájať svoje detské vylomeniny, aby sa z nich poučili, keď vyparátili zbojstvá. Deti sa rozprávkami nezriedka strašili, aby sa vyhýbali temným miestam a zákutiam, podozrivým ľuďom a zvieratám, ktoré by im vo chvíli nepozornosti mohli aj ublížiť.

Postupne, s príchodom rozhlasu, televízie a počítačov, sa rozprávka nahradzovala inými formami zábavy a deti si odvykajú od spoločne strávených chvíľ nad knihami, v blízkosti tajomných bytostí vystupujúcich zo stránok a hovoriacich k nim jazykom, ktorému rozumejú všetci.

Jazyk rozprávky je univerzálny. V našej knižke sa ukryl pod plášťik rómčiny. To je jazyk, ktorému rozumejú najmä rómske deti, ale aby sa nestalo, že ich rovesníci budú z počúvania rozprávok vylúčení, tak sme sa rozhodli, že ich všetkým deťom naservírujeme po lyžičkách ako med, v ich slovenskej aj rómskej podobe, a uvidíme, či im zachutia.

Naša knižka je určená deťom a ich rodičom, ktorí chcú zakúsiť pestrosť a bohatosť oboch jazykov, započúvať sa do príbehov z dávnejších aj blízkych čias, zažiť na vlastné uši, ako znejú rovnaké slová v rozličných „písmenkách“, trocha sa zasmiať a trocha sa aj báť.

ČERVENÁ ČIAPOČKA

Bolo raz jedno malé, milé dievčatko, ktoré mal každý rád, no najradšej ju mala stará mama. Raz darovala vnučke čiapočku z červeného zamatu, a pretože jej veľmi pristala, nikto maličkú odvtedy inak nevolal iba Červená Čiapočka. Jedného rána jej mamička hovorí: „Červená Čiapočka, tu máš košík, sú v ňom koláče a malinová šťava. Odnes to starej mame, slabá je, nevládze si navariť, nech si pochutí. Ponáhľaj sa, maličká, ale nikde sa nepristavuj a pekne starú mamu pozdrav!“ Červená Čiapočka zobrala košík a pobrala sa na cestu, lebo stará mama bývala uprostred lesa na malej čistinke. Ako si tak dievčatko vykračuje po lesnej cestičke, stretne ju vlk.

„Dobré ráno, Červená Čiapočka,“ pozdravil spôsobne. „Dobré ráno, vlk,“ odvetilo dievčatko, ako ju doma naučili. „Kdeže, kde tak zavčasu?“ pýta sa zbojník zaliečavo. „K starej mame. Stará mama je chorá, tak sme jej s mamkou nachystali všelijaké dobroty.“ „Pozri, dievčatko, koľko utešených kvietkov tu na lúke rastie. Nazbieraj starej mame kytičku, iste ju voňavý darček poteší,“ vraví jej vlk a sám sa vytešuje, ako si najprv pochutí na starom a potom na mladom mäsku.

Kým dievčatko trhalo kvietky na lúke, prefíkaný vlk vbehol do chalúčky a razom zhltol chorú starú mamu. Potom si na chlpatú gebuľu natiahol čepiec a na nos narazil okuliare. O chvíľu vošla do chalupy Červená Čiapočka.

„Stará mama, aké ty máš veľké uši,“ čuduje sa. „To aby som ťa lepšie počula,“ zahuhle vlk. „Stará mama, aké ty máš veľké oči!“ „To aby som ťa lepšie videla!“ „Stará mama, aké ty máš veľké ústa!“ „To preto, aby som ťa lepšie prehltla!“ Len čo to vlk dopovedal, skok! A už mal v bruchu aj Červenú Čiapočku. Keď si takto zamaškrtil, spokojne sa zvalil na posteľ a o chvíľu spal a chrápal, len sa tak steny otriasali.

Neprešlo veľa času a okolo chalúčky šiel horár. Z domca sa ozýval chrapot, akoby pílil. Vojde dnu a čo vidí? Vlk fučí s bruchom ani válov. Horár schmatol lovecký nôž a rozrezal vlkovi brucho. Prvá vyskočila Červená Čiapočka a pomohla von aj starej mame. Potom rýchlo nanosili skaly, vložili ich vlkovi do brucha a zašili. Netrvalo dlho a vlk sa zobudil. Odvliekol sa k potoku a začal logať vodu. Kamene v bruchu ho prevážili a vlčisko čľup do bystriny. Voda sa za ním zavrela a bolo po pahlníkovi!

[Charles Perrault, francúzska rozprávka, prelož. Mária Viličková]

E LOĹI ČAPKICA

Sas jekhvar jekh cikŋi, kedvešni čhajori, sako la rado dikhelas, no nekradeder la dikhelas e phuri daj. Jekhvar la diŋa loĹi baršoŋiko čapkica u vašoda, hoj lake bares ilinelas, savore la cikŋa čhajora akorestar vičinenas ča LoĹi čapkica. Jekh tosara lake e dajori phenel: „LoĹi čapkica, le ade o košaris, andre hin o bokeĹa the o maĹinovo paŋi. Lidža ada la phura dake, nasvaĹi hiŋi, na birinel peske te tavel, mi chal. Sidar, miri ckŋori, aĹe ŋikhaj tut na ačhav u šukares la phura dake paĹiker!“ E LoĹi čapkica iĹa o košaris u diŋa pes pro drom, bo e phuri daj bešelasa maškar o veš pre cikŋi maĹica. Sar peske ča avka e čhajori džal pal o vešuno dromoro, arakhel la o ruv.

„Lačo đives, LoĹi čapkica,“ šukares paĹikerđa „Lačo đives, ruveja,“ phendā pale e rakĹori, avka sar la sikhade khere. „Kaj ča džas, kaj avka sig tosara?“ phučel o avrimardo vešukano. „Ke phuri daj. E phuri daj hiŋi nasvaĹi, ta la daha lake kerđam lače chabena.“ Dikh, rakĹori, keci šukar luludā adaj pre maĹa baron.

„Čhinger lendar la phura dake, kereha lake loš,“ phenel o ruv u korkoro lošaĹol, savo lačo chaben les užarel. Medig e LoĹi čapkica čhingerelas o luludā pre maĹa, o avarimardo ruv chuĹiĹa andro kheroro u jekhvara chaĹa la nasvaĹa, phura dajora. PaĹis peske cirdĹa pro dzaralo šero la phura dajakeri čapka, o okuĹara thođa pro nakh. Pal o cikno čiro avĹa andro kheroro e LoĹi čapkica.

„Phuri dajori, save tut hin bare kana,“ čudaĹinelas pes e rakĹori. „Oda hin vašoda, kaj tut feder te šunav,“ phendā tel o nakh o ruv. „Phuri dajori, save tut hin bare jakha!“ „Oda hin vašoda, kaj tut feder te dikhav!“ „Phuri dajori, savo tut hin baro muj!“ „Oda hin vašoda, kaj tut sig te chav!“ Mek so ča ada o ruv phendā, chuĹiĹa upre! U imar sas e LoĹi čapkica leske andro per. Sar avka mištes chaĹa, čalo pašĹila peske pro hađos u pal o cikno čiro zasuĹa. Zorales charčinelas u o fali ča avka pen razinenas.

Na pregeĹa but čiro u pašal o kheroro džalas o horaris. Ča šunel, andro kher vareko charčinel sar bugova. Džal andre u so na dikhel? O ruv le bare pereha pašĹol andro hađos u phurdel. O horaris iĹa e čhuri u čhindā le ruveske o per. Sar jekhto chuĹiĹa avri e LoĹi čapkica u paĹis ažutindā la phura dake. PaĹis sig phirade o bare bara, thode len le ruveske andro per u zaside les. Na Ĺikerlas but čiro u o ruv ušĹiĹa upre. Sas bares trušalo, ta geĹa kije len te pijel paŋi. O bara andro per les previsarde the o ruv peĹa andro paŋi. O paŋi pes pal leste phandĹa andre u sas pal o nadochalo ruv!

o ruv - vlk, baršoŋiko čapkica - zamatová čiaपोčka, te ažutinel - pomáhat', trušalo - smädny

DLHÝ, ŠIROKÝ A BYSTROZRÁKÝ

Vďalekej krajine vládol starý kráľ, ktorý mal jediného syna. Ten sa však nie a nie oženiť. Nevedel nájsť takú dievčinu, ktorú by si mohol zobrať za ženu a urobiť tak staručkému otcovi radosť. Jedného dňa sa kráľ rozhodol, že ukončí synovi trápenie a pomôže mu nevestu nájsť. Dal mu malý zlatý kľúčik. Zlatý kľúčik patril k zlatým vrátkam v hradnej veži. Mladý princ sa tam vybral, aby splnil otcovo želanie. Na stenách viselo dvanásť obrazov v drahých rámoch, na každom z nich bola vyobrazená urodzená princezná a pri nej veno, ktoré núkal jej urodzený otec. V samom kúte hradnej veže princ objavil trinásty z obrazov, ten však bol zahalený bielym plátnom. Zvedavo odhrnul záves a takmer onemel od úžasu. Na obraze zbadal najkrajšiu dievčinu, akú kedy videl.

„Túto som si vybral a už nikdy žiadnu inú nebudem chcieť!“ ukázal princ kráľovi trinásty obraz z hradnej veže. Kráľ sa však zarmútil a nešťastne pokrútil hlavou: „Prečo si si len nevybral jednu z tých princezien? Prečo ti zrak padol práve na tú poslednú, trinástu, zakliatu?“

Princ sa však nedal odradiť a prisľúbil otcovi, že sa môže tešiť na svadobnú hostinu, hneď ako svoju princeznú oslobodí. A hneď si aj osedlal koňa a vybral sa na cestu do ďalekej krajiny, aby porazil čarodejníka, ktorý jeho princeznú väznil.

Ako tak šiel lesom, naďabil pri ceste na troch pocestných. A veru, samo šťastie mu poslalo do cesty takých pútnikov. Traja mužíci vedeli stvárať neuveriteľné kúsky. Prvý z nich bol taký šikovný, že keď sa natiahol, bol dlhší ako najvyššia jedľa v lese. Kamaráti ho preto volali Dlhý. Prostrednému z nich, keď sa nadýchol, sa brucho tak nafúklo, že by mohol vypiť celé more, a ten tretí zas svojím okom zbadal myšku cez celú lúku ďaleko, preto ich volali Dlhý, Široký a Bystrozraký.

Milý princ si hneď všetkých troch zobral k sebe do služby a Bystrozrakého požiadal, aby mu svojím neprekonateľným zrakom našiel tú najkratšiu cestičku k jeho princeznej. Bystrozraký si dal dolu z očí pásku a v tej chvíli vedeli všetci, ktorým smerom sa majú vydať na cesty. Večer pricválali všetci štyria k železnému zámku, kde zlý čarodejník väznil krásnu princeznú, a spoločne premýšľali, ako sa dostanú dnu. Tam už čakali pripravené hostovské komnaty a prestreté stoly. Keď sa najedli a oddýchli si po dlhej ceste, vstúpil do jedálne sám čarodejník. Oblečený v čiernom habite, za ruku držal bledú a uplakanú dievčinu. Hromovým hlasom sa rozkričal:

„Ja viem dobre, prečo ste sem prišli! Ty sa, princ, prichystaj, dám ti úlohu, a keď ju splníš, toto dievča sa stane tvojou ženou. Budeš ju strážiť tri dni a tri noci a nesmieš ju stratiť, inak skamenieš ty aj tvoji traja priatelia!“ Princ si pomyslel, že nemôže byť nič jednoduchšie. Obmotal Dlhého okolo princezninho kresla, Širokého postavil pred dvere a Bystrozrakého na stráž pred komnatu a sám si sadol vedľa princeznej, že z nej oka nespustí. Zotmelo sa a naši milí cestovatelia zaspali, akoby ich do vody hodili. Keď sa ráno prebudili, princezná bola preč. „Netráp sa, princ náš, ja ti dievčinu nájdem.“ Sľuboval mu Bystrozraký. A veru, len čo si dal z očí dolu čiernu pásku, zbadal na konci čierneho lesa vysokánsky stromisko a na tom stromisku konárisko a na ňom malú princeznú premenenú na ešte menší oriešok.

UČO, BUCHLO THE LAČHO DIKHADO

Andro durutno them rajarlas o phuro thagar, saves sas jekh čhavo. Oda na u na te lel romňa. Na džanelas te arakhel ajsa čha, sava bi šaj ilahas romňake u te kerel avke le phure dadeske loš. Jekh d'ives peske phend'a, hoj ačhavla le čhaskero pharipen u ažutinla leske te arakhel la terňa. Diňa les cikni somnakuňi kleja. E somnakuňi kleja džalas andro somnakuno vudar andre burkoskeri veža. O terno princos pes odoy kidl'a avri, kaj te kerel le dadeskero kampelipen. Pro fali figinenas dešuduj čitre andro kuč rami, pro dojekh lendar sas čitrardi e rajkaňi princezna u paš late sas barvalipen, savo davkerlas lakero rajkano dad. Pro agor le burkoskera vežake o princos arakhl'a dešutrito čitro, oda a'le sas učardo parne pochtaneha. Užardones cirdl'a tele o pochtan u maj němisa'ila olestar, so dikh'l'a. Pro čitro dikh'l'a nekšukaredera rakl'a, sava kana dikh'l'a.

„Ala mange il'om avri u imar šoha avra na kamava!“ sikhada o princos le thagariske o dešutrito čitro andal le burkoskeri veža. No o thagar ačhila pharejileskero u bibachtales bond'ard'a le šereha: „Soske ča tuke na il'al avri jekh alendar princeznendar? Soske tuke o jakha pele pre adi agorutni, dešutrito, pokerdi?“

O princos pes na diňa te odvakerel u diňa lav le dadeske, hoj šaj lošal'ol pro bijav, takoj sar peskera princezna ratinela avri. U mind'ar peske bešl'a pro graj u diňa pes pro drom andro durutno them, kaj te murdarel le čohanes, savo likerel andro phandlipen leskera princezna.

Sar avka džalas pal o veš, arakhl'a pes paš o drom le trine manušenca. U čáčeste, korkori e bacht leske bičhada andro drom kale dromengeren. Kala trin manuša džanenas te kerel na paťangutne buťa. Elšino lendar sas ajso chitro, hoj te pes cirdelas avri, sas učeder sar nekučeder kašt andro veš. O amala les vašoda vičinenas Učo. O maškarutno lendar, kana andre peste cirdelas o luftos, o per pes leske avka phurdelas opre, hoj šaj pijelas avri calo baro paňi, u oda trito peskera jakhaha dikhelas le mišocis prekal cali maľa durutnes, vašoda len vičinenas Učo, Buchlo the Lačo dikhado.

O kedvešno princos peske mind'ar savore trinen il'a ke peste andro sogališagos u le Lačo dikhades mangl'a, kaj leske peskere dikhbnaha te arakhel nekchardeder dromoro ke leskeri princezna. O Lačo dikhado peske il'a tele o pochtan pal o jakha u andre oda čiro savore džanenas, sava seraha lenge kempel te džal pro drom. Raťi doavle savore štar džene kijo trastuno burkos, kaj o nalačo čohano likerelas andro phandlipen leskera šukara princezna u jekhetane gindinenas, sar pen dochudena andre. Odoj imar užarenas pririchtimen sobi the barvale skaminda. Sar chale the bešle penge pal o baro drom, avl'a andre kuchňa o čohano. Urdo andro kale gada, vastestar likerelas avriparňard'a the avrirudňa čha. Perumašne hangoha vičind'a:

„Me džanav mištes soske ade avlan! Tu princona kisitin tut, dava tut buťi u te la kereha, adi čhaj ačhela tira romňake. Merkinaha pre late trin d'ivesa the trin raťa u našti la našaves, bo palis ačheha bareske tu the tire trin amala!“

O princos gindind'a peske, hoj oda našti avel nič lokeder, bond'ard'a le Učes pašal le princeznakero fotelis, le Buchles ačhada anglo vudar u le Lačo dikhades pre vatra andre soba u korkoro bešl'a peske paš e princezna, hoj na mukhela pal late tele o jakha.

Vo chvíli už sedel Dlhému na pleciach a spoločne sa hnali do lesa. Priniesli princovi oriešok a Bystrozraký mu poradil: „Len hoď oriešok na zem, pán môj!“ A v tej chvíli stála vedľa nich princezná tak, ako ju tam videli naposledy. Zrazu sa otvorili dvere a do komnaty vošiel čarodejník s prútikom v ruke. Keď zbadal princeznú, zamračil sa na princa, vzal dievčinu za ruku a odviezol ju preč. Večer po dobrom jedle sa všetko zopakovalo. Princeznú čarodejník usadil do veľkého kresla a prikázal mladíkovi, aby ju dobre strážil, lebo ak mu zmizne z očí, skamenejú aj jeho traja vandrovníci.

Strážili ju ako oko v hlave, ale neustrážili, aj po druhý raz im uprostred noci zmizla, a keď sa rozvidnelo, musel ju znova Bystrozraký vypátrať svojim zázračným pohľadom. „Vidím, pán môj, za dvoma veľkými roklinami a piatimi veľkými mestami, na samom konci krajiny sa týči skala. Na skale je kameň a ten kameň, to je vaša princezná!“ Dlhý si vyložil Bystrozrakého na plecيا a uháňal ku skale. Kameň potom Bystrozraký roztrieštil svojim prenikavým pohľadom a hneď z neho vyslobodil dievčinu, ktorú tam čarodejník zaklial. Veľká zlosť pochytila čarodejníka, keď videl, že princa znova neokabátil. Od jedu sa mu pokrútili dlhé fúziská, niečo zašomral a do večera ho nikto nevidel. „Veď uvidíme, kto z nás dvoch nakoniec zvíťazí!“ skríkol čarodejník hneď po západe slnka a znova do veľkého kresla usadil princeznú, aby ju princ strážil najlepšie, ako vie.

Netrvalo dlho a princa aj jeho verných kamarátov znova prepadol spánok, ale oveľa tuhší ako po ostatné dve noci. Ráno sa zobudili a princeznú nenašli. Bystrozraký sa zahľadel tak ďaleko, ako len vládal, a princovi oznamoval: „Pán môj, zle je, čarodejník princeznú zaklial do prsteňa, ten je ukrytý v malej mušli na dne najväčšieho a najtemnejšieho mora. Veru, neviem, ako sa nám podarí ju vyslobodiť!“

Šli teda všetci traja, aby si poradili s ťažkou úlohou. Princovi sľúbili, že princeznú privedú späť živú a zdravú. Dlhý sa načahoval ručiskami práve tam, kde mu Bystrozraký ukazoval, ale prsteň bol príliš hlboko. Preto sa Široký nadýchol, nadul svoje veľké brucho a takmer celé more vypil. Potom to už bola pre nich hračka. Aj keď bol po ceste Široký Dlhému na pleciach ťažký, napokon zdarne dorazili do zámku a hneď hodili čarodejníkovi do okna z mora vylovený prsteň. Keď to čarodejník uvidel, skrútili sa mu od zlosti vlasy a potom brada a nakoniec sa pokrútil celý a princezná ostala voľná, šťastná v princovom náručí.

Ďakovala všetkým kamarátom za vyslobodenie a hneď sa vydala s princom na cestu do jeho kráľovstva, kde mu jeho otec prichystal veľkolepú svadobnú hostinu. Všetci na hrade mali z mladého páru a nastavajúceho kráľa veľkú radosť. Na svadbu boli pozvaní aj Dlhý, Široký a Bystrozraký. Hneď však, ako sa najedli, znova sa vybrali na cestu a hádam dodnes sa potulujú krížom-krážom po svete.

[Karel Jaromír Erben]

Raťolas u amare kedvešne dromarde zasute, sar te bi len andro paňi čhivenas. Sar tosara uštile upre e princezna našlila.

„Ma dara, princona amaro, me tuke la rakla arakhava.“ Delas leske lav o Lačo dikhado. U čačeste, ča so thođa tele o kalo pochtan pal o jakha, dikhla pro agor le kale vešeske bares učo kašt u pre oda kašt pro konaris sas e cikňi princezna prekerđi pro mek cikneder pendechoro.

Akor imar bešelas le Učeske pro phike u jekhtane denašenas andro veš. Ande le princoske o pendechoro u o Lačo dikhado les diňa godi: „Ča čhiv o pendechoro pre phuv, raje mireja!“ U andre oda čiro e princezna ačhelas paš lende avka, sar la dikhle agorutnes. Jekhwareste pes phundrađa o vudar u andre soba avla o čohano la raňoraha andro vast. Sar dikhla la princezna, choľardones čhiđa o jakha pro princos, chudla la princezna vastestar u ligendľa la odarig. Raťi, pal o lačo chaben pes savoro visalila. O čohano thođa la princezna andro baro fotelis u phendľa le princoske, kaj pre late mištes te merkinel, bo te našloľa leske pal o jakha, ačhena bareske the leskere trin dromarengere.

Merkinenas pre late sar pre jakh andro šero, ale na domerkinde, the dujtovar nasig raťi lenge pale našlila u te imar divesalolas mušinda o Lačo dikhado peskere čohane dikhibnaha pale la te rodel. „Dikhav, raje miro, pal o duj bare maľa the pandž bare fora, dži pro agor le themeske ačhel učo baruno heďos. Pro baruno heďos hin bar u oda bar hin e tumari princezna!“ O Učo thođa le Lače dikhades pro phike u denašenas ke baruno heďos. O bar o Lačo dikhado peskere dikhipnaha phagla pro cikne kotorora u mindar ratinda avri la princezna, sava odoj o čohano pokerđa. Bari choľi chudla o čohano, sar dikhla, hoj pale na thođa avri le princoha. La choľatar leske bandile o bare bajuzi, vareso phendľa tel o nakh u dži raťi les ňiko na dikhla. „Sem dikhaha, ko amendar duje dženendar pro agor khelela avri!“ vičinda o čohano u mindar, sar raťisalila thođa la princezna te bešel andro baro fotelis, kaj pre late te merkinel, sar nekfeder džanel.

Na likerelas but čiro u o princos the leskere amala palis zasute, ale sovenas zoraleder, sar andro anglune duj raťa. Tosara uštile opre u la princezna na arakhle. O Lačo dikhado dikhelas avka dur, sar ča birinelas u phenelas le princoske: „Raje mireja, namištes hin, o čahano pokerđa la princezna andre angruști u joj hiňi garuđi andre cikňi mušlica telal andro nekbareder the nekkaleder baro paňi. Čačes na džanav, sar pes amenge dela te ratinel la avri!“

Avka džanas savore trin džene, hoj penge te den godi, la phara buťaha. Le princoske dine lav, hoj leske anena pale la princezna džidona the sasta. O Učo thovelas o nacirdle vasta ipen odoj, kaj leske sikhavelas o Lačo dikhado, no e angruști sas but tele andro baro paňi. Vašoda o Buchlo cirdla andre peste, phurďarda peskero baro per u maj na piľa avri o baro paňi. Palis imar na sas perdal lende pharo te dokerel e buťi. The te pal o drom sas o Buchlo le učeske pro phike pharo, the avka bachtales doavle andro burkos u mindar čhide le čohanoske andre blaka e angruști, cirdli avri andal o baro paňi. Sar o čohano ada dikhla, la choľatar leske bandile o bala, palis e brada u pro agor calkom bandila u la princeznake sas phundrado drom, sas bachtaľi le princoske andre angali.

Palikerlas savore amalenge, hoj la ratinde avri u mindar pes diňa le princoha pro drom andro leskero thagaripen, kaj leskero dad lenge richtinda baro bijav. Savoren sas bari loš le ternendar the le avutne thagaristar. Pro bijav sle vičinde the o Učo, Buchlo the o Lačo dikhado. No mindar sar chale, pale pes dine pro drom a talam dži adađives phirkeren sera-seratar pal e luma.

o thagar - král', o thagaripen - král'ovstvo, o burkos - hrad, o čitro - obraz, te čitrarel - kreslit', o čohano - čarodejník, te del god'i - poradiť, e raňori - prútik

JANKO A ČAROVNÉ FAZUĽKY

V jednej dedinke žil chlapec menom Janko. Otec mu umrel, a tak žil len s mamou a pomáhal jej starať sa o sliepky a kravičku. Jedného dňa, keď mama sypala sliepkam zrno, povedala Jankovi: „Syn môj, hoci šetrím, ako viem, nemáme dosť peňazí. Nevieš, z čoho zaplatíme na budúci mesiac nájomné.“

„Ale mami, veď ešte máme našu vernú Stračenu,“ odpovedal Janko s úsmevom. „Ona nám nikdy neodmietne nadojiť čerstvé mlieko.“ Mamka nič nevravela, ale na druhý deň ráno Jankovi povedala, aby odviezol Stračenu na trh. „Čože?!“ zvolal Janko neveriac, že mama to myslí vážne. Popoludní však už viedol Stračenu na trh. Prešiel kus cesty a stretol čudného človečika.

„Ahoj, Janko,“ pozdravil ho mužiček. „Kam si sa vybral s tou peknou kravičkou?“ „Vediem našu Stračenu na trh a tam ju predám,“ smutne odpovedal Janko. „Najlepšie urobíš, keď ju predáš mne. Dám ti za ňu toto,“ povedal mužiček a nasypal Jankovi do klobúka niekoľko pekných farebných fazuliek. „Zasaď ich večer v záhrade a uvidíš, že ti prinesú šťastie a bohatstvo.“ Pri tých slovách sa Jankovi rozžiarili oči.

„To je ale výhodný obchod!“ zvolal nadšene. Jankova mamka však nadšená vôbec nebola. Keď počula, ako Janko predal Stračenu, rozhnevala sa tak, že mu ani večeru nedala. Potom sa rozplakala a fazuľky vysypala z okna. Keď Janko ráno otvoril okno, neveril vlastným očiam. Uvidel obrovskú stonku fazule, ktorá vyrástla pred jeho oknom, kým spal. Stonka bola hrubá ako kmeň stromu a taká vysoká, že siahala až do neba.

„Takže tie fazuľky boli naozaj čarovné!“ pomyslel si Janko. „Mužiček neklamal. Vyrástli až do neba!“ Janko ešte dlho obdivoval nebotyčnú stonku a potom sa vrátil do domčeka. Už vedel, čo urobí! Od vzrušenia sa mu chveli ruky, keď sa obliekal. Potom vyšiel von a začal sa šplhať po čarovnej fazuľovej stonke. Bolo to ľahšie, ako si predstavoval, a keď sa pozrel dolu, uvidel, že chalupa, v ktorej býva, je maličká ako domček pre bábiky. Šplhal sa čoraz vyššie a vyššie, až tam, kde sa obrovská stonka fazule strácala v oblakoch. Keď bol na samom vrchu fazule, uvidel dlhú bielu cestu vinúcu sa pred ním do diaľky a na jej konci veľký hrad s mnohými vežami. Tajomný hrad Janka lákal a bez váhania sa k nemu vydal po dlhej bielej ceste. Bol taký zvedavý, že ani nepomyslel na nejaké nebezpečenstvo. To bolo dobrodružstvo, po akom vždy túžil!

„Som pripravený na všetko!“ hovoril si. Keď Janko došiel k hradnej bráne, natiahol sa k ťažkému klopadlu a zaklopal. Dlhو sa nedialo nič. Janko si pomyslel, že hradný pán asi nie je doma. Sklamany sa obrátil a vykročil na spiatočnú cestu, keď vtom sa brána náhle so škripaním otvorila a vyšla z nej nejaká pani, aby ho privítala. Bola taká veľká, že sa chudák Janko pred ňou cítil ako trpaslík. „Dobrý deň. Môžem vojsť?“ spýtal sa Janko, keď sa spamätal z prekvapenia.

„Som veľmi hladný. Našlo by sa tu pre mňa niečo na jedenie?“ Žena sa usmiala a pozrela sa dolu na Janka. Potom mu povedala: „Poď ďalej. Máš šťastie, že môj muž nie je doma. Takého chlapca, ako si ty, by zjedol na raňajky!“ O chvíľu postavila pred Janka misu s ovsenou kašou. Jedol s takou chuťou, že celkom zabudol na strašného obra. Odrazu žena zašepkala: „Rýchlo, schovaj sa! Už sa vracia!“ Janko rýchlo ako

O JANČIS THE O ČOHANE FIZOLKI

Andre jekh gavoro dživelas muršoro, savo pes vičinelas Jančis. O dad leske muľa, u avka dživelas ča la daha u ažutinelas lake te likerel le kachnen the gurumni. Jekh dives, sar e daj čhivelas le kachnenge zarnos, phendä le Jančiske: „Mro čhavo, he te šporinav, sar džanav, nane amen dosta love. Na džanav sostar poťinaha aver čhon vaš o kher.“

„Ale daje, sem amen mek hin amari lači gurumni e Stračena,“ phendä pale asandones o Jančis. „Joj amen mindig dela frišno thudoro.“ E dajori nič na phendä, ale pre aver dives tosara phendä le Jančiske, hoj te lidžal la Stračena pro tarhos. „So?!“ vičindä o Jančis na paťalas, hoj e daj čačeste pre ada gindinel. No imar paldiloste lidžalas le Stračena pro tarhos. Pregelä kotor drom u arakhľa čudakos.

„Ahoj Janči,“ palikerďa leske o manušoro. „Kaj tut kidľal avri kala šukar gurumňoraha?“ „Ligenav amara Stračena pro tarhos u odoj la bikenava,“ bilošanes phendä o Jančis. „Nekfeder kereha, te la bikeneha mange. Dava tut vaš lake kada,“ phendä o manušoro u čhordä le Jančiske andre kalapa vajkeci šukar barevna fizolici. „Zabarar len raťi andre bar u dikheha, hoj tuke anena bacht the barvalipen.“ Paš kala lava le Jančiske labonas o jakha.

„Oda hin lačho dovakerďipen!“ viskindä radišagoha. Le Jančiskeri dajori ale na sas rado. Sar šundä, sar o Jančis bikendä la Stračena, choľardä pes avka, hoj les aňi raťi te chal na diňa. Paľis pes rozrundä u o fizolki čhiďa avri pal e blaka. Sar o Jančis tosara phundraďa e blaka, na paťalas peskere jakhenge. Dikhľa bari fizola so bariľa anglal leskeri blaka, sar jov sovelas. La fizolakero konaris sas igen thulo the ajso učo, hoj cirdelas pes dži kijo ňebos.

„Ala fizolki hine čačipnaste čohane!“ gondolindä ke peste o Jančis. „O manušoro na chochavelas. Barile dži ko ňebos!“ O Jančis mek but čiro dikhelas pro fizolakero konaris u paľis geľa pale andro kheroro. Imar džanelas, so kerela! Ajso sas alestar naužardo, kaj pes leske o vasta razinenas, sar pes urelas. Paľis geľa avri u kezdindä pes te cirdel pal e čohano fizolakero konaris. Oda sas lokeder sar peske gondolinelas u sar dikhľa tele, zadikhľa, hoj o kheroro kaj bešel, hino ciknoro, sar kheroro perdal o popkici. Cirdelas pes učeder the učeder dži odoj, kaj o baro fizolakero konaris našľolas andro mraki. Sar dogeľa dži o jekhučeder than, dikhľa baro parno drom u pre leskero agor sas baro burkos but veženca. Oda zaučardo burkos le Jančis cirdelas u bijo gindipen diňa pes pro baro parno drom. Sas ajso naužardo, hoj na gindindä pre ňisavi bibacht. Oda sas perdal leste vareso naprindžargutno, so kamelas mindig te predživel.

„Som richtimen pre savoro!“ phenelas peske. Sar dogeľa ke burkoskeri kapura, cirdľa pes kijo pharo durkiňiben u durkindä. But čiro pes nič na kerelas. O Jančis gindindä peske, hoj talam le burkoskero raj nane khere. Visalila u kamľa te džal pale pro drom, te jekhvareste pes e kapura phundraďa u varesi raňi avila avri, kaj leske te palikerel. Sas ajsi bari, hoj o čoro Jančis pes paš late šunelas sar cikno manušoro. „Lačho dives. Šaj džav dureder?“ phučľa o Jančis, sar avľa ke peste olestar, so dikhľa.

„Som bares bokhalo. Na arakhela pes ke tumende varesavo chaben perdal mande?“ E raňi asandila, dikhľa tele pro Jančis. Paľis leske phendä: „Av dureder. Hin tut bacht, hoj miro rom nane khere. Kajse muršores, sar sal tu, bi čaľahas pro tosarutno chaben!“

blesk vkĺzol do rúry obrovskej kuchynskej pece a obor vzápätí ťažkým krokom vošiel do kuchyne. Zavetřil a hromovým hlasom zreal: „Čuchám, čuchám človečinu, ľudské mäso dám si k vínu. Neznášam tu cudzích hostí, každému z nich zlámem kosti!“

„Ale kdeže, muž môj,“ chĺacholila obra žena. „Začuchal si srnčiu pečienku, ktorú som Ti pripravila na večeru.“ Rýchlo mu podstrčila misu s pečienkou a obor sa do nej pustil s veľkou chuťou. Keď zahnal hlad, požiadala ženu, aby mu priniesla mešce so zlatom, a ona mu vyhovelala. Janko zo svojho úkrytu v peci pozoroval obra, ako si prepočítava zlaté dukáty. Počítal ich znovu a znovu, až sa tak unavil, že zaspal.

„Nečudujem sa mu,“ pomyslel si Janko, „po takej kope mäsa a knedlí!“ Keď obor začal chrápať, Janko sa rozhodol, že si niekoľko dukátov vezme. Keď si bol Janko istý, že obor tvrdo spí a nič ho nezobudí, tichučko sa vytiahol zo svojho úkrytu, prešiel okolo obra a pritom uchmatol jeden z mešcov s dukátmi.

Obor sa, našťastie, neprebudil. Obrova žena sa nikde neukázala, a tak Janko bežal dlhou kamennou chodbou k hradnej bráne. Keď vybehol z hradu, mešec so zlatými dukátmi si prehodil cez plece a po bielej ceste upaľoval preč z hradu, čo mu sily stačili. Bez dychu dobehol k fazuľovej stonke a začal sa po nej šplhať dolu. Išlo mu to ťažko, lebo mešec bol ťažký a zle sa mu niesol. Keď sa spustil až na zem, čakala už na neho mamka, celá bledá a vyľakaná. „Neboj sa, mami,“ zavolať Janko na privítanie, „som živý a zdravý. A pozri sa, čo ti nesiem. Sme bohatí!“

Obrovo zlato urobilo koniec trápeniu Jankovej mamky. Zaplatila za nájom, nakúpila veci potrebné pre gazdovstvo a Jankovi nové oblečenie. Ale peniaze nevydržali večne a Janko vedel, že jedného dňa sa bude musieť znovu vyšplhať po fazuľovej stonke do oblakov. „Musím zistiť, či obor nemá ešte nejaké ďalšie poklady,“ oznámil Janko mamke. „Ešte raz sa musím vyšplhať hore a navštíviť obrov hrad.“ Obrova žena sa tvárila naradostene, že Janko znovu prišiel, a zasa ho zaviedla do veľkej kuchyne, kde ho ponúkla sladkou kašou. Po obrovi nikde nebolo ani stopy. Odrazu sa však Jankovi začala triasť zem pod nohami a obrova žena naľakane zašepkala: „Môj muž sa vracia domov. Rýchlo sa skry do pece ako vtedy!“

Janko tíško ako myška vkĺzol do pece a počúval, ako si obor sadá k stolu a začína jesť. Každú chvíľku zdvihol hlavu od jedla. Ale jeho žena postavila pred neho na stôl veľkú misu voňavej pečienky, a tak sa mu pachy a vône zmiešali. Keď obor dojedol, natiahol sa a privolať k sebe čarovnú sliepku. Janko s úžasom sledoval, ako sliepka začala znášať zlaté vajcia. Čakal, kým obor tvrdo zaspí, schytil sliepku a chystal sa utiecť z hradu.

Ale beda! Sliepka sa zľakla a tak hlasno zakotkodákala, až sa obor prebudil a rozbehol sa za nimi. Janko bežal ako s vetrom o preteky, až dobehol k fazuľovej stonke. Keď bol v bezpečí ich záhradky, ukázal mamke sliepku a vyhlásil, že teraz sú už navždy bohatí. Na hrad vysoko v oblakoch však nemohol zabudnúť a jedného rána sa opäť vyšplhal hore. Ako predtým sa zasa ukryl v peci a čakal, až sa obor objaví vo dverách. A rovnako ako predtým, aj teraz Janko čakal na chvíľu, až sa obor bude chcieť potešiť svojimi pokladmi. Tentoraz to bola čarovná harfa, ktorá zaplnila celú kuchyňu božskou hudbou. Pre Janka nebolo ťažké vziať spiacemu obrovi harfu, ale keď s ňou po špičkách došiel až k dverám, harfa hlasno vykřikla:

„Majstre, majstre!“ a obra zobudila. To bola ale napínava náháňačka! Obor už Janka dobiehal a chcel ho chytiť za golier. Janko skočil na stonku fazule a rýchlo zliezal dolu. Už z výšky volal: „Mami, mami, prines chytro sekeru, naháňa ma obor!“

Sig thođa pro skamind anglal o Jančis čaro džovuňi zameška. Chalas avka smačnones, hoj sa bisterđa pro daraduno orijašis. Jekhwareste e raňi viskinda: „Sig, garuv tut! Imar avel pale!“ O Jančis sig chuťila andre bari rura so džalas le kuchňakere bovestar u o orijašis phare pindrenca avľa andre kuchňa. Mekča so avľa hangošan vičinda: „Šunav, šunav, manušeskeri vođi adaj khandel, manušano mas chava u pijava paše mol. Na birinav adaj cudze manušen, sakoneske lendar phagerava o kokala!“

„Aľe kaj mro rom,“ čitľarelas le orijašis leskeri romňi. „Oda šundal la sarnakere kale buke, so tuke tađom pro raťutno chaben.“ Sig anglal leste thođa o čaro le kale bukenca u o orijašis bare šmakoha chudľa te chal. Sar imar na sas bokhalo mangľa la romňa, kaj leske te anel o gonore le somnakajeha. E romňi les šundľa u andľa len. O Jančis pal peskero garutno than lelas pro jakha le orijašis sar ginel o somnakune dukati. Ginelas pale the pale u ačhiľa domardo the zasuťa.

„Načudaľinav man,“ gondolinda peske o Jančis, „pal ajsi kopa mas the knedľiki!“ Sar o orijašis kezdinda te charčinel, o Jančis peske phendľa, hoj lela peske vajkeci dukati. Sar imar o Jančis dopaťandilľa pes, hoj o orijašis zorales sovel u nič les na uštavela, cichones avľa avri andal o garutno than, geľa pašal o orijašis u iľa leske jekh gonoro le dukatenca.

O orijašis pre bacht na ušťila. La orijašiskera romňa ņikhaj na dičholas u avka o Jančis denašelas dindarde bareskere gangoha ke burkoskeri kapura. Sar denašľa avri andal o burkos o gonoro le somnakune dukatenca čidľa pro phike u pal o parno drom denašel het le burkostar soča birinelas. Bijo phurďipen dogeľa kijo fizolakero konaris u chudľa pes te mukhel tele. Džalas leske oda phares, bo o gonoro sas pharo u namištes pes leske ľidžalas. Sar pes mukhľa tele pre phuv, odoj pre leste imar užarelas leskeri dajori, caľi parňi the predarandutňi. „Ma dara mri dajori,“ zorales vičinda o Jančis, sar la dikhľa, „me som džido the sasto. U dikh, so tuke anav. Amen sam barvale!“

Le orijašiskero somnakaj agorinda o trapišagos le Jančiskera dake.

Poťinda vaš o kher, cinkerđa so kampelas pro chulajipen the le Jančiske cinda nevo uraviben. Aľe o love na ľikerde mindig u o Jančis džanelas, hoj ela jekh đives kana kampela leske pale te džal pal o fizolakero konaris andro mraki. „Mušinav pes te dodžanel, či le orijašis nane mek aver barvalipena,“ phendľa o Jančis la dake. „Mek jekhvar kempel mange te cirdel pes upre u te džal andro le orijašiskero burkos.“ Le orijašiskeri romňi na sas lošaďi, hoj o Jančis avľa pale, aľe ľigenda les andre kuchňa, kaj diňa les guľi zameška. Pal o orijašis na sas aňi stopaja. Ča jekhwareste chudľa pes te razinel e phuv tel o pindre u le orijašiskeri romňi darangutnones phendľa: „Miro rom avel khere. Sig garuv tut andro bov, sar akor!“

O Jančis pes cichones sar mišocis ispidľa andro bov u šunelas, sar peske o orijašis bešel kijo skamind u chudel te chal. Sakovar hazdelas o šero le chabnastar. No leskeri romňi thođa anglal leste pro skamind baro čaro le kale bukenca u avka pes leske mišinde o sagi. Sar o orijašis dočaľa, cirdľa pes u vičinda ke peste la čohaňa kachňa. O Jančis phundrade mujeha dikhelas, sar e kachňi zľidžal somnakune jandre. Užarelas kana o orijašis zorales zasovala, chudľa la kachňa u kamľa laha te denašel andal o burkos.

Aľe bida! E kachňi darandilľa u hangošan zakodkodinda avka, hoj o orijašis ušťila upre u denašelas pal lende. O Jančis denašelas sar balvaj až dogeľa ke fizolakero konaris. Sar imar sas pro than andre lengeri bar, sikhadľa la dajorake la kachňa u phendľa, hoj akana hine imar mindig barvale. Ča hoj o Jančis pro burkos andro mraki našťi bisterđa

Janko z celej sily zaťal do fazuľovej stonky. Stonka sa zachvela raz, dva razy a odrazu sa s mohutným rachotom zrútila na zem aj s obrom! A to bol obrov koniec, ale aj koniec čarovnej fazuľovej stonky a všetkých Jankových dobrodružstiev!

[Joseph Jacobs, anglická rozprávka, Mária Jakubičková]

u jekhvar tosara pale pes cirdľa upre. Sar angle oda, pale pes garuďa andro bov u užarelas, kana pes o orijašis sikhavela andro vudar. U avka sar akor the akana o Jančis užarelas pro idejos, kana pes o orijašis lošarela peskere barvalipnaha. Akana oda sas e čohaňi harfa, savi pherďarda cali kuchňa devleskere bašavibnaha. Perdal o Jančis na sas pharo te lel e harfa sar o orijašis zasufa, aľe sar pro špički džalas laha dži kijo vudar, e harfa hangošan vičinda:

„Majstrona, majstrona!“ u ušťaďa le orijašis. Oda sas aľe denašiben! O orijašis imar dochudelas le Jančis, kamľa les te chudel pal e galira. O Jančis chuťila pro fizolakero konaris u sig džalas tele. Imar upral vičinelas: „Dajori, dajori, an mange o tover, chudkerel man palal o orijašis!“

O Jančis bara zoraha začinda andro fizolakero konaris. O konaris razinda peha jekhvar, duvar u jekhvareste bare lomcišagoha peľa pre phuv jekhetane le orijašiha.

U oda sas agor le orijašiske, aľe the la čohaňa fizolakere konariske the le savore Jančiskere lumakere predživibnenge!

te gindinel – mysliet, o orijašis – obor, raťuno chaben – večera, džovuňi zameška – ovsená kaša, kale buke – pečeň, somnakuno jandro – zlaté vajičko, te agorinel – skončit, cikno manušoro – trpaslík

JANKO HRAŠKO

Bola raz jedna žena a tá nemala nijaké deti. Raz oberala hrach a takto si vzdychla: „Keby som mala aspoň len také dieťaťko ako tento hráštek, hneď by mi bolo ľahšie na srdci.“ Onedlho nato išiel jej muž orať a ona doma varila obed. Keď prišlo poludnie, zasa si len vzdychla: „Ach, keby som mala niekoho, čo by môjmu starému zanesol obed na pole.“

Tu sa ozve spoza pece: „Ja zanesiem, mamó!“ Žena sa obzerá, ale nič nevidí. „Ktože si, kdeže si?“ vraví si popod nos. „A či ma nevidíte?“ odpovedalo to a skočilo z pece na prípekok, z prípecka na lavičku a tam začalo tančovať. Bolo to malé ako hráštek a očka malo ako gombičky. Tak sa mu ligotali, až milá vec.

„Ja som to, váš Janko, váš synáčik!“ kričalo. Keď sa mať dobre prizrela, videla, že sa jej túžba splnila: Má synčeka drobného ako hráštek. Aj si ho pomenovala Janko Hraško.

„No, mamó, dajte mi chytro jesť, a potom zanesiem otcovi obed,“ volal Hraško. Mať mu doniesla plnú misku halušiek a on neodišiel od nej, iba keď už dno vykúkalo. Potom mu mať uviazala na chrbát do plachtičky misu halušiek a vidličku s lyžičkou zastrčila pod pazuchu. Hrnec s polievkou vzal Hrašok do ruky a šiel do poľa hľadať otca.

Ide si on v dobrej mysli, veselo pohvizduje, až tu príde k jednému jarčeku. Začne sa Janko po hlave škrabať, čo tu robiť, ako sa dostať cez vodu. Nerozmýšľal dlho, vytiahol spod pazuchy lyžicu s vidličkou. Do lyžice si sadol ako do člna a vidličkou zavesloval. Tak sa šťastlivo prepravil na druhú stranu. Ale zdalo sa mu, že sa pri tom jarčeku pridlho zabavil, nuž sa teraz pustil do behu. Lenže vtom sa potkol a bác! Spadol do brázdy. Hrnec sa mu rozbil, polievka sa vyliala a Janko Hraško sa v nej začal topiť. Tu chytro vytiahol vidličku, podoprel sa o ňu ako o žrd' a počkal, kým polievka neodtečie. Ale potom mu nastalo ešte horšie trápenie – ako sa vydriapať z brázdy. Čo neurobil! Spravil z halušiek schody, a tak sa z tej brázdy vyslobodil. Halušky zase pozbieral a šiel ďalej. Keď zočil otca, už zďaleka kričal:

„Otec, otec, otecko môj, nesiem vám jesť!“ Sedliak sa veľmi začudoval: Vidí, ako sa misa k nemu blíži, ale nevidí, že by ju niekto niesol. Zavolať: „Kdeže si? Čože si?“ „A či ma nevidíte? To som ja, váš synček, váš Janiček!“ Čudoval sa otec tým rečiam, veď predsa vedel, že nemá nijakého syna. Ale nech už bolo, ako chcelo, keď sa mu Janiček ukázal, tak si ho vystískal a vybozkával, dobreže ho od radosti nezadusil. Natešili sa do dobrej vôle a potom Janko dal otcovi jesť.

Otec sa ho spytuje: „A či si mi polievku nedoniesol?“ Milý synček rečie: „Veru nie otec, lebo prišiel pes a rozbil mamke hrniec. Tak vám polievku neposlala.“ Otec teda začal jesť halušky, no tie mu pod zubami veľmi chrupčali. Spýtal sa, prečo tie halušky tak chrupčia, a chytrý Janko vraví: „A veru mamka zle utĺkla mak, preto sú také.“ Ale otec zbadal klamstvo, lebo videl na haluškách piesok a zem. Začal on remeň z nohavíc odpasovať, že Janka zmastí. No ten nelenivý vzal nohy na plecía a hybaj k volom, lebo zavoňal, že by ho to bolelo. Keď sa sedliak najedol, pridal sa zase k svojej práci a nedbal, že mu syn utiekol. Chytí do rúk pluh a tu ti Janko Hraško začne kričať vo volovom uchu: „Hejsa, Kešo, hejsa!“ Otec prišiel k nemu a riadne ho vyšticoval, že mu voly zduril. Ale

O JANČIS CHIRCHILORO

Sas jekhvar jekh romňi u la na sas ňisave čhave. Jekhvar žužarelas o chirchil u avka phares ke peste phend̑a: „Te bi mam uľahas ča ajso čhavoro sar kada chirchil, maj mange bi elas lokeder pro jilo.“ Paľis maj pal ada džalas lakero rom te kerel buťi pre maľa u joj khere tavelas o chaben. U sar avľas o dilos, pale phares ke peste phend̑a: „Ach, te bi man avelas vareko, so bi mire phure romeske ľidžalas o dilos pre maľa.“

U adaj pes del anglal vareko pal o bov: „Me ľidžava, mam!“ E romňi dikhel pašal peste, no ňiĉ na dikhel. „Ko sal, kaj sal?“ phenel peske telal o nakh. „U ĉi man na dikhes?“ Phend̑a oda u chuťiľa tele pal o bov, u pal o bov pre lavica – u odoj chudľa te khelel. Sas oda ciknoro sar chirchil u o jakhora les sas sar gombiĉki. Avka pes leske Ńukares bliŃĉiŃaľonas.

„Me som oda, tumaro Janĉis, tumaro ĉhavo!“ viskinlas. Sar e daj laĉhes dikhľa, hoj lakero kampelipen avľa avri: hin la ĉhavoro ciknoro sar chirchil. U avka leske diľna o nav Janĉis Chirchiloro.

„No mam, den man sig te chal, u paľis ľidžava le dadeske o dilos,“ viĉinlas o Chirchil. E daj leske and̑a pherdo ĉaro haluŃki u jov na odgeľa lestar, dži akor, sar o teluno na diĉholas. Paľis leske e daj phandľa pro dumo andre zajda o ĉaro le haluŃkenca the vidľiĉka la rojaha diľna leske tel e khak. E piri la zuminaha iľas o Chirchil andro vast u geľa pre maľa te rodel le dades.

Džal peske jov laĉha goďaha, loŃades peske Ńoľarel, ĉa avel ke jekh leňori. O Janĉis pes chudel pal o Ńero te charuvel, so adaj te kerel, sar pes te dochudel prekal o paňi. Na gindinelas but, iľa avri tel e khak e roj la vidľiĉkaha. Andre roj peske beŃľa sar andre Ńifica u la vidľiĉkaha kerelas o paňi hoj te džal anglal. U avka bachtales pes dochudľa pre aver sera. No zdelas pes leske, hoj pes paŃ odi leňori but bavinlas, u akana pes diľna te denaŃel. Aľe andre oda pes podkind̑a the bac! Peľa andro Ńancos pre maľa. E piri pes leske phagerďa, e zumin ĉuľiľa avri u o Janĉis Chirchiloro andre late taŃľolas. Akor maj cirdľa avri e vidľiĉka, chudľa pes latar u užd̑a, kana e zumin na ĉuľola avri. No paľis pes leske aĉiľa vareso mek goreder pharipen: sar te avel avri andal e chev pre maľa. So na kerďa! Kerďa le haluŃkendar garadiĉi, the avka pes andal e chev dochudľa. O haluŃki pale kidľa upre u geľa dureder. Sar dikhľa le dades, imar dural viĉinlas:

„Dade, dada, dadoro miro, anav tumenge o chaben!“ O gadžo pes igen ĉudaľinlas: dikhel sar o ĉaro ke leste džal, no na dikhel, hoj les vareko anel. Viĉind̑a: „Kaj sal? Ko sal?“

„U ĉi man na dikhen? Oda som me, tumaro ĉhavo, tumaro Janĉis!“ ĉudaľinelas pes o dad ale lavenge, bo džanelas, hoj les nane ňisavo ĉhavo. Aľe imar mi sas, sar pes kamelas, ĉa sar pes leske o Janĉis sikhaďa, avka les kikiďľa avri the ĉumidkerďa, miŃte hoj les na tasad̑a, savo sas rodo. Radisaľonas u paľis o Janĉis diľna le dadeske te chal. O dad lestar phuĉel: „U e zumin mange na and̑al?“ O kedveŃno ĉhavoro phenel: „No na dadeja, bo avľa o rikono u phagerďa la dajorake e piri. VaŃoda tumenge e zumin na biĉhaďa.“ „O dad akor chudňna te chal o haluŃki, no jon leske telal o danda Ńkripinenas. Phuĉlas, soske ala haluŃki avka Ńkripinen, u o goďaver Janĉi phenel: „Oda e dajori na miŃtes melind̑a o makos, vaŃoda hine ajse.“ „No o dad dikhľa, hoj na phenel ĉaĉo, bo

potom videl, že Janko môže byť celkom dobrý pohonič, a veľmi si ho obľúbil. Vtom ide teda pán na koni a nevie sa prenačudovať: Hlas počuje, ale pohoniča nevidí. Spýtal sa sedliaka, kto to kričí. Sedliak mu všetko porozprával a ukázal mu Janka Hraška vo volovom uchu.

Pánovi sa rozsvietili oči: „Neslýchané čudo, takéto chlapčiatko! Sedliak, predaj mi ho, dám ti zaňho dvadsať dukátov.“ „Nepredám, pán urodzený, veď je to moja krv!“ „Dám ti päťdesiat dukátov.“ „Nemôžem, vaša milosť, hoci by sa mi tie peniaze veľmi zišli.“ „Tak ti dám sto dukátov. A radím ti, ber, kým som dobrý, lebo sa môže stať, že nič nedostaneš!“ Tu Janko Hraško žmurkne na otca: „Len ma dajte, otec, veď mu ja ujdem!“

Pán teda vyplatil sedliakovi peniaze a Janka Hraška zavrel do škatule medzi samé dukáty. Škatuľu vopchal do vaku na sedle, vysadol na koňa a poďho domov! Tešil sa, akú radosť bude mať jeho žena, keď jej donesie túto živú hračku. Ale Janko Hraško dlho neotáľal, vybral z halienky nožík, prevrútel dierku na škatuli aj na vaku a pospúšťal radradom všetky dukáty na cestu. Potom sa pustil aj sám. Ľahko mu bolo trafiť, lebo mu dukáty cestu ukazovali. Bolo ich toľko, že ich ledva stačil pozbierať a domov dovliecť.

„No vidíte, otec aj mamka,“ kričal. „Teraz máte aj peniaze, aj synáčika!“ A oni si ho stískali, bozkávali, dobreže od radosti nezadusili. A potom si už spokojne nažívali, lebo mali synčeka pre radosť aj peniaze na živobytie.

[Mária Ďuríčková]

[autor ilustrácie: Peter Stankovič]

dikhľa pro haluški e poši the phuv. Chudľa andal e cholov o sirimos te cirdel avri, hoj le Jančis marela. No jov iľa o pindre pro vali u denašelas ke gurumňi, bo imar džanelas, hoj les ada dukhala. Sar o gadžo chaľa, geľa te kerel pale peskeri buti, u na kerelas peske olestar nič, hoj leske o čhavo denašľa. Chudel andro vast o pluhos, u akor o Jančis Chirchiloro chudel te vičinel le volenge andro kan: „Hejsa, Kešo, hejsa!“ O dad avľa ke leste u fest leske cirdľa avri o kana, hoj leske le volen diliňardľa. No paľis dikhľa, hoj o Jančis šaj avel lačo pohoňičis u bares les iľa ke peskero jilo. Andre ada džal adarig o raj u čudaľinel pes: o hangos šunel, no le manušes pro graj na dikhel. Phučel le gadžestar, ko oda viskinel. O gadžo leske savoro vakerďa u sikhadľa leske le Jančis Chirchiloro andro gurumňakero kan.

Le rajeske pes labarde o jakha: „Našundo čudos, kajso čhavoro! Gadžo, biken mange les, dava tuke vaš leske biš dukati.“ „Na bikenav, rajeja, sem oda hin miro rat!“ „Dava tuke penda dukati.“ „Našti, bare rajale, the te o lovore mange bares kampen.“ „Ta tuke dava šel dukati. U phenav tuke le dži kana som lačo, bo pes šaj ačhel, hoj na chudeha nič!“

U adaj o Janko Chirchiloro kerel la jakhaha pro dad: „Ča man den, dadoro, me leske denašava!“

O raj poťinda le gadžeske o love u le Jančis Chirchil phandľa andre škatuľa maškar o love. E škatuľa ispidľa andro gono, kaj pes bešel, bešľa pro graj u denašelas khere! Lošaľolas, savi avela rado leskeri romňi, sar lake anela kajso džido bavišagos. No o Jančis Chirchil but na užarelas, iľa avri andal o khosno e čhurori, kerďa chevori pre škatuľa the pro gono u mukhľa jekh pal aver savore love pro drom. Paľis pes mukhľa tele the jov korkoro. Lokes leske sas te avel pale, bo o love leske sikhavenas o drom. Sas lendar ajci, hoj len na birinelas te hazdkerel u te lidžal khere.

„No dikhen, dade the dajorije,“ vičinlas. „Akana tumen hin the love, the čhavoro!“ U jon peske les kikidenas ke peste, čumidkerenas, mište hoj les na tasade le radišagostar.

U paľis peske imar lačhes dživenas, bo sas len čhavoro pro radišagos the lovore pro dživipen.

o chirchil – hrach, e khak – podpazušie, te kikedel – tlačit, džido bavišagos – živá hračka, te melinel – mliet'

JANKO POLIENKO

Bol raz jeden chudobný človek. Žil v domci na kraji dediny aj so svojou ženou. Deti nemali, ale hoci bieda za ich stolom sedela, obaja veľmi po deťoch túžili. „Ach, keby nám Pán Boh čo len jedno požehnal,“ vzdychala deň čo deň nešťastná žena. Jedného rána vykopal bedár na poličku koreň, celý bol dokrútený, a keď ho muž v prstoch dlhšie poobracal, zazdalo sa mu, že vyzerá ako detské telíčko. Sekerou koreň poobtesával a priniesol ho domov.

„Žena, tu máš synčeka,“ povedal bedár a podal jej panáčika z koreňa. Žena zavinula koreň do prikrývky, pritulkala si ho, pohojdala na rukách a dala mu meno Janko Polienko. Potom uložila drievko do kolisky a zaspievala mu uspávanku:

„Hajaj, búvaj, dieťaťko, dám ti papkať zakrátko. Mamka kašu uvarí, svoje chlapča nakrmi...“ Chudobná ženička spievala a slzy jej od žiaľu padali na panáčika. Po chvíli sa pobrala do kuchyne, že mužovi navarí. Odrazu sa z izby ozve krik:

„Mamka, mamka, daj mi jest!“ Ženička div že od ľaku dušu nevy pustila. Rozbehne sa do izby a tam v koliske sedí tučný drevený chlapček.

„Nože, mamka, daj mi jest!“ volá, až sa chalupa otriasa. Ženička mu prinesie hrnček mlieka, chlápatko ho na dúšok vylogá a zasa vykrikuje, že je on hladný. Ženička k susede uteká, peceň chleba si požičia a Jankovi Polienkovi podáva. Chlapček: Ham! A už je po chlebe.

Kým sa mamka nazdala, prehltol aj ju. Nato zjedol tatka, dievčinku aj s batohom ďateliny a napokon zastal cestu sedliakovi, čo zväžal z lúky seno. Sedliak sa v hneve zahnal na dreveného mužička, ale Janko Polienko mu smelo vraví: „Jedol som, zjedol som, hrnček mlieka, peceň chleba, mamku, tatka, dievčinku s ďatelinou a teba, sedliak, zhltneš tiež!“

Janko Polienko rozďavil drevené ústa a už bol sedliak aj s vozíkom a koňmi v drevenom brušisku. Potom si drevený mužiček ďalej vykračoval po ceste, kým nestretol pastiera sviň. Janko Polienko zhltol aj toho spolu so stádom. Čoskoro zazrel honelníka s ovcami. Ham! A už boli v bruchu. Pes Oriješok mu chcel ubziknúť, ale nestačil. Šup! A bol za ovcami aj on! Napokon naďabil Janko Polienko na kapustné pole. Starenka okopávala hlávky, ale drevený mužiček ich po jednej vytrhával a pchal si ich do nenásytných úst.

„Načo mi robíš toľkú škodu?“ narieka babka. „Vari sa ti máli, čo si už pohltal?“ „Jedol som, zjedol som,“ rehuňa sa Janko Polienko, „hrnček mlieka, peceň chleba, mamku, tatka, dievčičku s ďatelinou, sedliaka s koňmi, pastiera so svinkami, honelníka s ovcami, psa Oriješka a teba, babka, zhltneš tiež!“ Rozďavil drevené ústa, že babku zje, ale tá mu rýchlo motykou rozťala brucho. Z brušiska vyskočil najprv psík Oriješok, potom honelník s ovcami, pastier so svinkami, sedliak s koňmi, dievčička s ďatelinou, chudobný muž a jeho žena s pecňom chleba v ruke. Odvtedy už veru ani jeden dieťaťko nespomenuli...

[Josef Quis, česká rozprávka, prelož. Eva Vargová, Hana Teislerová]

O JANČIS KAŠTORO

Sas jekh čororo manuš. Dživelas andro kher pro agor le gaveske la peskera romňaha. Čhave len na sas, aľe the te o čoripen paš lengero skamind bešelas, soduj džene igen čhaven kamenas.

„Ach, te bi amenge o Deloro ča jekh diňahas,“ rovelas dĭives pre dĭiveseste e bibachtali romňi. Jekh tosara chandĭa avri o čoro manuš pre maľa koreňis, calo sas avribandĭardo, u sar les o murš andro vasta buter previsardĭa, zdelas pes leske, kaj dičhol avri sar čhavorikano teštocis. Le tovereha o koreňis čhinkerĭa u andĭa les khere.

„Romňije, le adaj le čhavořes,“ phendĭa o čoro manuš u diňa lake o kaštoro le koreňistar.

E romňi paťardĭa o kaštoro, iľa les andre angali u diňa leske nav Jančis Kaštoro. Paľis thoĭa o kaštoro andro haĭocis u giľaĭa leske giľori pro soviben:

„Džudžu, džudžu, čhavoro, dava tut maj te chal. E daj tavela grisocis, peskere čhavořes dela te chal...“ Čorori džuvľori giľavelas u o apsa lake pharipnastar perenas pro kaštoro. Paľis geľa andre kuchňa, hoj le romeske tavela. Jekhvareste šundľol andal o kher vriskišagos:

„Dajori, dajori, de man te chal!“ E džuvľori la daratar maj e voĭi na mukhľa avri. Denašel andro kher u ode andro haĭoro bešel thulo kaštuno čhavo.

„No ča, dajori de man te chal!“ vičinel, až o kheroro izdral. E džuvľori leske anel kučori thudeha, o čhavoro les jekhvava pijel avri u pale vičinel, kaj jov hino bokhalo. E džuvľori denašel ke pašutňi, jekh maro lel kečen u del les le Jančiske Kaštoreške.

O čhavoro: Ham! U imar nane maro.

U e daj aňi na džanľa, u chaľa the la. Pro oda chaľa the le dadores, la čhajora la čaraha pro dumo u paľis zaačhaĭa o drom le gadžeske, so anelas pal o ritos o phus. O gadžo andre choľi hazdňa o vast pro kaštuno muršoro, no o Jančis Kaštoro leske na daraha phenel:

„Chaľom, chaľom, kučori thud, jekh maro, dajora, dadores, čhajora la čaraha u tut gadžeja, chava tiš!“

O Janko Kaštoro phundraĭa o kaštuno muj u imar sas o gadžo le verdaneha the le grajenca andro kaštuno per. Paľis peske o kaštuno muršoro dureder dromarelas pal o drom, dži kana na arakhľa le balengere kandošis. O Janči Kaštoro chaľa the les le balenca. U maj pro oda dikhľa le bakrengere kandošis. Ham! U imar sle andro per. O rikono Oriěšok leske kamľa te denašel, no našti. Hop! U sas chalo pal o bakre the jov! Paľis arakhľa o Janči Kaštoro arminakeri maľa. E phuri romňori chanelas avri o šerora, aľe o kaštuno muršoro len jekh pal aver cirdelas avri u thovelas len andro baro bokhalo muj.

„Soske mange keres ajso hadošagos?“ rovelas e phuri daj. „Ta so tuke mek frima, oda sa so imar chaľal?“ „Chavas, chaľom,“ asal o Jančis Kaštoro, „kučori thud, jekh maro, la dajora, le dadores, čhajori la čaraha pro dumo, gadžes le grajenca, le pastiris le balenca, le honelňikos le bakrenca, le rikones Oriěšok u tut phuri daj, chava tiš!“ Bares phundraĭa o kaštuno muj, hoj la phura da chala, aľe joj leske sig motikaha pharardĭa o per. Andal o per chuťiľa avri elšino o rikono Oriěšok, paľis o kandošis le bakrenca, o kandošis le balenca, o gadžo le grajenca, e čhajori la čaraha pro dumo, o čoro rom the leskeri romňi le mareha andro vast. U akorestar imar aňi jekh, le čhavořes na leperde.

giľori pro soviben – uspávanka, o ritos – lúka, te chanel avri – vykopatĭ, arminakero šero – hlávková kapusta, te del lav – slĭbitĭ, o kandošis – pastier

KOCÚR V ČIŽMÁCH

Jeden mlynár mal troch synov. Keď sa starý mlynár pomínul, synovia si rozdelili majetok. Najstaršiemu pripadol mlyn a pole, strednému kone a osol a mladšiemu už nič nezvyšilo, tak mu bratia na posmech dali kocúra. „Čože si s tebou počnem?“ vzdychol si najmladší syn, ktorého Matejom volali. „Sám nemám čo do úst, čímže ťa nachovám?“

„Neboj sa, Maťko, dobre bude,“ prehovoril odrazu kocúr ľudským hlasom. „Len mi ty uši vysokánske čižmy a veľké vrece.“ Šuhaj neveril vlastným ušiam, keď počul tú reč, ale urobil, ako mu kocúr kázal. Kocúr si obul čižmy, prehodil vrece cez plece a podľho do sveta. Kráča si, vykračuje, keď tu stretne zajaca. „Kamže, kam?“ vypytuje sa ho ušatý zvedavo. „K veľkému pánovi na bohatú hostinu,“ zamňaučal prefíkaný kocúr. „Aj teba by som zobral so sebou, ale musel by si mi nahnať aspoň dvadsaťpäť svojich bystronohých bratov!“

Keď len to! Zajac nadul líčiská a mocne zahvízdal. Kocúr ani fúzom nemihol a dvadsaťpäť bratov zajacov stálo pred ním. Nešli ani dlho, ani krátko, keď zazreli pyšný zámok. Vysoké vežičky sa týčili po nebo. Kocúr smelo zabúchal na okovanú bránu.

„Kto tam?“ zahrmela hradná stráž. „Posol pána Kocúrovského!“ zakričal kocúr a čochvíľa si zastal pred kráľa. „Môj pán ti posielal dar,“ uklonil sa a ukázal na zajace. Sluhovia polapali nešťastné tvory, kocúrovi za podarúnok napchali plné vrece zlatiek a vybíjanec sa pobral domov. Keď došiel do mlyna, vyzul si vysokánske čižmy a vrece zavesil na klinec. Matej sa nestačil čudovať, ako k toľkému bohatstvu prišiel. „Zlata dosť, no bude ešte,“ povedal kocúr, zvalil sa na pec a týždeň iba smotanú z hrnca vylizoval a sladkú kašu vyjedal.

Po nejakom čase vraví kocúr Matejovi: „Obuj mi čižmy a daj vrece, idem ja znovu do sveta.“ Kocúr si vykračoval cestou-necistou, keď tu brnk! Preletela mu popod nos prepelica. „Kamže ideš, kocúrik?“ prihovorila sa mu milo. „Na hostinu do veľkého zámku,“ pochválil sa ten. „A či ma vezmeš so sebou?“ „Čože by som ťa nezobral, ak mi päťdesiat tvojich sestier naženieš!“ Prepelica sa rozbehla po lese a čosi-kamsi prihnala päťdesiat sestričiek prepeličiek. Kocúrisko sa prepeliciam potešilo a potom už vedno putovali.

„Pán Kocúrovský ťa pozdravuje a posielal ti darček,“ poklonil sa kocúr úctivo kráľovi, keď prišli na zámok. „Aký darček?“ opýtal sa kráľ, a keď uvidel prepeličky, veľmi sa zaradoval. Sluhovia hneď vtáky polapali a kráľ nasypal kocúrovi z vďačnosti plné vrece dukátov. „A ak sem zasa zablúdiš, doved' aj svojho pána,“ povedal. Doma kocúr vysypal dukáty na dlážku, potom si vyzul čižmy a vrece zavesil na klinec. Vyskočil na pec a tam polihoval, smotanú z misky vylizoval. Po nejakom čase volá kocúr pána na vohľady.

Ten nechce za svet ísť, že nemá súce háby, ako sa on princeznej na oči ukáže? „Len sa ty nič neboj,“ utešuje Mateja kocúr. „Chystaj sa na cestu, veď už dajako bude.“ Naveľa sa dal Matej presvedčiť. Kráčajú vedno svetom, a keď už hradné cimburie videli, káže kocúr šuhajovi, aby sa v jazierku vykúpal. Len čo vošiel mládenec do vody, schytil mu kocúr staré obdранé háby a kamsi ich odvliekol. Potom sa prefíkaný kocúr s krikom rozbehol do zámku, že jeho mladého pána po ceste ozbíjali zbojníci. Kráľ sa naľakal, rýchlo sadol do koča a náhlil sa so skvostným odevom po vznešeného hosta.

O KOCURIS ANDRO CIRACHA

Jekhe malmošis sas trin čhave. Sar o phuro malmošis muľa, o čhave peske rozdine o barvaľipen. Nekphureder chudľa o malmos the e maľa, mařkarutno le grajen the le somaris, u le nekternedereske na ačhiľa nič u avka leske o phrala pro čušagos dine le kocuris. „So me tuha ča kerava?“ cirdňa phari vodi o nekternededer čhavo, saves Matej vičinenas. „Korkores man nane so andro muj, so tut dava te chal?“

„Ma dara Matej, miřtes ela,“ jekhwarestar prevakerďa o kocuris manuřeskere hangoha. „Ča tu mange siv igen bare ciracha the baro gono.“ O čhavo na paťalas peskere kanenge, sar řundă oda vakeriben, aľe kerďa, so leske phendă o kocuris. O kocuris peske urďa o ciracha, čhidă peske o gono pro phiko, u geľa andre luma. Phirkerel peske, phirkerel, ča arakhel le řořoj. „Kaj džas, kaj?“ phučel avri o kanalo řořoj. „Ko baro raj, so sikhavel bari paťiv,“ mňaukindă o avrimardo kocuris. „The tut ilomas peha, ča kampil, hoj mange te strades biřupandž tire lače pindrengel phralen.“

„Te ča oda!“ O řořoj upre phurdľa o čhama u zoraľes řoľardă. O kocuris aňi le bajuzenca na čalaďa u imar biřupandž le řořojeskere phrala ačhenas anglal leste. Na džanas aňi but čiro, aňi charno čiro, sar zadikhle o barikano burkos. O uče veži ľidžanas pen dži ko řebos. O kocuris tromades durkindă pro angluno trastuno vudar.

„Ko odoj?“ zoraľes phučľa le burkoskeri varta. „O bičhado le rajestar Kocurovski!“ zavičindža o kocuris u na pregeľa but čiro u imar ačhelas anglo thagar. „Miro raj tuke bičhavel darkos“ thoďa tele o řero u sikhadă pro řořoja. Le thagariskere solgi chudle le bibachtale řořojen, le kocuriske pherarde jekh gono le somnakaha u o avrimardo kocuris pes diňa pro drom khere. Sar dogeľa andro malmos, čhida tele o uče ciracha u o gono figindă pro karfin. O Matej pes bares čudalinelas, sar řaj pes ke ajso barvaľipen dochudľa. „Somnakaj amen hin, no ela mek buter,“ phendă o kocuris, pařľiľa pro bov u jekh kurko e řmetanka andal o čaro ľizinelas avri the o gulo grisocis chalas.

Pal varesavo čiro vakerel o kocuris le Matejiske: „Uri mange o ciracha u de mange o gono, džav pale andre luma.“ O kocuris phirelas drom dromeħa, te ade brnk! Urňalľiľa leske tel o nakh o baro čiriklo. „Kaj džas, kocurina?“ prevarkerďa ke leste řukares. „Pro burkos, ko baro raj, so sikhavel bari paťiv,“ ařardža pes. „U či man leħa peħa?“ „Sar hoj tut te na lava, ča te mange aneħa penda tire pheňen.“ O baro čiriklo pes rozdenařľa pal o veř ode-kade, stradľa penda pheňoren čirikloren. O kocuris radisaľiľa le čiriklengle u palis imar jekhetane džanas.

„O raj Kocurovski tuke paľikerel u bičhavel tuke darkos,“ mukhľa tele o řero anglo thagar, sar avle pro burkos. „Savo darkos?“ phučľa o thagar u sar dikhľa le bare čiriklen, igen lořalľiľa. Le thagariskere solgi le bare čiriklen chudle u o thagar diňa le kocuris le paľikeribnastar pherdo gono somnakune love. „U te mek jekhvar ade aveħa, an the peskere rajes,“ phendă. Khere o kocuris čhidă pre phuv andal o gono o somnakune love, palis čhidă tele o ciracha u o gono figindă pro karfin. Chuťiľa pro bov odoj ča avka pařľolas, e řmetanka andal o čaro ľizinelas avri. Pal varesavo čiro vičindă o kocuris peskere rajes pro mangavipen.

Jov na kamelas vař řisoske te džal, hoj les nane lače ġada, sar pes sikhavla la princeznake pro jakħa? „Ča tu řisostar ma dara,“ lořanel o kocuris le Matej. „Richtin tut pro drom, imar ča varesar avla.“ Ajci na ajci u o Matej pes diňa te prevakerel. Phiren peske jekhetane la lumaha u sar imar dikhle le burkoskere bara, phenel o kocuris le rakleske, kaj te landol andro phandlo paňi. Ča so o terno geľa andro paňi, o kocuris iľa leskere purane ġada u varekħaj len ľiġendă. Palis o avrimardo kocuris la vikaha denařelas andro burkos, hoj leskere rajes prepele o čordune. O thagar predarandľiľa, sig beřľa andro verdan u sig sigate tradelas le řukar ġadencă pal o paťivalo manuř.

„Pán Kocúrovský, čo si žiadaš za dary, čo si mi poslal?“ opýtal sa kráľ, keď už vzácneho hosta usadili k bohato prestretému stolu. „Veličenstvo, úctivo prosím o ruku vašej spanilej dcéry,“ hlboko sa uklonil vyparádený Matej, ako ho kocúr naučil.

„Nuž, keď ti padla do oka, nedbám, rád ti ju dám,“ potešil sa kráľ, že ju pýta taký urodzený pán. Ani princezná nebola proti. Kráľ teda nemeškal a hneď dal vystrojiť hrdú svadbu. Nejaký čas zostali mladí na kráľovskom dvore, nič im nechýbalo, iba to vtáčie mlieko, no kráľ bol náramne zvedavý, do akého zámku si vydal dcéru. „Ach, ja nešťastník, čo si teraz počnem?“ žialil Matej. „Do hustej kaše som zabrdol. Princezná ani z koča nevyjde, keď zazrie starý mlyn s deravou strechou, ba ani ten nie je môj.“ „Nič sa ty len neboj,“ utešuje si pána kocúr. Dal zapriať do hrdého hintova, ale sám bežal popredku. Pribehol k šíremu poľu a tam sediaci žito kosili.

„Gazdovia!“ zvolal vybíjanec. „Keď tadiaľto bude kráľovský sprievod prechádzať a opýtajú sa, čie sú to polia, povedzte, že mladého pána Kocúrovského. Potom má každý po zlatke!“ Ženci to s radosťou prisľúbili a kocúr bežal ďalej. Uteká a na veľkej lúke vidí býčiarov.

„Hej, chlapi!“ kričí kocúr. „O chvíľu tadiaľto prehrmí kráľovský koč, keď sa opýtajú, čie býky pasiete, povedzte, že mladého pána Kocúrovského. Za odmenu každý po dukáte dostane!“ pouča ich kocúr a uteká ďalej.

Napokon stretne kraviarov. „Kraviari, kraviari, ľudkovia dobrí, ak sa vás z kráľovského sprievodu opýtajú, čie kravy to pasiete, povedzte, že pána Kocúrovského, a každý po toliari dostane!“ sľubuje kocúr. Naveľa pribehol k čarodejníkovmu zámku a ten práve hostinu chystá. Kuchári vyvárajú, vypekajú, sluhovia stoly prestierajú. „Hej, čarodejník, pre koho to hostinu chystáš?“ ukláňa sa kocúr. „Idem sa oženiť s Ježibabou z Čierneho lesa,“ vraví stavec pyšne. „A je pravda, čo sa o tebe povráva, že sa vieš premeniť na bársakého tvora?“ vypytuje sa kocúr. „Pravdaže,“ chvasce sa ježibábeľ. „Aj na leva?“ pokúša kocúr. „To je najmenej!“ čarodejník urobil kotrmelec a na kocúra vyciera papuľu ozrutné levisko. „To naozaj nik nedokáže, ale radšej sa premeň na myš!“ Levisko urobilo kotrmelec a na dlážke piští maličká sivastá myš. Kocúr chňap! a už bolo po nej.

Potom kocúr služobníctvu oznámil, že od tejto chvíle patrí ježibábeľov zámok mladému pánu Kocúrovskému a všetci do jedného mu musia vernosť odprisahať, inak im bude beda. Za ten čas dohrmel kráľovský hintov k širočiznému pšeničnému poľu. „Čieže je to pole?“ bol zvedavý kráľ. „Čieže by bolo, predsa mladého pána Kocúrovského!“ zakričali kosci a naradovaný kráľ im dal po zlatke. Onedlho hrmí koč popri býkoch. „Komu patria tieto statné býky?“ pýta sa kráľ a býčiar odpovedajú rovnako ako kosci. Naradovaný kráľ im dal za odpoveď po dukáte. Napokon dojachali ku kraviarom. „Čie je to vypasené stádo?“ volá kráľ. „Predsa pána Kocúrovského,“ ukláňajú sa kraviari a za odpoveď si každý do sáry po toliari strká. Kráľ sa už potom ani veľmi nečudoval, keď ho na schodisku hrdého zámku vítal kocúr. Kráľ bol spokojný, že dcéru tak dobre vydal, a Matej zasa, že kedysi takého prešibanca zdedil. Z vďačnosti dal milému vernému kocúrovi ušiť nové čižmy. Keď kráľ zomrel, stal sa kráľom chudobný mlynárov syn a kocúr jeho prvým ministrom.

[Charles Perrault, francúzska rozprávka, prelož. Karel Jaromír Erben]

„Raje Kocurovski, so manges vaš o darki, so mange bičhađal?“ phučla o thagar, kana imar bešelas paš pherdo lačhibenenca skamind. „Rajeja bara pařivaha mangav tutar tira šukar čha romňake,“ thođa tele o šero, šukares upre urdo o Matej, avke sar les sikhada o kocuris.

„Ta te tuke peľa andre jakh, na bajinav, rado la tuke dava,“ lošaliľa o thagar, hoj la mangavel ajso baro raj. The e princeza ačhiľa pre oda.

O thagar na užarlas u kerđa barikano bijav. Varesavo čiro ačhile o terne pro thagariskero burkos, nič lenge na chibařinelas ča o čiriklengero thud, no o thagar igen kamelas te džanel andre savo burkos diňa romeste peskera čha. „Ach, me bibachtalo, so ča akana kerava?“ cirdelas phari vodi o Matej. „Andre soste man ča dochudľom. E princezna aňi andal o verdan na kamela te avel avri, sar dikhela o phuro malmos le chevale dachoha, no mek aňi oda nane miro.“ „Ma dara tu nič,“ phenel o kocuris peskere rajeske. Diňa te kisitinel e rajkaňi koča, aľe jov korkoro denašelas anglal late. Dodenašľa ke bari maľa u odoj o chulaja košinenas o žužo dživ.

„Chulaja!“ vičinda o avrimardo. „Te adarig džala o thagar peskere manušenca u phučena tumendar kaskere hine ala maľi, phenen, hoj hine le terne Kocuroveskere. Paľis sako chudela jekh somnakuňi.“ O chulaja lošaliľa, dine leske o lav u o kocuris denašelas dureder. Denašel u pre baro ritos dikhľa le manušen, so kerenas le guruvenca. „Hej, muršale!“ vičinel o kocuris. „Maj adarig džala le thagariskero verdan u te phučena kaskere ala guruva“ phenen hoj le terne Kocuroveskere.

„Paľis sako chudela jekh somnakuňi!“ del len gođi o kocuris u denašel dureder.

Pro agor arakhen le manušen, so keren le gurumňenca. „Chulaja, chulaja, lačhe manuša, te tumendar phučela o thagar kaskere ala gurumňa, phenen, hoj le hine le terne Kocuroveskere u sako chudela jekh toľaris!“ igirinel lenge o kocuris.

Ča dodenašel o kocuris ko čohaneskero burkos u jov ipen e pařiv richtinel. O tavibnakere tavkeren, peken, o solgi keren o skaminda. „Hej čohanona, kaske kames te sikhavel e pařiv?“ phenel o kocuris. „Lav romňake la čohaňa andal o Kalo veš,“ phenel o phuro čohano barikanes. „U hin oda čačo, so pes pal tute vakerel, hoj pes džanes te čerinel pre savo ča kames džviro?“ phučel avri o kocuris. „Čačo,“ ašarel pes o čohano. „U the pro ľevos?“ probařinel o kocuris. „Oda nič nane!“ O čohano čhivel peha andre phuv ačhel ľevoske u sikhavel le kocuriske o bare danda. „Ada ňiko na dokazinela, aľe feder ela te pes čerineha pro mišocis.“ O ľevos čhivel peha andre phuv u jekhvarestar pre phuv piskinel ciknoro šivo mišocis. O kocuris kerđa chňap! U imar sas pal leste.

Paľis o kocuris le sogalenge phendľa, hoj ada burkos hino imar le terne rajeskero Kocurovski u savore andre jekh leske dine lav, hoj kerena perdal leste, bo te na, perena andre bari bida. Andre oda čiro dogeľa le thagariskeri koča pre maľa. „Kaskere ala maľi?“ phučla o thagar. „Kaskere ča šaj enas, le terne rajeskere Kocurovski!“ vičinde o chulaja. O thagar lošaliľa u diňa len po jekh somnakuňi. Paľis džal o verdan pašal o guruva. „Kaskere hine kala guruva?“ phučel o thagar u o manuša phenen jekh sar o kosci. O lošado thagar len vaš o palepheňiben diňa jekh somnakuňi. Avkde doavle ko gurumňa. „Kaskere ala gurumňa?“ vičinel o thagar. „Sem le rajeskere Kocurovski!“ čhide tele o šere o manuša, so kerenas le gurumňenca u vaš o palepheňiben peske andre žeba sako jekh toľaris ispidel. O thagar imar aňi nič na phučelas te les pro garadiči andro burkos pařivales vičinelas o kocuris. O thagar sas lošado, hoj la čha avke mištes diňa romeste, u o Matej lošaliľa, hoj akor ajso avrimardo kocuris leske ačhiľa pal o dad. Vaš o paľikeriben diňa le kedvešne the pařivale kocuriske te sivel neve ciracha. Kana o thagar muľa, ačhiľa thagariske o čoro malmoskero čhavo u o kocuris leskero jekhto ministros.

o malmos – mlyn, o ciracha – čizmy, o malmošis – mlynár, o čušagos – hanba, o šošoj – zajac, o čiro – čas, te urňisal’ol – letieť, e miškica – myška, avrimardo – prefikany

O DVANÁSTICH MESIAČIKOCH

Kedysi kdesi žila jedna vdovica s dvoma dcérami – vlastnou Holenou a pastorkyňou Maruškou. Holena bola škaredá, spupná, zlostná a lenivá. Maruška pravý opak – pekná, pracovitá, poslušná a dobrá ako ten chlieb. Zle nedobre sa veru úbohej sirote žilo s nimi. Keď jej nerozkazovala macocha, kričala na ňu Holena, keď nekričala Holena, rozkazovala macocha.

Po celom dome sa len tak ozývalo: „Maruša, choď nakrmiť a podojiť kravu! Maruša, poď ma česať! Maruša, pozametaj izbu! Maruša, daj mi to a ono! Maruša, skoč po to i ono! Maruša, urob to i ono! Maruša, dievčisko jedno nepodarené, kde sa toľko zabávaš? Už aj poď sem!“ A tak to išlo dookola, dievča bolo v jednom tanci.

Raz, nevedno, kedy sa to stalo, isté je len to, že vonku bol treskúci mráz, snehu vyše kolien a v komíne ako na písťale preberala meluzína, takže nebolo hodno psa vyhnať z domu, zachcelo sa Holene fialky voňať. „Maruša,“ skríkla z teplého prípecka, „už aj choď na fialky!“ „Sestra moja,“ preľaklo sa neboža, „kdeže ti ja teraz nazbieram fialiek? Kde? Veď je zima. O tomto čase fialky nekvitnú!“ „Kvitnú-nekvitnú, ja chcem voňať fialky! A ak ich nedonesieš, beda ti!“

S tým Holena s materou vytisli Marušku z domu, iba čo si tá stihla prehodiť cez plecia teplý vlniačik. Brodí sa Maruška plačúcky vysokým snehom, brodí, mráz jej za nechty zachodí, okolo uší fiú-fiúúú, vyhúda meluzína. Nikde ani trávičky, zeleného lístočka, kdežeby fialky! Snehu celé múry.

Ako sa tak Maruška snehom brodí, hlad ju morí a zima trasie, príde na vrch jednej hory a tam veľká vatra horí. Okolo tej vetry dvanásť kameňov leží a na tých dvanástich kameňoch dvanásť chlapov-mesiačikov sedí. Traja sú bielofúzi, traja mladší od nich, traja ešte mladší a traja najmladší. Sedia ticho, nemo, meravo zahľadení do ohňa. A na najvyššom kameni teraz Veľký Sečeň s vatrálom v ruke sedí.

Maruška sa zľakla, stuhla ako kameň, no potom sa osmelila, pristúpila bližšie a prosí: „Pamodaj šťastia, dobrí ľudia, či by som sa nemohla zohriať, zima ma drví.“ Veľký Sečeň prikývol a pýta sa: „Načo si prišla, dievka moja, čo tu hľadáš?“ „Idem na fialky.“ „Na fialky? Veď o tomto čase fialky nekvitnú. Je zima,“ krúti hlavou Sečeň. „Viem, viem,“ vraví smutne Maruška, „ale čo som mala robiť, keď sa Holene s macochou zachcelo fialky voňať. Keď ich nedonesiem, bude mi beda. Poradte mi, dobrí ľudia, kde ich nazbieram?“

Veľký Sečeň sa zdvihol, podal vatrál najmladšiemu mesiačikovi a vraví: „Bratku Brezeň, zasadni na moje miesto!“ Brezeň si sadol na najvyšší kameň a vozvysok zatočil vatrálom nad vatrou. Vatra sa rozplamenila a v tej chvíli sa začal sneh topiť, na stromoch začali púčiky pučať, pod kríčkami sa zazelenala trávička a v trávičke, schované pod lístkami, rozkvitli fialky. Bola jar.

„Chytro zbieraj, Maruška, chytro!“ súril dievčinu mladý Brezeň. Maruška si natrhala a uvila veľkú kyticu, naradovaná sa dobrým mesiačikom pekne poďakovala a utekala domov.

PAL O DEŠUDUJ ČHONORA

Varekana čirła dživelas jekh phivli duje čhajenca – peskera Holenaha the na peskera Maruška. E Holena sas džungali, nalači, choľardi the ľenivo. E Maruška sas calkom aver – šukar, buťakeri, lači sar oda kotor maro. Phujes – namištes pes lake korkorake dživelas lenca. Te lake na parančolinelas e macocha, vičinelas pre late e Holena u te na vičinelas e Holena, parančolinelas e macocha.

Pal calo kher šundolas: „Maruša, dža te čalarel the te podojinel la gurumňa! Maruša, av man te chanel! Maruša, šulav o kher! Maruša, de mange ada the oda! Maruša, chuti vaš ada the oda! Maruša, ker ada the oda! Maruša, rakli jekh nalači, kaj tut ajci bavines? Mindar av adaj!“ U avka oda džalas kerekate, e rakli sas andro jekh kheliben.

Jekhvar, na džanav kana pes oda ačila, no čačipen hin oda, hoj avri sas baro šil, jiv dži ko khoča u andro kaminos sar pre pištala phurdelas e balvaj, binos sas mek le rikones te čhivel avri andal o kher u andre ada džungalo idejos pes zakamľa la Holena te pachinel luluda – fijalki. „Maruša,“ vičindľa pal o tato than paš o bov, „imar the dža pal o fijalki!“ „Pheňe miri,“ predarandila e čorori, „kaj tuke akana kidava fijalki? Kaj? Sem hin jevend. Andre ada čiro na baron o fijalki.“ „Baron – na baron, me kamav te pachinel fijalki! U sar len na aneħa, bida tuke!“

U aleħa e Holena la daha ispidle la Maruška avri andal o kher, mek hoj varesar čidľa peske pro phike tato sveteris. Rovindos džal e Maruška bare jiveħa, džal, o faďos lake zageľa tel o naja, pašal o kana lake fiu-fiuuu, fučinelas e balvaj. Ňikhaj aňi čepo čarori, žeľeno prajtori, kaj mek fijalki. Jiv calo muros.

Sar avka džalas e Maruška pal o jiv, imar sas bares bokħali u le šilestar pes razinelas, dogeľa dži upre vešeste u so na dikhel – bari vatra labol. Pašal e jag dešuduj bara pašon upre ola dešudujbara dešudujmurša – čhona bešen. Tri džene-hine parne bajuzengere, trin hine terneder lendar, trin hine mek terdeder u trin hine nekterneder. Bešen cichones, nič na vakeren, ča Ěmones dikhen andre jag. U pre nekbareder bar akana bešel o Baro Decembros la pacaha andro vast.

E Maruška predarandila, ačila sar bar, no palis geľa pašeder u mangľa len: „Del o Del bacht, lače manuša, našti man adaj sikra taťarav, o šil man marel.“ O Baro Decembros kerďa le šereħa, u phučľa pes latar: „Soske avľal, rakľori miri, so adaj rodes?“ „Džav pro fijalki.“ „Pro fijalki? Sem andre ada čiro o fijalki na baron. Hin jevend,“ bonďarel le šereħa o Decembros. „Džanav, džanav,“ phenel e Maruška smutnones, „aľe so som te kerel te la Holenake the la macochake pes zakamľa o fijalki te pachinel. Te len na anava, ela mange bida. Phenena mange, lače manuša, kaj len šaj kidav?“

O Baro Decembros uštilľa upre, diňa e paca le nekternedere čhoneske u phenel: „Phrale Marcos, beš pre miro than!“ O Marcos bešľa peske pro nekučeder bar u bonďarďa la pacaha upral e vatra. E jag chaťolas ućes u akor kezdiňďa o jiv te biľol o rukħa žeľeňisaľonas, tel o kraki barolas čar u andre čar tel o prajtina pen sikhade o fijalki. Sas jaros.

„Sig kide, Maruško, sig!“ siďarlas pre rakľori o terno Marcos. E Maruška kidľa upre o fijalki, kerďa lendar bari puketa, lošaďi šukares palikerďa le lače čhorenges u denašelas kħere.

Čudovala sa Holena, čudovala sa macocha, čudovali sa obidve. „Kdeže si ich nazbierala?“ spytuje sa Holena spurne. „Tam vysoko v hore rastú. Ešte ich je tam dosť. Privoňaj si,“ povedala ticho Maruška a podala jej kvietky. Na druhý deň sa Holene zachcelo jahôd. Kričí: „Maruška, dones mi jahody!“ „Jaj, sestra moja, kdeže ti ja teraz nazbieram jahody? Kde? Veď je treskúca zima. O tomto čase jahody nezrejú!“ „Zrejú-nezrejú, ja chcem jahody! Ak mi ich nedonesieš, beda ti!“

S tým Holena s macochou vytisli Marušku z domu. Brodí sa Maruška plačúcky vysokým snehom, brodí, mráz jej za nechty zachodí, okolo uší fiú-fiúúú, vyhúda meluzína. Nikde ani trávičky, zeleného lístočka, kdežeby jahody! Snehu celé múry. Ako sa tak Maruška tým snehom brodí, hlad ju morí a zima trasie, príde na vrch tej istej hory.

Na hore ako včera vatra horí a i dnes vôkol nej dvanásť mesiačikov sedí. „Dobří ľudkovia, pre všetko na svete, dajte sa mi zohriať, zima ma drví,“ prosila Maruška. Veľký Sečeň prikývol a pýta sa: „Čože si aj dnes prišla, dievka moja? Čo tu hľadáš?“

„Jahody.“ „Jahody? Veď o tomto čase jahody nezrejú. Je zima.“ „Viem, viem,“ vraví smutne Maruška, „ale čo som mala robiť, keď sa Holene sladučkých jahôd zachcelo. Keď ich nedonesiem, bude mi beda. Poradte mi, ujkovia moji, kde ich natrhám?“ Veľký Sečeň sa zdvihol, podal vatrál mesiačikovi, čo sedel oproti, a povedal: „Bratku Lipeň, zasadni teraz ty na moje miesto.“ Lipeň si sadol na najvyšší kameň a vozvysok zatočil vatrálom nad vatrou. Vatra vzbĺkla tri razy vyššie, snehy sa stopili, stromy sa rozvili, vtáčky štebotali, všade plno kvetov. A pod kríčkami akoby bielych hviezdičiek nasial. Hviezdičky odkvitali, menili sa na jahody a tie zreli, dozrievali. Bolo ich, akoby zem krvou polial.

„Chytro zbieraj, Maruška, chytro!“ súril ju Lipeň. Naradovaná Maruška nazbierala za plnú zásteru jahôd, pekne sa dobrým mesiačikom poďakovala a bežala domov.

Čudovala sa Holena, čudovala sa macocha, čudovali sa obidve. „Kdeže si ich nabrala?“ zaškrečala Holena. „Tam vysoko v hore rastú. Ešte ich je tam dosť.“ Jedla Holena jahody, jedla aj macocha, najedli sa dosýta, ale Maruške nepovedali: Vezmi si jednu. Holena sa namaškrtila a na tretí deň sa jej zažiadalo jablká chrúmať.

„Choď, Maruša, choď do hory a dones mi červených jablák na zahryznutie!“ „Jaj, sestra milená, čo ti to prišlo na um? Veď o tomto čase jablká nerastú!“ „Rastú-nerastú, ja chcem jablká! Ak ich nedonesieš, beda ti!“ dupla nohou.

S tým Holena s materou vytisli Marušku z domu. Brodí sa Maruška plačúcky vysokým snehom, brodí, mráz jej za nechty zachodí, okolo uší fiú-fiúúú, vyhúda meluzína. Nikde ani trávičky, zeleného lístočka, kdežeby jablká! Snehu celé múry. Ako sa tak Maruška tým snehom brodí, hlad ju morí a zima trasie, znova príde na vrch hory. A tu vatra horí, okolo nej dvanásť mesiačikovia ako prikovaní sedia a Veľký Sečeň, biely a fúzatý, s vatrálom v ruke najvyššie sedí.

„Ludkovia dobrí, pre všetko na svete, dajte sa mi zohriať, zima ma drví,“ prosí Maruška. Veľký Sečeň prikývol a pýta sa: „A čože si zase prišla, dievka moja? Čo tu hľadáš?“ „Jablká.“ „Jablká? Veď o tomto čase jablká nezrejú.“ „Viem, ja viem, ale čo som mala robiť, keď sa Holene zase jablák koštovať zachcelo. Keď jej ich

Čudaġinelas pes e Holena, čudaġinelas pes e macocha, čudaġinenas pen soduj: „Kaj len kidġal?“ Phuċel avri e Holena choġardes. „Odoj uċes andro veš baron. Mek lendar hin odoj dosta. Pachin,“ cichones phendġa e Maruška u podiġna lake o luluġa. Pre aver đives zakamġa pes la Holenake o jahodi. Viċinel: „Maruška, an mange jahodi!“ „Jaj, pheġe miri, kaj tuke akana anava jahodi? Kaj? Sem hin baro jevend. Andre ada ċiro o jahodi na dodžan!“ „Dodžan – na dodžan, me kamav jahodi! Sar mange len na aneha, bida tuke!“

Aleha e Holena the e macocha ispidle la Maruška avri andal o kher. Rovindos džal e Maruška bare jiveha, džal u o fađos lake zageġa tel o naja, pašal o kana fiu-fiuuu, lake fuċinelas e balvaj. Ńikhaj aġi ċepo ċarori, aġi žeġeno prajtori, kaj mek jahodi. O jiv calo muros. Sar avka džalas e Maruška pal o jiv imar sas bares bokhaġi, le šilestar pes razinelas, dogeġa upre pre koda samo than.

Uċes andro veš avka sar the idž, u the adađives, bari vatra labolas u pašal bešenas dešuduj ċhonora. „Laċhe manušora, bares tumen mangav pro savoro so hin pre luma, den pes mange sikra te taťarel, o šil man marel,“ mangelas len e Maruška. O Baro Decembros kerđa le šereha, hoj šaj aċhel u phuċġa pes latar: „S’oda, hoj the adađives avġal, rakġori miri? So adaj rodes?“

„Jahodi.“ „Jahodi? Sem andre ada ċiro o jahodi na dodžan. Hin jevend.“ „Džanav, džanav,“ phenel smutnones e Maruška, „aġe so som te kerel te la Holenake zakamle pes gule jahodi. Te len na anava, ela man khere bida. Phenena mange, kaka mire, kaj len kidava?“

O Baro Decembros ušťiġa upre, diġna e paca le ċhonoreske, so bešelas mujeha ke leste u phendġa: „Phrale Junos, beš akana tu pro miro than.“ O Junos bešġa pro nekuċeder bar, bođarda la pacaha upral e vatra. E jag labolas trival uċeder, o jiv biġolas, o rukha žeġenisalonas, o ċirikle giġavenas, pašal sas pherdo luluġa. U tel o kraki sar te bi vareko pherdo parne ċerċeġnora šejinlas. O ċerċeġnora odpele, averisalonas pen pro jahodi save lokes dodžanas. Diċholas oda avri avka, sar te bi vakero e phuv ċhordġahas rateha.

„Sig kide Maruško, sig!“ siđarlas pre late o Junos. Lošađi Maruška kidġa pherdo leketa jahodi, šukares paġikerđa laċhe ċhonoreġe u denašelas khere.

Čudaġinelas pes e Holena, čudaġinelas pes e macocha, čudaġinenas pen soduj: „Kaj len kidġal?“ viskindġa e Holena. „Odoj uċes andro veš baron. Mek lendar hin odoj dosta. Chalas e Holena o jahodi, chalas len the e macocha, ċaġile, aġe la Maruškake na phende: „Le tuke jekh.“ E Holena šmacnones ċaġa o jahodi u pre trito đives zakamġa pes lake te chrumkinel phaba.

„Dža Maruška, dža andro veš u an mange lole phaba te danderel!“ „Jaj pheġe laċhi, so tuke avġa pre gođi? Sem andre ada ċiro o phaba na baron!“ „Baron – na baron, me kamav phaba! U sar len na aneha, bida tuke! – demađa pindreha.“

Aleha e Holena the e macocha ispidle la Maruška avri andal o kher. Rovindos džal e Maruška bare jiveha, džal u o fađos lake zageġa tel o naja, pašal o kana fiu-fiuuu, lake fuċinelas e balvaj. Ńikhaj aġi ċepo ċarori, aġi žeġeno prajtori, kaj mek phaba. O jiv calo muros. Sar avka džalas e Maruška pal o jiv imar sas bares bokhaġi, le šilestar pes razinelas. Dogeġa upre pre koda samo than. Adaj e vatra labol, pašal late bešen o dešuduj ċhonore u o Baro Decembros, parno the bajuzato la pacaha andro vast nekuċeder bešel.

„Laċhe manušora, pre sa so hin pre luma, bares tumen mangav den pes mange sikra te taťarel, o šil man marel,“ mangelas len e Maruška. O Baro Decembros kerđa le šereha, u phuċġa pes latar: „U so oda, hoj pale avġal, rakġori miri? So adaj rodes?“

nedonesiem, beda mi! Ujkovia moji milí, pekne vás prosím, pomôžte mi ešte raz, možno už naposledy.“

Veľký Sečeň sa zdvihol, podal vatrál jednému zo starších mesiačikov a povedal: „Bratku Rujeň, zasadni na moje miesto!“ Mesiac Rujeň sadol na najvyšší kameň a roztočil vatrál nad vatrou. Vatra vyšľahla dohora, sneh sa stratil, ale na stromoch sa už nerozvíjalo lístie, ožltnuté pomaly padalo na zem – bola jeseň. Maruška už nevidela jarné kvety, ale ani by sa po nich neobzerala. Hľadela už len na stromy a medzi nimi naozaj našla jabloň a na nej vysoko, celkom na vrcholci, červené jablká.

„Ráňaj, Maruška, chytro ráňaj!“ súril ju Rujeň. Maruška potriasla jabloň – odpadlo jedno jablko. Potriasla druhý raz – odpadlo druhé. „Chytaj, Maruška, rýchlo chytaj a bež domov!“ volal a súril ju Rujeň. Uchytila teda tie dve jablká, pekne sa mesiačikom poďakovala a utekala domov.

Čudovala sa Holena, čudovala sa macocha, čudovali sa obidve. „A kde si ich natrhala?“ opytuje sa Holena. „Tam vysoko v hore rastú, ešte ich je tam dosť,“ povedala Maruška a podáva jej dve jablká. „Nuž ty jedna lušta, ty nepodarenica, ty lenivica, prečo si ich viac nedoniesla? Vari si ich po ceste nepojedla?“ osopila sa na Marušku. „Bodaj ťa, aby ťa!“ a už vstala, že ju poriadne vybuchnútuje, ale tá ušla do kuchyne a tam sa ukryla pod pec.

Maškrtná Holena sa pustila do jablka a dala aj materi. Také sladké jablká ešte nejedli. Ešte len teraz im na ne prišla chuť! „Mamo, daj mi kožušok, sama idem do hory! Tá nepodarenica by nám ich zasa cestou pojedla. Veď ja to miesto aj sama nájdem, čo by kde bolo!“ Darmo ju mať odhovárala, darmo prehovárala. Holena si natiahla kapce, zobrala kožuštek, založila si vlniak na hlavu a pustila sa do hory. Matka iba rukami zalamovala, čo si to dievča zmyslelo.

Šla Holena, šla, brodila sa hustými závejmi, chuť na jablká ju hnala čoraz ďalej a ďalej. Aj ona prišla k vatre, kde okolo dvanásti mesiačikovia sedia. Nepozdraví sa, nepoprosí, len vystrie dlane proti ohňu a hreje sa.

„Načo si sem prišla, čo tu hľadáš?“ pýta sa namrzené Veľký Sečeň. „Čo sa spytuješ, ty starý blázon! Netreba ti vedieť, kde chodím, čo chodím!“ odvrkla Holena a pobrala sa do hory, akoby ju tam hotové jablká čakali. Veľký Sečeň zvrátil čelo, zakrútil vatrálom ponad hlavu, v tej chvíli sa nebo zachmúrilo, vatra uhasínala a zadul studený severák a na zem sa sypal hustý sneh. Holena nevidela ani na krok. Údy jej krehli, kolená sa podlamovali, čo ďalej, to hlbšie zapadala, nakoniec sklesla do záveja. Mať ju čaká, občakúva, hľadá von, ale Holena len neprichodí a neprichodí.

„Či sa jej od tých jablák nechce, či ju tam dáka galiba zašla? Musím sa presvedčiť sama!“ hovorí matka sama sebe, kapce nahaňuje, berie kožušok, obkrúca sa do vlniaka a poď sa za dievkou. Sneh sa sype hustejší, vietor duje studenší, záveje ako múry. Brodí sa cez ne, vyvoláva dievku, ale nik sa jej neozýva. Aj ona zablúdila, sama nevie, kde. Údy jej krehnú, kolená sa podlamujú, sklesne tam do záveja aj ona.

Doma Maruška navarila chutný obed, opatrla aj podojila kravičku, ale ani Holena, ani macocha neprichádzajú. „Kdeže sa bavia tak dlho?“ trápi sa Maruška

„Phaba.“ „Phaba? Sem andre ada čiro o phaba na dodžan.“ „Džanav, džanav, aľe so som te kerel te la Holenake zakamle pes phaba te koštinel. Te len na anava, ela man khere bida. Kaka mire kedvešne, šukares tumen mangav, ažutinena mange mek jekhvar, talam imar utolšovar.“

O Baro Decembros uštila upre, diňa e paca jekheske le phuredere čhonorendar u phenda: „Phrale Oktobros, beš akana tu pro miro than.“ O Oktobros bešla pro nekučeder bar, boďarda la pacaha upral e vatra. E vatra chuľila bares upre o jiv bilolas, aľe pro rukha sle šarga prajtina, save lokes perenas pre phuv – sas jesos. E Maruška imar na dikhelas pal o jarune luluda. Dikhelas imar ča pro rukha u maškar lende čačeste arakhľa phabaľin u pre late ućes, pre nekučeder than dikhľa lole phaba.

„Razin, Maruško, sig razin!“ siďarlas pre late o Oktobros.

E Maruška razinda la phabaľinaha – peľa tele jekh phabaj. Razinda dujtovar – peľa tele dujto phabaj. „Chude, Maruška, sig chude u denaš khere!“ Vićinelas the siďarlas pre late o Oktobros. E Maruška chudľa o duj phaba, šukares paľikerďa le čhonoreng e u denašesalas khere.

Čudaľinelas pes e Holena, čudaľinelas pes e macocha, čudaľinenas pen soduj: „Kaj len čindaľ tele?“ Phućel avri e Holena. „Odoj ućes andro veš baron. Mek lendar hin odoy dosta,“ phenda e Maruška u podiňa lake o duj phaba. „Aľe sal tu jekh nalaćhi, leńivo, soske na andaľ buter phaba? Abo len tu chaľal pal o drom?“ cholisaľila pes pre Maruška.

„Hojća tut, hojća tut!“ U imar the uštila upre hoj la marla, aľe e Maruška denašľa avri andre kuchňa u garuďa pes pal o bov.

Nadochaľi Holena pes mukhľa andre phabaj, jekh diňa la dake. Kajse gule phaba mek na chale. Mek ča akana chudle pre lende šmakos. „Mamo, an mange o koźuchos, korkori džava andro veš! Odi nalaćhi bi amenge pale pal o drom chalas. Sem oda than the me korkori arakhava, te na džanav, kaj ela!“ Hijaba la e daj odvarelelas, hijaba la prevakerelas. E Holena cirdľa pro pindre o ciracha, urďa o koźuchos, thoďa pro šero tato khosno u mukhľa pes andro veš. E daj ča o vasta phagerelas, so peske lakeri čhaj iľa andre goďi.

Džalas e Holena, džalas pal o baro jiv, o šmakos pro phaba la ľidžalas dureder u dureder. The joj doavľa kije vatra, pašal savi bešenas o dešuduj čhonora. Na paľikerďa, na pomangľa, ča ispidľa avri o burńika angle jag u taťarel o vasta.

„Soske adaj avľal, so adaj rodes?“ phućľa latar choľaha o Baro Decembros. „So phućes, tu phuro dilino! Na kempel tuke te džanel, kaj phirav, so kerav!“ namilones penda leske pale e Holena u kidľa pes dureder andro veš, sar te bi la odoy kisne phaba užarenas. O Baro Decembros choľardones kerďa le čekateha, bondarda la pacaha upral o šero u akor o ņebos kaľiľa, e vatra murdaľiľa u kezdinda te phurdel bares šilaľi balvaj, the pre phuv perelas husto jiv. E Holena na dikhelas ańi khatar džal. Imar ańi na birinelas te hazdel o pindre, o khoća lake phadonas, so dureder buter zaperelas andro baro jiv u pro agor peľa tele.

E daj la užarel, ča užarel, dikhel avri aľe e Holena na avelas u na avelas.

„Či pes lake na kamel te oddžal ole phabendar, či pes lake vareso aćhiľa? Mušnav te džal te dikhel korkori!“ phenel e daj korkori peske, cirdel pro pindre o ciracha, lel o koźuchos, phandel pašal peste o tato khosno u dža pal e čhaj. O jiv delas husteder, e balvaj sas šilaleder, thanenca sas bare jiva. Phares džal pal o baro jiv, vićinel pre čhaj,

pri praslici. Sedí pri nej do noci, hoci vretienko má už dávno plné, ale o tých dvoch ani chýru, ani slychu.

„Jáj, bože, čože sa im prihodilo?“ trápi sa, vzdychá dobré dievča a úzkostlivo pozerá von oblokom. Vonku nevidieť ani duše, len po víchrici sa na nebi ligocú hviezdy, zem svieti od snehu a strechy praskajú od zimy. Smutná zatvorí okno a modlí sa za sestru i za matku.

Ráno čaká s raňajkami, potom i s obedom, ale nedočká sa ani Holeny, ani macochy. Obe zamrzli v hore. Maruške zostala po nich i chyžka, i kravička, i záhradka, i pole a lúčky okolo domu. Kým sa otvorila jar, našiel sa i hospodár. K dobrej Maruške sa priženil driečny šuhaj – a obom im bolo dobre. Svätý pokoj a láska je nadovšetko.

[Božena Němcová]

aľe ňiko lake na phenel pale. The joj našľiľa, korkori na džanelas kaj. O vasta lake faďinas, o khoča phaďonas, peľa andro baro jiv the joj.

Khere e Maruška taďa smačno dilos, čaľarďa the podojindľa la gurumňa, aľe aňi e Holena, aňi e macocha na avenas. „Kaj pes bavinen kajci but?“ trapinelas pes e Maruška paš e praslica. Bešel paš late dži raťi, he te imar e katľi sas čirla pherďi, aľe pal ola duj aňi na šundol.

„Jaj, Devla, so pes lenge ačhiľa?“ cirdel phari voďi e lači rakľori u daraha dikhel avri prekal e blaka. Avri na dičhol aňi voďi, ča pal e bari balvaj pro ňebos blišťinen o čercheňa, e phuv sitinel le jivestar, o dachi pro khera pukinen le šilestar. Bije kedva phandel e e blaka u mangel le Devles vaš e phen the vaš e daj.

Tosara užarel le frišťikoha, paľis the le diloha. Aľe na doužarela pes aňi la Holena, aňi la macocha. Soduť faďinde andro veš. La Maruškake ačhiľa pal lende the o kheroro, the e gurumňori, the e barori, the e maľa pašal o kher. Medig avľa o jaros, arakhľa pes the o chulaj. La lača Maruška iľa romňake lačo raklo u sodujenge sas mištes. Sentno smiripen the o kamiben hin nekbuter.

e phivľi – vdova, e jag chaťol – oheň horí, te parančolinel – rozkazovať, o rukh – strom, te pachinel – voňať, o šmakos – chuť, jarune luludľa – jarné kvety, baro jiv – závej, e praslica – praslica, e katľi – vreteno

O PRIMÁŠOVI BAROVI

Kedysi dávno stvoril spravodlivý Deloro rómsku osadu a ponechal životy jej obyvateľov napospas nevyspytateľnému osudu.

V osade žili dvaja slávni primáši. Každý z nich mal svoju cigánsku kapelu. Ej, boli že to muzikanti, o akých svet ešte nechyroval. Zabávali ľudí na svadbách, báloch i krstinách. Boli to vskutku dobrí primáši, ale obaja mali veľkú chybu. Navzájom sa nenávideli. Vo svojej pýche si každý o sebe myslel, že práve on je ten najlepší muzikant. Nie div, že keď sa stretli, jeden na druhého zubami škrípali.

A ešte o kúšтик viac sa neznášali ich ženy. Jazyky mali poriadne podrezané, hašterili sa, akoby ich čerti na nože brali. Nadávali si, ba neraz sa aj za vlasy pochytili, že im v rukách len chumáče ostali.

Potom sa stalo to, čo si ani sám Deloro neželal. Jednej noci sa obom jazyčniciam narodili chlapci – ružové púpätá s čiernymi vláskami a očkami ako uhoľ.

Primáš Feri sa rozhodol vychovať zo syna chýrneho muzikanta, akému by nebolo páru široko-d'aleko. Takto sa najlepšie pomstí primášovi Barovi! Myšlienka na odplatu ho natoľko zaujala, že ani nečakal, kedy chlapčeka po prvýkrát okúpu, a už mu vkladal sláčik do maličkých prstiekov. Synovi dal meno Jag, aby jeho hudba ako oheň rozpaľovala ľudské srdcia.

Ani primáš Baro nelenil. Syna pomenoval po sebe. Baro znamenalo – veľký. Husličky so sláčikom mu do kolísky strčil so želaním, aby jeho syna poznali na všetkých kráľovských dvoroch ako jediného neprekonateľného muzikanta. Chlapci ešte ani chodiť nevedeli, no netrpezliví otcovia im každý deň vyhrávali a priúčali ich notám. Jeden pred druhým vychvaľoval syna do nebies. Každý videl v potomkovi budúceho kráľa primášov.

Ubiehali roky, chlapci rástli ako z vody. Primáš Feri chodil zo dňa na deň zachmúrenejší, veľmi sa sklamal vo svojom synovi. Jag hral na husliach tak, ako keby mu pichali pod nechty ostré trnie. Husle nenávidel, hral iba vtedy, keď ho otec prinútil.

Aj malý Baro sa sláku vyhýbal, ale otec mu často opakoval: „Ej, chlapče, len sa ty uč! Róm sa iba husľami najľahšie uživí! Dobrý muzikant sa dostane i na grófsky dvor!“

A tak si chlapec vzal otcove slová k srdcu a ochotne sa učil. Jag sa veľmi zlostil, že Bara všetci vychvaľovali a predpovedali mu žiarivú budúcnosť.

Nad osadou sa zmrákalo, akoby nad ňou visela kliatba. Feriho žena Loli mala na jazyku jedovate sliny a v srdci závišť. Barovi sa vyhrážala, že mu počaruje tak, že sa jeho prsty viacej strún nedotknú. A neostalo to iba pri planých sľuboch...

Loli už od malička vládla kúzľami. Keď uvidela, že z Bara sa stal veľký primáš, nedokázala uniesť porážku svojho syna a rozhodla sa mu pomstiť. Keď chcela, aby sa jej bosoráctvo splnilo, musela o polnoci zájsť na cintorín a tam natrhať divé byliny. Bála sa svojho skutku, ale túžba po pomste bola silnejšia ako ľudský strach.

Keď v osade všetci zaspali, vybrala sa Loli na cintorín. Poznala starý hrob, na ktorom rástla zelina – psie víno.

Na oblohe zhasol mesiac. Za múrmi cintorína sa Cigánke roztriasli nohy. Medzi hrobmi uvidela zavýjajúceho psa. Srst' sa mu zlovestne ježila, keď ucítil ľudský pach. Vtedy zavyl, vymočil sa na psie víno a zmizol. Loli vedela, že teraz Bara môže premeniť na psa.

PAL O PRIMAŠIS BARIS

Varekana, mek čirla, o lačo Devloro kerđa le Romen u diña len andro baro taboris u oda, so pes andro oda taboris ačhiľas, šundom mira phura babatar, šunen.

Andro oda taboris bešenas duj bare primaša, jekhes, the avres sas peskeri banda so phirelas te bašavel. Čačes, oda sas bare lavutara, kajsen na arakhľanas aňi Peštate. No ola primaša jekh avres but narado dikhenas. Sako pal peste gondolinelas, kaj jov feder lavutaris. Te pes jon duj džene zdžanas, ta pre peste le dandenca žgripinenas.

No mek buter pes narado dikhenas lengere romňija, o čhiba lende sas sar čhura, rakinenas peske, sar te len o benga andre jag ispidenas. Varekana peske pernas andro bala u balendar pes dži pal e phuv cirdenas. O Feris sas phureder primašis, leskeri romňi e Lola, džanelas te pokerel.

No ačhiľas pes, so aňi o Del na kamľas, sar andre paramisi. Le primašengere romňenge andre jekh rat uľile muršora. So duj džena sas šukar, kalore, o jakhora sar momeľa o balora sar angrusňora.

O Feris phendľa, kaj pre choľi le Bariske peskere čhastar ľikerla avri ajse primašis, kaj leske phundrona o vudara ko grofi the ko thagara. Naužardľa aňi kana le čhavores landarna u imar leske andro cikne angušťora ispidelas o vonos. Le čhas diña nav Jag, kaj leskere giľa jagaha te labaren o jile le Romenge, le grofenge, aľe nekbuter savore jilenge.

O Baris thoďa e lavuta pro čhavorikano haďoro, kaj pašľuvelas leskero čhavoro u phendľa: „Mro čhavo dav tuke nav Bari, kaj te aves nekbareder primašis pre amari phuv, kaj tire giľa te giľavel e balvaj, o čirikle, the o paňi. Kamav te sikhavel le Feriske, kaj tu aveha bareder primašis sar leskero čhavo...“

O muršora mek aňi te phirel na džanenas, mek andro vastora o lavuti na uľikernas, imar o dada len te bašavel sikhavenas. O Feris andre choľi merlas, kaj leskero čhavo o Jag na kamelas te sikhľol. Te bašavelas, ta sar leske vareko tel o naja o kandre te ispidelas.

Aňi o Baris te sikhľol na kamelas, aľe o dad leske sakovar phenelas: „Ej, ča tu sikhľuv mro čho, bo Romes ča e lavuta džidľarla, la lavutaha tel e khak tut dochudeha na ča maškar o bare raja!“

O Baris peske le dadeskere lava iľas kijo jilo, radišagoha andro jilo sikhľolas. O čhavo Jag, pro Baris chalas choľi, hoj savore les ašaren u phenen, hoj les ela lačo džživipen.

Upral o taboris sas šititno, sar te bi figinlas pokeriben. La Feriskera romňa Lola sas pre čhib nalačhe čhungardľipena u andro jilo iridľipen. Le Baris daravelas, hoj les pokerla avke, kaj leskere angušťa šoha imar huri na chudena. U na ačhiľa oda ča paš o vakeriben...

E Lola imar cikňoratar džanelas te čarinel. E Lola kada našťi andro jilo preľikerďa, kaj o Baris feder lavutaris sar lakero čhavo, ta phendľa, kaj le Baris pokerela. Te kamelas le Baris te pokerel, kampľa lake pre jepaš rat te džal andre mulaňi bar u pal o hrobos te čhingerel čar, so pes vičinel rikoňali mol.

Sar andro taboris savore zasute, geľa e Lola pro cintiris. Prindžarlas purano močto, pre savo barolas čar – rikoňali mol.

Na kostole odbilo polnoc. Loli sa vrhla na mokrú trávu. Musí ju vytrhať skôr, než umlknú údery hodín. Na starom kríži zahúkala sova. Loli si pritisla trávu k prsiam a bežala domov.

V chatrči rozfúkala oheň a zeliny hodila do hrnca. Potom si rozpustila dlhé i ako noc tmavé vlasy, prikryla nimi hrniec a opakovala čarodejné zaklínadlá. Voda vreła, penila sa, hučala ako víchor.

„Zlá moc v polnočnom klokotaní, premeň Bara na psa, ja zjem tvoje srdce a vypijem tvoju krv!“ strašidelne šepotala.

Červené plamene olizovali medený hrniec, para sa z neho valila a zachytávala sa v jej vlasoch. Potom sa premieňala na kvapky perleťovej rosy a tie zase na pichľavé trnie. Po deviatom zaklínaní sa voda vyvarila. Loli odtiahla prázdny hrniec z ohniska a pozrela na dno. Miesto zeliny v ňom zazrela prašivého psa. Pes vyskočil a cez otvorené dvere vybehol von. Loli sa zmocnila divá radosť. Čary sa podarili! Konečne! Osadu zbavila veľkého primáša!

Na oblohe žiaril mesiac. Vyľakaný Baro nevedel pochopiť, čo sa s ním stalo. Niekoľkokrát zabrechal pod oknami rodičovského domu, ale nikto mu neodpovedal. Vtedy spoznal, na čo sa premenil. Baro sa začal skrývať pred ľuďmi. Keď ho však premohol hlad, vrátil sa do dediny v nádeji, že sa nájde dobrý človek, ktorý ho pritúli. Lenže hneď ako ho dedinskí psi vyňuchali, rozbrechali sa zúrivým štekotom. Zburcovali celú dedinu. Psi sa na neho vrhali, hrýzli ho. V dedine nastal poplach. Ľudia vzali palice a hnali cudzie psisko kadeľahšie.

Rany Bara páľili. Prečo musel prehrať svoj život a s ním aj slávu, ktorá ho čakala ako primáša? Komu čo zlé urobil? Psie srdce zaplakalo ľudskými slzami. Od žiaľu utiekol ďaleko preč.

Baro sa ocitol v neznámej krajine. Dookola sa rozprestierali iba zelené lúky a hlboké lesy. Na brehu potôčika zazrel chatrč. Chcel zabrechať, ale bál sa, že ho aj odtiaľ vyženú. Lahol si do trávy a vylizoval si rany, ktoré mu uštedrili dedinskí psi. Zrazu sa mu rozžiarili oči. Z chatrče vyšla driečna dievčina s krásnymi čiernymi vlasmi až na ramenách. Baro nevydržal, vyskočil z úkrytu, priplazil sa k jej nohám a radostne zabrechal.

Šejinka, tak sa dievča menovalo, sa strhla. „Džas...!“ odháňala neznámeho psa. V tej chvíli sa z chatrče vyrojili polonahé deti a pribehli k Barovi. Vrhali sa naňho s radostným výkrikom: „Rikono... rikono!“

Bili sa o neho, každý ho chcel mať iba pre seba. Baro sa nevzpieral, mohli si s ním robiť, čo len chceli. Medzi deťmi mu bolo tak príjemne, že na okamih aj zabudol na svoj krutý osud.

Šejinka mu priniesla kôrku suchého chleba a v miske hlt polievky. Jemne ho pohladila po srsti. Baro sa od šťastia zachvel. Pomyslel si: Šejinka je krásna dievčina. Och, prečo ho stihol taký krutý trest! Nemôže prehovoriť ľudskou rečou! Ako rád by sa Šejinke zveril so svojím nešťastím! On však môže len brechať a to by dievčinu zbytočne vyľakalo.

Barovi sa splnila najväčšia túžba. Ostal v chatrči medzi deťmi. A hoci jedla nebolo nazvyš, ušlo sa i jemu.

Otec detí sa volal Charno. Na jar a v lete rezal vrbové prúty a plietol z nich košíky. Niektoré boli také veľké ako polovica cigánskej chatrče. Predával ich sedliakom na

Pro zegos čhon na sitinelas. Andre mulañi bar pes la romñake izdranas o pindre. Maškar o hrobos dikhľa bare rikones. O dzara pes leske andre choľi hazdle, sar zašundă manušenskeri pacha. Akor bešľas, muterďa pre odi čar u našľiľa. E Lola džanelas, hoj akana le Bares šaj visarel pro rikono.

Pre khangeri chudľa te marel e ora. E Lola čhingerďa avri e cindĭ čar. Mušinel la te cirdel avri sigeder, sar preačhela te marel e ora. Pro kerestos bešľa o kuvikos u giľaďa. E Lola, e čar peske prikikidňa pro jilo u denašelas khere.

Khere rozphurdňa e jag, čhiďa upre kašta, e čar thoďa andre piri u čhiďa ča sikra paňori. Chudňa te tavel, rozmukľa peskere bare kale bala, učhardă lenca e piri, o paňi taďolas u oj vakereľas o keriben:

„Zoraľi zor, zoraleder sar o kham, sar o čhon, sar e phuv, chav tumaro jiloro, the tumaro ratoro, keren le Baristar rikones!“

E para andro lakere bala kerľas čercheňa, aľe ola čercheňa pes kernas kandrenge. Sar eňavar phendă o keriben, dikhľas andre piri u la čaratar pes kerďa rikono. Andre lakere jakha radišagostar e jag zalabiľa. O rikono andral e piri denašľa avri u paš o vudar lake dukhaha bašľiľa u denašelas korkororo na džanelas, kaj džal...Predarado na džanelas, so pes leha jekhwarestar ačhiľa, aňi korkoro na paťalas, kaj hino rikono.

Upral o taboris labolas o baro čhon, bašľiľa pre leste u denašelas dureder. Anglo manuša pes garuvelas, aľe sar bokhaľiľas, so ča pal peste o pindre cirdelas, prastandĭľas andro gav, čĭ les vareko na dela vareso te chal. Sar les šunde o rikone, bašonas pre leste, mišto les na dochale, dandernas les, bo on džanenas, kaj jov nane rikono. O raklore sar šunde, kaj andro gav bašon o rikone, ile kašta andro vasta u le Baris tradne avri. Aľe so akana kerela? Merla bokhatar, aľe the avkes, so leske hin kale rikonale džživipnastar?

O phariben mišto les na tasaďa u o rikonalo jilo andre leste rovelas, sar les e dukh pregeľas, denašelas u denašelas, vešenca the maľenca.

O Baro avľas andro taboris, kaj sas ča čorikane kherora, kamľas te bašľol, aľe darandĭľas, kaj the adarig les tradena. Pašľiľa kijo vudar u užareľas. Andral o kher avľas avri šukar čhaj, vičĭnlas pes Šejinka. E Šejinka sas bares šukar čhaj, o muj kalosegno, o bala bare, kale sar angara u o jakha sar momeľa. O Baris pes na zľikerďa, uščĭľa u pašľiľa lake tel o pindre.

E Šejinka predarandĭľa, pro rikono vičĭndă, „džas...džas... Aľe andral o kher avle avri o čhave, gele kijo rikono u vičĭnenas, - rikono aviľas!“ Marnas pes pre leste, sako les kamelas perdal peste.

Le Bariha o čhave kerenas so kamenas, maškar o čhave bisterďa, kaj hino rikono. E Šejinka le rikoneske andă šuko maro the andro čaroro zumin. O Baris sar čaľa, aľ pro jakha predikhľa. „Och, savi šukar čhaj,“ gondolĭndă peske o Baris, te bi avka šaj prevakerľas, phenelas bi lake oda.

La Šejinkakero dad pes vičĭnlas Charno. O Charno jarone the ņilaje pašal o paňi čhingerelas o raňora pal o verbi u kerelas lendar košara. Cikne the bareder. Varesave sle ajse bare sar jepaš lengero kher. Bikenelas len le chulajenge pro cikne phusa, the pre šuki čar. Jevende la jedľakere kaštostar struhinelas avri o šingi pro khera. La lipakere kaštendar struhinelas avri roja the lopatki perdal o chulaňa.

O Baris pes ča nekbuter pašal e Šejinka bonďarľas. E Šejinka phireľas pal o gav te bikenkerel o košara. Joj jekheha phireľas pal o khera u o buter košara mukhelas paš o Baris. Vašoda leske pal dojekh anelas kotor maroro u varekana the balevasoro...

plevy a sečku. V zime zase z jedľového dreva vyrezával šindle na strechy domov. A ešte z lipového dreva strúhal lyžice a varechy pre gazdinky.

Deti si Bara veľmi obľúbili. Často s ním šantili až do úmoru. Ukrývali sa pred ním do vysokej trávy, ba i na stromy vyliezali, ale on ich všade našiel. Ej, bolo že to radosti, pri hre neraz aj na hlad zabudli...

Baro sa najviac točil okolo Šejinky. Sprevádzal ju na cestách do dedín. Šejinka predávala košíky, ponúkala ich z domu do domu a on zatiaľ vonku strážil. Za jeho služby mu vždy niečo v zásterke priniesla – krajec chleba, ba aj kúšтик slaniney.

Do Charnovej chatrče neočakávane prišlo nešťastie. Jeho žena Cikni ťažko ochorela, hrozilo jej oslepnutie. Bylinkárky varili pre ňu rôzne nápoje, mastičkami zaháňali chorobu, ale Cikni ležala viac mŕtva ako živá. Zúfalá Šejinka sa rozhodla odísť do sveta a hľadať tam drahocenný liek.

Otec Charno nechcel o tom ani počuť, čo si bez Šejinky počne s toľkými deťmi? Dievča sa rozplakalo, ona veru nedopustí, aby matka oslepla.

Ráno si upiekla lokšu a rozlúčila sa s ľuďmi v osade. Kvílivý nárek sa rozliehal po chatrči, keď odchádzala Šejinka. Iba Baro sa tešil, že ju bude verne sprevádzať na cestách. Ale otec Charno ho pevne priviazal na reťaz. Baro začal od ziaľu skákať i zavýjať, tak mocne plakalo za dievčaťom jeho srdce.

Šejinka už niekoľko dní chodila šírým svetom, ľudia ju posielali za rôznymi bylinkárkami, ale žiadna z nich nepoznala liek proti slepote. Po dlhom putovaní zablúdila do čierneho lesa. Predierala sa hustými krovinami, z bosých nôh jej tiekla krv. Húšťava bola taká neprehľadná, že sa cez ňu už nedalo ísť. Šejinka sa rozhodla, že tu prečká noc. Sadla si do trávy a myslela na svojho verného psa. Keby bol teraz pri nej, ani by sa tak nebála...

Zrazu celkom blízko zacítila teplý dych. Dievčina zamrela strachom. Z krovia sa vyrútil pes Baro a radostne jej olizoval tvár i ruky. Šejinka ho s láskou pritúlila k sebe. Pes sa vrtel, štekal, akoby chcel voľačo povedať.

„Aká škoda, že ti nerozumiem,“ vzdychla si smutná dievčina, „porozprával by si mi, čo je nové doma, ako sa matke darí.“ Pes na ňu upieral múdre oči. Objala ho okolo krku a o chvíľu zaspala na jeho teplom kožušku.

Blížila sa polnoc. V lese sa strhla hrozná víchrica, blýskalo sa a hrmelo. Vyľakaná Šejinka sa zobudila, ešte tesnejšie sa primkla k psovi.

Vtedy uvidela, ako sa k nim zakráda temný prízrak. Bola to žena, oblečená v špinavých handrách. Strapaté vlasy jej splývali na ramená, z rozškerených úst jej trčal velikánsky zub. Šejinka sa roztriasla. Spoznala, že je to baba Jaguni, najkrutejšia a najmocnejšia z ježibáb.

Jaguni sa zahľadela na Šejinku. Z očí jej sršala nenávisť. Okríkla ju: „Čhaje, čo hľadáš v temnom lese o hodine duchov, ha?“

Šejinka, trasúc sa od strachu, zo seba vykoktala: „Mať mi chorľavie na oči, hľadám bylinkárku, čo by ju vedela uzdraviť!“

Jaguni sa nad nešťastím rodiny divoko rozrehotala a zvolala: „Poznám dobre tajomstvo choroby tvojej matky! Ale ja Rómov nenávidím! Lapila si sa do pasce! Mňa Deloro neobdaroval krásou, a preto sa musím ukrývať pred očami ľudí v hlbokých lesoch! Som zlý duch a Rómov prenasledujem! Nech dopadne na vás moja krutosť! Hybajte do môjho kráľovstva!“ A hnala ich pred sebou do temnôt lesa.

No pro Charneskero kher peľas bari bibacht. Leskeri romňi e Cikňi bares nasvaliľa u the pro jakha koraľolas. O romňija, lake tavenas sastipnaskere čara, o nasvalipen zagenenas, aľe nič la na sastarelas. E Cikňi sas buter muľi sar džid'i. E Šejinka sar dikhlľas, kaj e daj šaj merel, phendľa le dadeske, hoj joj džal andro svetos te rodel ajsi čar, so sastarela la da.

O Charno pal oda na kamelas aňi te šunel, so jov kerela le čhavenca bijal e Šejinka. Aľe e Šejinka peske pekľa marikli, phandľa la andro khosnoro, čumidľa la da, le čhaven, the savoren andro taboris. O Baris radišagostar, kaj the jov džal, la Šejinkake ča paš e rokľa pes likerelas. Aľe o Charno les le šeleha priphandľa, kaj la Šejinkaha te na džal. O rikono pal e Šejinka dukhades bašolas, sar te rundľahas, čhivkerlas peha, kamelas o šelo te predanderel, aľe našti. Sar pal late rovelas leskero rikonalo jilo. E Šejinka imar but đivesa phirelas, gav gavestar u phučelas ko lakera da sastarela avri. Jek đives avľas tel o baro kalo veš. Džalas le vešeha, o kaštune baronas jekh paš o aver, kaj našti geľas dureder. Čhiďa pes tel o kašt andre čar u kamľas odoj te užarel dži tosara. Sas bares bokhaľi, andral o pindre lake čuľalas o rat u bares pes daralas. Sar zaraťiľa, la daratar izdralas, akor lake avľas pre godi o rikono, te avka paš late akana elas, aňi bi pes na daralas.

U adaj jekhvareste o rikono pes čhiďa pre late, čumidelas lake o muj, o vasta the o pindre. E Šejinka les iľa kija peste u tiš les čumidelas pro piskos.

O rikono dikhelas pre late, kamľahas lake vareso te phenel, aľe našti vakerďa, ča bašolas. E Šejinka dikhelas pre leste u dikhlľa, kaj lake kamel vareso te phenel, bo joj bares kamelas te džanel, so hin la daha, the le čhavenca. Obchudňa les pašal e men u thoda pre leste o šero u zasufa. O Baris aňi e jakh andre na phandľa, daralas pes vaš peskeri chulaňi.

Avľas e jepaš rat, chudňas te phurdel bari balvaj o kaštune dži kije phuv bandonas, herminelas u marnas o peruma. E Šejinka ušťiľa upre u bares predarandiľa, obchudňa le rikones u kija leste pes ispidelas.

Jekhvareste terďolas paš lende romňi, kaľi sar phuv, o gada pre late čhingerde, ča žuže patave, o bala bare, talam šoha na sas uchamen, o dumo dži kije phuv prebandardo o andral o muj lake dičholas ča jekh baro dand. E Šejinka daratar izdralas, imar džanelas, ko odi romňi. Hiňi e baba Jaguňi andal e paramisi.

E Jaguňi dikhel pre Šejinka, o jakha lake labon sar momeľa. Pre Šejinka zvičindža: „Čhaje, so adaj rodes pre jepaš rat, sar o mule phiren?“ o rikono tiš darandiľas, ta pre Jaguňi choľaha bašolas.

E Šejinka la Jaguňake phendľa pal e daj, sar nasvaliľas u hoj rodel ajsi čar, so la sastarela avri. E Jaguňi sar šundľa, so e Šejinka rodel asand'iľas avka, hoj až o veš izdralas u palis phendľa: „Me mištes džanav pre soste hiňi tiri daj nasvali, aľe me la na sastarava, bo me na rado dikhav le Romen.“

„Dikhes o Devloro man na diňas šukariben, vašoda som benguňali. O veša the e čar man garuven anglal le manušengere jakha. U akana aven andre miri dis!“ U mukhlľa pes te džal vešeha.

O Baris džanelas, hoj e Jaguňi len chala pal e luma, chudľas pre late te bašol, kamľas la te rozčingerel. E Jaguňi pre leste zvičindža: „Čit tu kirno rikono bo andro danda tut rozčhinava!“ E Šejinka obchudľa le rikones u phendľa leske čit, na bašuv!

Baro cítil veľké nebezpečenstvo a divoko sa rozbrechal. Bosorku chcel roztrhať na kusy. Polomŕtva Šejinka objala psa a tíšila ho: „Ma bašuv... Nebreš... Musíš mi teraz pomáhať!“

Kráčali čiernym lesom, mesačné svetlo horko-ťažko prenikalo cez posplietané konáre stromov. Už svitalo, keď došli pod veľké bralo. Černela sa tam hlboká diera. Bola v nej zima a vlhko. Ježibaba im prikázala, aby zostúpili dovnútra a ani sa nepohli. Potom zmizla. Nad ich hlavami zatrepotali krídla. Šejinka mocne objala psa. „Čo teraz bude s nami?“ zaplakala.

A tu sa začali diať čudné veci. Z hlbín zeme k nim doliehalo stenanie, potom sa ozval plač a bolestný nárek. Baro začal vrčať, ňuchať, znenazdajky sa rozbehol za hlasom. Takto objavili ďalšiu dieru. Za železnými mrežami sa pohybovali neznáme tiene. Boli to Rómovia.

Keď Baro začal brechať, vtedy sa jeden z chlapov ozval: „Otvorte bránu, zachráňte nás! Jaguni nás chce zmárniť!“

Vtedy nad ich hlavami zatrepotali krídla, objavila sa strašná Jaguni. Rukami mávala v povetrí, jedovatými slinami prskala okolo seba: „Všetkých vás zahubím, lebo nenávidím hudbu, veselosť a krásu! Preklínam Rómov, ktorí sa radujú a tešia zo života! Mňa potrestal Deloro, teraz zničím ja vás!“ A opäť sa stratila v tme.

Baro začal hľadať kľúč. Skúsil hrabať pod mrežami. Aj Šejinka mu usilovne pomáhala. Chceli zachrániť nešťastných Rómov. A hľa! Pod kameňom ho našli! Kľúč sa jagal, žiaril ako lúč slnka. Šejinka ho rýchlo zdvihla a otvorila bránu. Rómovia boli slobodní!

V tej chvíli sa nad nimi začali zlietať krkavce. Krúžili nad ľuďmi a chceli im vyklať oči. Dievčina i Baro sa bránili, ako mohli. Baro na nich hrozivo vrčal a zahryzával sa im do krku. Bol to boj na život a na smrť. Šejinke tiekla z rúk krv, Barova koža bola poďobaná, celá doráňaná. Zahubili už všetkých vtákov, iba jeden krkavec, ten najzúrivejší, sa neúnavne vrhal na Šejinku. Baro pozbieral posledné zvyšky síl, vyceril zuby a vtáka schmatol za krk. Vtedy sa krkavec najskôr premenil na Jaguni a potom na čierny mrak. A tu div divúci, z toho mraku vystúpil človek v čiernych šatách a v ruke držal husle. Prikročil k psovi a zvolal: „Baro, veľký primáš, prebuď sa!“

A z roztrhanej psej kože vyskočil rúči mládenec s čiernymi kučeravými vlasmi. Keď Šejinka uvidela mládenca, takmer sa na kamenný stĺp premenila. Myslela si, že je to iba krásny sen.

Neznámy v tmavých šatách podal Barovi husle a povedal: „Som duch rómskych primášov! Bol som tiež slávny primáš, ale zmárnila ma baba Jaguni. Zakliala ma ťažkými kliatbami, ale Baro a Šejinka ich svojou láskou a obetavosťou dokázali zlomiť! Pozri sa, Baro, tieto husle sú zázračné. V твоjich rukách budú šíriť slávu, ktorou ovládneš svet. Srdcia bohatých i chudobných naplnia ľudskými citmi a svet sa stane lepším. Tieto zázračné husle ti splnia tri želania. Predtým ich však musíš pritísnuť k srdcu!“ A duch rómskych primášov zmizol.

Tu si zrazu muzikanti, ktorých bosorka Jaguni chcela zmárniť, priložili husle k brade a Šejinke i Barovi zahráli prekrásnu pieseň o láske. Vysoké bralo aj s čiernou dierou sa stratili a všetci sa ocitli na zelenej lúke. Šejinka a Baro sa s muzikantmi rozlúčili a šťastní utekali domov. Dlho-predlho putovali, kým našli svoju rodnú osadu.

Džalas le vešeha, andro veš sas baro šitišagos, imar polokes avlas o đives, sar avle tel o baro kalo dis. Tel o dis sas bari chev maškar o bara. E Jaguņi len l'igend'a andre odi chev. The odoj sas šititno u šil. E Jaguņi lenge phend'a, hoj pes adarig na troman te čalavel u našli'as. Upral o šero lenge urna'olas baro čiriklo. E Šejinka daralas, sas rado hoj paš late hin vareko džido.

Zorales obchud'as le rikones the leskre jakha labonas. Ča jekhvareste, sar bi tel e phuv šund'olas roviben, the jagatišagos. O rikono chud'as te saginel, te bašol u pa'is chud'la te rodel. E Šejinka džalas pal leste. Odoj andre chev arakhle mek aver bareder chev, a'le ode sas trastune mreži u pal o mreži sas varesave manuša. Oda sle o Roma.

O rikono chud'la te bašol. U akor jekh manuš phend'a rovindos: „Čhaje, phundrav! Phundrav, bo e Jaguņi amen kamel džiden adaj te parunel!”

Akor upral lengere šere urnisa'onas e džungali Jaguņi u vičind'a: „Savoren tumen chava pal e luma bo našti avri ačhav le Romen, lengero bašaviben, radišagos the lengero šukariben! Prekošav le Romen, save radisa'on le džživipnastar! Man o Devloro igen mard'a u akana chava pal e luma me tumen!” The pale našli'a andro šititšagos.

O Baro kezdind'a te rodel e kleja. Proba'ind'a te hrabinel tel o mreži. E Šejinka leske ažutinelas. Kamle te zaarakhel le bibachtale Romen. Ča dikh! Tel o bar la arakhle. E kleja blištisa'olas sar le khameskeri žara. E Šejinka la sig hazd'la u phundra'da o vudar. Le Romenge sas phundrado drom.

A'le andre oda pes pre lende čhide bare kale čirikle u marnas len le piskenca. Kamle lenge te kidel avri o jakha. E Šejinka marlas le čiriklen le vastenca u o rikono len danderelas andre men u čhingerelas. Oda sas mariben pro džživipen the meriben. La Šejinkake ču'olas o rat andal o vasta, le Bariskeri cipa sas čhingerđi, calo dukhad'i. Murdarde savore čiriklen, ča jekh, oda nekcho'areder pes čhid'a pre Šejinka. O Baris kid'la upre savori zor andre peste, sikhad'a o danda u dander'da le džungale čirikles andre men. Akor pes le čiriklestar ačhi'la e Jaguņi u pa'is ka'li chmara.

Andal e chmara av'la avri o primašiš andro kale gada u andro vast leste sas e lavuta. O primašiš av'la kijo rikono u phend'a: „Bari, tu baro primašiš, ušti upre!”

Andral e ratva'li cipa pes polokes hazdelas upre šukar romano čhavo.

Sar e Šejinka dikh'la le čhas, maj bareske na ačhi'la. Gindind'a peske, hoj oda hin ča bares šukar suno. Naprindžargutno manuš di'na le Bariske e lavuta u phend'as: „Me som le romane primašengeri vodi! The me somas baro primašiš, a'le e Jaguņi cha'la miro džživipen. Poker'da man bare košibnenca, a'le tu Bari the e Šejinka peskere kamlipnaha dokazind'an o pokeriben te phagel! Dikh Bari, ala lavuta hin bari zor. Andre tire vasta lidžala ašund'ipen, saveha aneha tel peskeri zor calo luma. Le barvale the čore manušengere jile pherđarla kamipnaha u e luma ačhela feder. Adi lavuta dela tut trin mangal'ipena. Angle oda tuke kempel e lavuta te thovel kijo jilo! U pal ada o mulo primašiš našli'a. Akor o lavutara, saven e Jaguņi kam'la te murdarel ile o lavuti u la Šejinkake the le Bariske bašade bares šukar gi'li pal o kamlipen.

E ka'li dis našli'a u o lavutara the o Baris la Šejinkaha pes arakhle pre bari žel'eno ma'la. E Šejinka the o Baris pen le lavutarencu odkidle u bachtale denašenas khere.

E Šejinka le Bariha džanas but đivesa, džikim arakhle peskeru taboris. Andro la Šejinkakero kher sas but džuv'la, čhave. Lakeri daj e Cikņi sas kori u merelas. O džuv'la rovenas, phagerenas pre late le vastenca. Sar o Baris av'la andro kher, mind'ar džanelas, so te kerel. Tho'da e lavute kijo jilo u phend'a mangipen, kaj e Cikņi te sastol avri.

V Šejinkinej chatrči bolo plno žien a detí. Jej matka Cikni bola slepá a zomierala. Ženy nariekali a zalamovali nad ňou rukami. Keď Baro vošiel do chatrče, hneď vedel, čo má urobiť. Pritisol si husle na srdce a vyslovil želanie, aby sa Cikni uzdravila.

V tej chvíli sa starenke otvorili oči a ona pred sebou uvidela Šejinku a neznámeho mládencu. Veľmi sa potešila. Vstala z postele a začali sa radostne objímať. Ej, bolo že to radosti v osade! Tri dni a tri noci Baro hral na husliach a Rómovia sa veselili.

Ale Barovi sa bolo treba domov poberať. Šejinka ho vyprevádzala so slzami v očiach, aj mládencovi bolo ťažko na srdci. Keď sa dievčina chcela vrátiť, Baro ju poprosil: „Šejinka, staň sa mojou ženou! Lebo ak ťa stratím, moje husle už nikdy nezahrajú veselú pieseň! Budú iba žalostne plakať a ľudia žiaľ nemajú radi...“

Šejinka nežne objala Bara a šepla: „Baro môj, keby si ma opustil, smútok by mi srdce odtrhol!“

A tak sa mladí odobrali do Barovej osady, kde ich privítali rodičia, bratia, sestry a široké príbuzenstvo. Aj tam Baro vyhrával na svojich husličkách, Rómov zabával a tešil. Barovo majstrovstvo sa preslávilo v celej krajine. Chýr o jeho muzikantskom umení sa šíril od mesta k mestu, vyhrával na grófskych dvoroch a počúval ho aj sám panovník, keď ho smútok kváril. Barovi potomkovia, slávni rómski primáši, aj dnes svojou hudbou liečia duše ľudí a vlievajú do nich večnú mladosť...

[Elena Lacková]

Akor e phurori phundrađa o jakha u anglal peste dikhľa la Šejinka the le naprindžargutne čhas. Bares radisaľiľa. Ušćiľa andal o haďos u pele penge andre angaľi. Ej, sas oda radišagos andro taboris! Trin d'ivesa the trin raťa o Baris bašavelas pre lavuta u o Roma khelenas the giľavenas.

Aľe le Bariske pes kampelas khere te kidel. E Šejinka igen rovelas, sar leha džalas le dromeha. Sar e Šejinka kamelas pale te visaľol o Baris lake phend'a: „Šejinko av miri romňi! Te tu man romeske na kameha miri lavuta šoha na bašavela pro khexiben, miri lavuta ča rovela u o manuša apsa na kamen!”

E Šejinka leske peľas andre angaľi u phend'a: „Bari, miro, te tu man mukhľalas, ta le pharipnastar andre mande o jilo čhind'ľahas!”

Avka pen o terne kidle andre le Bariskero taboris. Sar avľas o Baris khere the odoj sas baro radišagos. Užarenas len e daj, o dad o phrala, o pheňa the e dureder famil'ija. The odoj o Baris bašavelas pre peskeri lavuta u o Roma khelenas, giľavenas, radisaľonas. Hiros pal le Bariskero bašaviben pes ľidžalas pal calo them, foros forostar. O Baris sas baro primašiš, bašavelas le grofenge, le bare rajeske, te les sas pharipen. Le Bariskere čhave sle bare romane primaša u mek the adadives peskere bašavibnaha sastaren le manušengere voďa u pherďaren len sa le terňipnaha...

e diz – zámok, te bašol – štekať, te bond'arel – otáčať, te herminel – hrmieť, maren o peruma – hrmí, blyška sa, o phusa – slama, e balaňi – koryto, o šititšagos – tma, o ašund'ipen – sláva

ROZUM A ŠŤASTIE

Raz sa na moste stretlo Šťastie s Rozumom. „Vyhni sa mi!“ povedalo Šťastie. Rozum bol vtedy ešte neskúsený, nevedel, kto sa má komu vyhýbať. „A prečo by som sa mal vyhnúť práve ja tebe? Veď ty nie si o nič lepšie ako ja!“ hrdo povedal a zostal stáť na mieste.

„Lepší je ten,“ odpovedalo Šťastie, „kto viac dokáže. Vidiš toho chlapca, čo orie na poli? Choď k nemu, a ak sa mu s tebou bude dariť lepšie ako so mnou, vždy sa ti budem z cesty vyhýbať, kedykoľvek a kdekoľvek sa stretneme.“

Rozum súhlasil a vošiel oráčovi do hlavy. Keď oráč pocítil, že má v hlave rozum, začal uvažovať: „A či ja do smrti musím lopotiť za pluhom? Veď môžem aj inde a ľahšie nájsť šťastie!“ Nechal oranie, zložil pluh a šiel domov.

„Otecko,“ hovorí, „už sa mi práca na poli nepáči. Radšej sa vyučím za záhradníka.“ Otec mu hovorí: „Stratil si rozum, Janko?“ Ale potom si to rozmyslel a povedal: „Nuž, keď chceš, nebudem ti brániť.“

A tak sa Janko vybral ku kráľovskému záhradníkovi do učenia. Záhradník mu nemusel nič dlho vysvetľovať – Jankovi šlo učenie samo.

O chvíľu záhradníkovu radu vôbec nepotreboval a poradil si sám. Najskôr sa záhradník hneval, ale keď videl, že sa všetkému v záhrade lepšie darí, bol spokojný.

„Vidím, že máš viac rozumu ako ja,“ povedal a nechal Janka záhradničiť tak, ako chcel. Janko záhradu zveľadil a kráľa jej krása očarila. Často sa v nej spolu s kráľovnou a dcérou prechádzal. Kráľovská dcéra bola veľmi pekná, ale vo svojich dvanástich rokoch zrazu prestala hovoriť.

Odvtedy od nej nikto nepočul ani slovo. Kráľ sa preto veľmi trápil a dal vyhlásiť, že jej manželom sa stane ten, kto jej vráti reč. Prihlásilo sa mnoho mladých kráľov a iných veľkých pánov, ale ako prišli, tak aj odišli. Ani jednému z nich sa nepodarilo kráľovu ťažkú úlohu splniť.

„A prečo by som tiež neskúsil šťastie?“ pomyslel si Janko. „Možno bude pri mne stáť.“ Hneď sa dal ohlásiť u kráľa a kráľ so svojimi radcami ho zaviedli do princeznej izby. Princezná mala malého psíka, ktorého mala veľmi rada. Keďže bol bystrý a šikovný, aj bez slov pochopil, čo si princezná želá. Keď Janko, kráľ a jeho radcovia vstúpili do princeznej izby, Janko sa tváril, akoby princeznú ani nevidel, a začal sa rozprávať s jej psíkom:

„Počul som, psíček, že si veľmi bystrý, a chcel by som ťa požiadať o radu. Boli sme traja: rezbár, krajčír a ja. Raz sme šli lesom a museli sme v ňom ostať aj cez noc. Aby sme sa chránili pred vlkami, urobili sme si oheň a dohodli sme sa, že budeme jeden po druhom v noci strážiť. Najskôr strážil rezbár. Na skrátenie chvíle si vzal kus dreva a vyrezal z neho dievča. Keď bol s prácou hotový, zobudil krajčíra, aby strážil on.“

„Ako vidiš,“ povedal rezbár, „bolo mi dlho a vyrezal som z dreva dievča. Ak ti bude dlho, môžeš jej ušiť šaty.“ Krajčír vytiahol nožnice, ihlu a niť, vystrihol šaty a dal sa do šitia. Keď boli šaty hotové, dievča do nich obliekol. Potom zobudil mňa, aby som ho vystriedal pri strážení. Opýtal som sa ho, čo to má.

„Ako vidiš,“ povedal krajčír, „rezbárovi bolo dlho a vyrezal z dreva dievča. Ja som jej z dlhej chvíle ušil šaty. Ak bude aj tebe dlho, môžeš ju naučiť rozprávať.“

E GOĐI THE E BACHT

Jekhvar pro phurd pes arakhla e Bacht la Godaha. „Dža pre sera!“ phendā e Bacht. E Gođi mek akor na džanelas, ko kas kampel te obdžal. „U soske kampel te džal pre sera ipen mange? Sem tu na sal nisoha feder mandar!“ baripnaha phendā u ačhiła te ačhel pro than.

„Feder hin oda,“ phendā pale e Bacht, ko buter dosikavla. Dikhes ole čhas, so kerel bući pre mała? Dža kija leste, te džala leske e bući feder tuha sar manca, me tuke šoha pro drom na ačhava. Te pen amen varekana the varekhaj arakhaha, me tuke džava mindig pal o drom.“

E Gođi priačhiła pre oda u geła le čhaske andro šero. Sar o čhavo irzindas e gođi andro šero, chudła te gondolinel: „U so me dži ko meriben kerava pre mała? Sem šaj avrether the lokoreder arakhav e bacht!“ Mukhła e bući pre mała, thođa tele o pluhos u geła khere.

„Dadoreja“ vakerel: „Imar e bući pre mała pes mange na tecinel. Džava te sikhłol kertešiske.“ O dad leske vakerel: „Našadāl e gođi, Janči? Ałe palis peske rozgondolinda u phendā: „No te kames me tuke na brañinava.“

U avke pes o Jančis kidła avri ke thagariskero kertešis te sikhłol. Le kertešiske na kampelas leske nič but te vakerel – le Jančiske džalas o sikhłuviben korkoro.

Pal o čiro le kertešiskeri gođi leske na kampelas u kerlas peske korkoro. Elšinovar o kertešis sigeder rušelas, ałe sar dikhła, hoj e bući andre bar džanel mištes te kerel, mukhła les.

„Dikhav, hoj tut hin buter gođi sar man,“ phendā u mukhła le Jančis te kerel avke, sar kamelas. O Jančis bares šukałarđa e bar u le thagar oda šukariben lošađa. Sakovar odoj jekhetane la thagarñaha the la čhaha pen predžalas. Le thagariskeri čhaj sas igen šukar, ałe andre peskere dešuduj berša preačhiła te vakerel.

Akorestar latar ñiko na šundā ani jekh lav. Le thagar sas vašoda baro pharipen u diña avri te phenel, hoj lakero rom ela oda, ko lake pale anela e duma. Avile but terne thagara the aver bare raja, ałe sar avle, avke the odgele. Ani jekheske lendar na avla avri te zmarel le thagariskero baro pharipen.

„A soske bi the me na probalindomas e bacht?“ gindinda peste o Jančis.

„Šaj avel paš mande ačhela e bacht.“ Mindar pes diña te vičinel avri ko thagar u o thagar les peskere gođaverenca, ligendā andre la princeznakero kher.

La princezna sas cikno rikonoro, saves bares rado dikhelas. Vašoda hoj sas gođaver u lačo the bijo lava ačałolas, so e princezna kamel. Sar o Jančis, o thagar the leskere gođavera manuša doavle andre lakero soba, o Jančis pes kerlas, sar te la princezna añi na dikhelas, u chudña te vakerel lakere rikonoreha:

„Me šundom rikonoreja, hoj sal gođaver u kamav tut te pomangel, kaj man te des gođi. Samas amen trin džene: dženo, savo avri čhinel o kaštora, krajčiris the me. Jekhvar amen džahas vešeha u mušindam te ačhel odoj calo rat. Kaj pen te arakhas anglo ruva, kerđam penge bari jag u dovakerđam pen, hoj rañi jekh pal aver vartinaha. Elšino vartinlenas o dženo, savo čhinelas avri o kašta. Kaj leske te predžal sigeder o vartišagos, iła peske jekh kašt u čhinda lestar avri čhajora. Sar dokerđa e bući, uštađa le krajčiris, kaj te vartinel jov.

„Sar dikhes“ phenelas o dženo le kaštostar, „sas mange but čiro ta čhindom avri le kaštostar ala čhajora. Te tuke avela tiš but čiro, šaj lake sives gada.“ O krajčiris cirdła avri

Ráno, keď sa rezbár s krajčírom prebudili, hádali sa, komu bude dievča patriť. Rezbár hovorí: „Ja som ju urobil.“ Krajčír hovorí: „Ja som ju obliekol.“ A ja som si tiež hájil svoje právo. Povedz, múdry psík, komu to dievča patrí?“

Psíček mlčal a namiesto neho odpovedala princezná: „Komu inému by patrila ako tebe? Načo je rezbárovi dievča bez života? Načo sú krajčírove krásne šaty na dievčati bez reči? Ty si jej dal najväčší dar: život a reč, a preto právom patrí tebe.“

„Rozhodla si sama o sebe,“ povedal Janko, „aj tebe som vrátil reč a nový život, a preto mi tiež právom patíš.“

Vtedy povedal jeden z kráľových radcov: „Kráľ ťa bohato odmení za to, že princezná tvojou zásluhou znova prehovorila, ale za ženu ju dostať nemôžeš, lebo nemáš vznešený pôvod.“ A kráľ zopakoval: „Nie si zo vznešeného rodu, namiesto mojej dcéry ti musí stačiť bohatá odmena.“

Janko však nechcel o nijakej inej odmene ani počuť a povedal: „Kráľ sľúbil, že princezniným manželom sa stane ten, kto sa zaslúži o to, aby opäť prehovorila. Kráľovské slovo je zákon, a ak kráľ chce, aby iní dodržiavali zákony, musí ich najprv dodržiavať on sám. A preto mi svoju dcéru musí dať za manželku.“

„Strážcovia, zviažte ho a zaslúži si najtvrdší trest. Nech kráľ rozhodne, aby tohto zločinca popravili!“ A kráľ zopakoval: „Nech ho popraví!“ Janka hneď zviazali a viedli na popravu. Keď prišli na popraviisko, čakalo tam naňho Šťastie a pošepkalo Rozumu: „Vidíš, ako ten človek s tebou pochodil, možno príde o hlavu! Ustúp a prenechaj mi svoje miesto!“

Hneď ako Šťastie vystriedalo Rozum, katovi sa prelomil meč, akoby ho niekto prestrihol. A skôr ako priniesli iný, z mesta pricválal trubač, veselo zatrúbil a krútil nad hlavou bielou zástavou. Za ním prichádzal kráľovský koč pre Janka.

Keď Janka odvádzali na popravu, princezná povedala otcovi, že sa jej zapáčil, pretože sa nebál povedať pravdu.

Neprekáža, že nie je vznešeného rodu, kráľ z neho predsa môže ľahko urobiť knieža! Kráľ s dcérou súhlasil a povedal: „Máš pravdu, nech sa stane kniežaťom!“ Po Janka hneď poslali kráľovský koč a kráľ vyhnal zlého radcu, ktorý chcel dať Janka popraviť.

Keď Janko a kráľovská dcéra vyšli z kostola, v ktorom mali svadbu, po ceste kráčal Rozum. Keď videl, že by sa mal stretnúť so Šťastím, sklopil hlavu a bežal kadeľahšie. Od tých čias, keď sa má Rozum stretnúť so Šťastím, zďaleka sa mu vyhýba.

[Karel Jaromír Erben]

e nožnička, suv the o thav, strihinda avri o gada u chudľa len te sivel. Sar sle o gada kisne, urďa la čha andre lende. Palis uštaďa man, hoj me te džav te vartinel. Phučľom lestar so oda les hin.

„Sar dikhes” phendďa o krajčiris „ole dženeske, savo čhinel avri le kaštestar sas but čiro, ta čhinda avri le kaštestar čhajora. Me lake le bare idejostar siďom o gada. Te avela the tut but idejos, šaj la sikhaves te vakerel.“

Tosara sar uštile upre, o dženo, savo la čhajora le kaštestar avri čhinda the o krajčiris, chudle pen te vesekedinel, kaskeri odi čhaj avela. O dženo, savo la avri čhinda le kaštestar vakerel: „Me la kerďom.“ O dženo, savo lake siďa o gada vakerel: „Me la urďom.“ The me peskero lenge phendďom. Phen, godăver rikonoro, kaskeri odi čhajori avela?

O rikonoro na vakerlas u vaš leske chudľa te vakerel e princezna: „Kaske avreske sar tuke? Soske oleske so la avri čhinda le kaštestar čhajori bijo dživipen? Soske le krajčiriske čhajori bijo vakeriben? Tu lake diňal nekbareder deňipen: dživipen the o vakeriben u vašoda avela tiri.“

„Rozgindaľ korkori pal peste,” phendďa o Jančis, „the tuke me andďom pale o vakeriben the o nevo dživipen, u vašoda aveha miri.“

U akor phendďa jekh le thagariskero godăver manuš: „O thagar tut dela baro barvalipen vašoda, hoj e princezna oleha so kerďal, pale prevakerďa, no romňake la našti les vašoda, hoj na sal rajkano manuš.“ U o thagar pale phendďa: „Na sal rajkaňa familijatar, vašoda chudeha but love, no mira čha romňake na leha.“

O Jančis na kamľa pal nisave love aňi te šunel u phendďa: „O thagar egerinda, hoj la princeznakero rom avela oda manuš, ko kerela savoro, kaj pale te prevakerel. Le thagariskero lav hin zakonos, u te o thagar kamel, kaj the aver nipi te dolikeren o zakoni, kampil elšines leske len te dolikerel. U vašoda mange peskera čha mušinel te del romňake.“

„Slugadza sphanden les u kampil les te del nekzoraleder pharipen! O thagar mi phenel, sar ale manušes kampil te murdarel!“ U o thagar phendďa pale: „Umblaven les!“ Le Jančis maj phandle u lidžanas les te umblavel. Sar avle pre ada than, užarlas odoj pre leste e Bacht u phendďa la Godăke: „Dikhes, sar oda manuš tuha dopelďa: talam avla bijo šero! Dža odarig u mukh mange tiro than!“

Mindăr, sar e Bacht geľa pre la Godăkero than, le katoske phadiľa o charo, sar te bi les vareko prečhindaahas. U sigeder sar ande aver, andal o foros doavľa o trubačis, lošanes phurdelas pre trubka u bondărelas upral o šero parne flagoha. Pal leste avľa le thagariskero hintovos pal o Jančis.

Kana le Jančis lidžanas te murdarel, e princezna phendďa le dadeske, hoj pes lake tecinel vašoda, bo na daralas pes te phenel o čačipen.

Oda nič, kaj nane baro raj, sem o thagar lestar šaj lokes kerel bare rajes!

O thagar diňa la čhake o čačipen u phendďa: „Hin tut čačipen, mi ačhel lestar baro raj!“ Pal o Jančis mindăr bičhade le thagariskero hintovos u o thagar čhida avri le na lačhe godăvere manušes, savo kamľa le Jančis te murdarel.

Kana o Jančis la thagariskera čhaha avri avle andal e khangeri, andre savi ile vera, pal o drom džalal e Godi. Sar dikhľa, hoj kampil pes lake te arakhel la Bachtaha, thoďa tele o šero u sig denašelas. Akorestar, sar kampil pes la Godăke te arakhel la Bachtaha, duralur la obdžal.

e phurd – most, o kertešis – záhradník, te vartinel – strážit, o vartišagos – stráž, o charo – meč

MURŠORO A KRÁĽ

Bolo raz jedno kráľovstvo, kde panoval starý kráľ a ten bol veľmi zlý. No po čase zomrel a na trón nastúpil jeho syn Maximilián. Maximilián bol na rozdiel od svojho otca veľmi dobrý a spravodlivý. Jeho poddaní ho mali veľmi radi, a preto mu verne slúžili.

Verne mu slúžil aj kováč Džuvalo, ktorý mal sedem dcér a žiadneho syna. Hneval sa na ženu vždy, keď si na to spomenul.

„Čo si to za ženu, keď si mi nedala syna?“ vyčítal jej. Bolo mu ľúto hlavne preto, lebo nemal komu prenechať kováčske remeslo. Ale všimol si, že jeho dcéra Muršoro ho vždy pozoruje pri práci. Stále mu kládla veľa otázok, na ktoré jej Džuvalo vždy rád odpovedal. „Dado, prečo to železo kladieš najprv do ohňa a potom do vody?“ Muršoro bola zvedavá. No bola aj veľmi nezbedná. Bila sa s chlapcami, vystrájala a vyrábala si praky, ktorými strieľala do vtákov. A preto ju všetci volali Muršoro, lebo sa správala ako chlapec. Ale aj napriek tomu Muršoro bola veľmi pekná a dobrá. Príliš často sa obšmietala okolo otca pri práci, až sa naučila kováčskemu remeslu. Pomáhala otcovi a sama si ukula veci pre seba a sestry, ako železné ruže, sponky do vlasov či vtáčiky. Džuvalo mal z nej radosť, aj keď sa mu Rómovia vysmievali.

„Hej, Džuvalo, Muršoro ti nahrádza syna?“ Džuvalo sa preto vždy zlostil, ale Muršoro ho vedela upokojiť.

„Dado, mne to nevadí, že ti pomáham, páči sa mi táto práca a robím ju rada,“ povedala Muršoro otcovi. Ten ju iba pohladkal a pustili sa do práce, pretože tentoraz kuli podkovy pre kráľovské kone.

Mladý kráľ Maximilián mal veľa starostí s vládnutím. No najväčšmi sa trápil tým, že jeho radcovia mu radili oženiť sa s princeznou zo susedného kráľovstva. Vraj kráľovič by nemal vládnuť sám a po jeho boku musí stáť krásna princezná.

Aj keď sa Maximilián ešte nechcel ženiť, poslúchol radcov a poslal poslov do susedného kráľovstva. Starý kráľ, otec Maximiliána, sa kedysi dohodol so susedným kráľovstvom, že spoja svoje kráľovstvá svadbou svojich detí. Maximilián sa obával, že princezná nebude milá alebo že sa jej on nebude páčiť.

Keď sa poslovia vrátili od susedného kráľa, Maximilián sa od nich dozvedel, že princezná nie je vôbec pekná a hlavne je krutá a zlá. Ale jej kráľovstvo je veľmi veľké a bohaté. Maximilián bol preto veľmi smutný a nevedel, čo má robiť.

„Nemôžete odmietnuť princeznú, lebo nám kráľ vyhlási vojnu!“ povedal jeden z radcov. A tak sa aj stalo. Maximilián odmietol ruku princeznej a susedný kráľ im vyhlásil vojnu. Džuvalo bol jediným kováčom v celom kráľovstve, a preto si ho kráľ dal zavolať do zámku, aby preňho ukul meče, štíty, brnenia, podkovy pre kone a iné veci a zbrane do boja. Keď sa Džuvalo o tom dozvedel, veľmi sa naľakal.

„Ako ja už môžem kuť pre kráľa toľko veľa vecí? Veď som už starý, sila ma opúšťa a nevládzem,“ žaloval sa Džuvalo svojej žene. Keď to Muršoro počula, bolo jej ľúto otca, a preto sa rozhodla ísť na zámok namiesto neho.

„Prezlečiem sa za chlapca a budem tvoj syn,“ povedala Muršoro rodičom, a tak aj bolo. Hoci Džuvalo namietal, dobre vedel, že ak si Muršoro niečo zaumieni, tak bude vždy po jej. Skoro ráno si vzala veci a odišla do zámku.

MURŠORO THE O THAGAR

Sas jekh thagaripen, kaj thagarlas o phuro thagar u jov sas igen phuj. Beršenca mułas u o thagaripen ačhiła leskere čhaske le Maksimilijanoske. O Maksimilijan sas peskere dadesdar feder the čačikano. Leskere nipi les dikhenas rado u vašoda leske mištes kerenas bući. Mištes leske kerlas bući the o chartas o Džuvalo, so les sas efta čhaja u aňi jekh čhavo. Rušelas pre romňi sakovar, sar peske pre oda leperelas.

„So oda sal za romňi, hoj man na diňal muršores?“ čhivkerelas lake... Sas leske pharo vašoda, hoj na sas les kaske te mukel e chartiko bući. Ałe dikhła, hoj leskeri čhaj e Muršoro pre leste dikhel sakovar, sar kerel bući. Furt les delas but phučibena, pre save lake o Džuvalo sakovar rado phenelas pale.

„Dado, soske ada tras thoves elšines andre jag u palis andro paňi?“ E Muršoro sas phučerđi. Oj sas the igen nalači. Marlas pes le muršenca, kerelas diliňipena the kerelas peske praki, livinlas le prakenca andro čirikle. Vašoda la savore vičinenas Muršoro, bo pes likerelas sar murš.

Ałe the avka, e Muršoro sas igen šukar the lači. Furt sas paš o dad the paš leskeri bući, u avke pes sikhada avri la chartakera buťake. Ažutinelas le dadeske u korkori peske chartarlas veci perdal peste the perdal o pheňa. Sar trastune ruži, brošňi andro bala, the čiriklore. Le Džualeske kerelas bari loš, ałe o Roma lestar asanas.

„Hej, Džuvalo, e Muršoro tuke hiňi čhavo?“ O Džuvalo vašoda pes choľarlas, ałe e Muršoro les džanelas te šandľarel.

„Dado, mange oda na kerel nič, hoj tuke šegitinav, pačisaľoľ pes mange adi bući the rado la kerav,“ phendľa e Muršoro le dadeske. Jov ča la hladkindľa u mukhle pen andre bući, bo akana kerenas petala perdal le thagariskere graja.

Le terne thagaris Maksimilijan, sas pharipen le thagaripnaha. No nekbuter sas les pharipen oleha, hoj leskere godavera manuša les denas godi, kaj te lel vera la princeznaha andal o pašutno thagaripen. Phenenas, hoj o thagar našti thagarel korkoro u kampil, kaj paš leste te ačhel šukar princezna.

O Maksimilijan mek na kamelas te lel romňa, ałe šundľa peskere godaver manušen ubičhadľa le bičhaden andro aver thagaripen. O phuro thagar, o dad le Maximilijanoser, pes varekana dothoda le pašutne thagaripnaha, hoj thovna jekhetane pengere thagaripena avka, hoj lengere čhave lena vera. O Maksimilijan daralas, hoj e princezna na avela lači, abo hoj jov pes lake na pačisaľola.

Sar o bičhade avle pale andal o pašutno thagar, o Maksimilijan pes lendar dodžanľa, hoj e princezna nane aňi sikra šukar u so sas nekgoreder, hoj hiňi bares nalači. Ałe lakero thagaripen hin igen baro the barvalo. O Maksimilijan sas vašoda pharejileskero u na džanelas, so te kerel.

„Našti avel, hoj la princezna na lena romňake, bo amenge o thagar akharela avri o mariben!“ phendľa jekh le godavere manušendar.

U avke pes the ačhiła. O Maksimilijan na iľa la princezna romňake u o pašutno thagar lenge akhardľa avri o mariben. O Džuvalo sas korkoro chartas andro calo thagaripen, u vašoda les o thagar diňa te vičinel andro burkos, kaj perdal leste te chartarel chara, štiti, tarastune uravibena, petala perdal o graja u aver veci the sastrinja andro mariben. Sar o Džuvalo pes pal oda dodžanľa, bares darandľiła.

„Dobrý deň, pán kráľ!“ pozdravila sa kráľovi Maximiliánovi. „Ja som Muršoro a prišiel som namiesto svojho otca Džuvala. Dado je už starý, trasú sa mu ruky a už aj slabo vidí. Ťažkú kováčsku prácu by tu on nezvládol, a preto som prišiel ja. Priučil som sa kováčskemu remeslu a vy, kráľ môj, budete so mnou spokojný,“ rozhodne povedala Muršoro.

„Si veľmi mladý na tú prácu, a preto ťa vyskúšam. Chcem, aby si mi zajtra dal meč ostrý ako britva a pevný ako skala,“ prikázal kráľ. „Dobre!“ povedala Muršoro a už aj sa pustila do práce.

Pracovala celý deň a celú noc, aby mladý kráľ dostal meč, aký chce. Ráno mu Muršoro doniesla hotový meč. Kráľ bol veľmi prekvapený, keď videl, že meč je v jeho ruke pevný a ostrý. „Povedzte, pán kráľ, neverili ste, že rómsky chlapec dokáže niečo urobiť, čo?“ odvážne sa opýtala Muršoro. No tu ju za jej otázku okríkol radca: „Chlapče, si príliš drzý, odíď!“ prikázal jej. No kráľ sa iba usmial, lebo sa mu páčila chlapcova odvážnosť.

Od toho dňa Muršoro kula meče, štíty či reťaze a podkovy pre kone vo veľkom množstve a kráľ Maximilián bol už spokojný. Mladý kráľ často chodieval do dielne a rozprával sa s Muršoro. On jej rozprával o kráľovských povinnostiach, o živote kráľa a Muršoro mu rozprávala o živote Rómov, o ich zvykoch a radoostiach. Dokonca ho naučila rozprávať po rómsky. Kráľ si veľmi obľúbil Muršoro, niekedy bol sám prekvapený tým, ako má rád svojho kováča. Chodil s ňou na prechádzky a dovolil jej chodiť cez voľný čas domov do osady.

Džuvalo sa najviac obával, aby sa Muršoro nejako neprezradila, že je dievča. „Neboj sa, Dado, kráľ na to nikdy nepríde. Nikdy si neumývam tvár ani si nečešem vlasy,“ oznámila Muršoro.

Sestry sa jej vždy vypytovali, aký je kráľ, ako sa žije na zámku. A Muršoro o ničom nerozprávala tak pekne a milo ako o svojom kráľovi. Keď ju počula jej matka, ako opisuje kráľa, videla v jej očiach to, čo videla u ďalších dcér vždy, keď sa do niekoho zaľúbili. Matka sa preto bála o Muršoro.

Keď Muršoro vyrobila kopu mečov, štítov, podkovy pre kone, kráľ sa vybral so svojou armádou za susedným kráľom. Maximilián a jeho vojaci boli veľmi odvážni. Bojovali zo všetkých síl a nakoniec vojnu vyhrali. Kráľ sa vrátil domov, Muršoro bola veľmi šťastná, že ho opäť vidí. Aj Maximilián bol rád, že je opäť doma, a preto usporiadal veľkú hostinu. Pozval všetkých udatných bojovníkov a celú noc oslavovali víťazstvo.

Po týždni sa Maximilián rozhodol prejsť sa po celom svojom kráľovstve a prišiel aj do dediny. Preobliekol sa za žobráka a vošiel do krčmy. Sadol si vzadu do kúta a počúval ľudí, čo o ňom hovoria.

„Náš kráľ je veľmi dobrý, a preto mu budem vždy verný!“ vyhlásil jeden muž. Potom zašiel aj do rómskej osady. Navštívil Džuvala a jeho rodinu. „Pán vás žehnaj!“ pozdravil sa žobrák. „Pán žehnaj aj Teba,“ odzdravil sa Džuvalo, „čo ty tu robíš? Tu ti nikto nemá dať žiadny grošík, my sme rovnako chudobní ako ty, ale ak nás neodmietneš, tak ťa pozývam na náš skromný obed,“ pozval Džuvalo žobráka.

Pozvanie prijal a sadli si vonku pri ohníku. Džuvalova žena všetkým naložila do misiek polievku z kotlíka a k tomu im dala marikli. Dala aj žobrákovi, ktorý sa jej poďakoval.

„Čo je to za jedlo, marikli?“ žobrák bol zvedavý. „To je náš chlieb z múky a vody pečený na ohni,“ povedala žena. „To sú všetky vaše dcéry?“ ďalej sa vypytoval žobrák.

„Sar me šaj chartarav perdal o thagar kajci but veci? Sem som imar phuro, u e zor man omukhel u na birinav,“ skaržinel pes o Džuvalo peskera romňake. Sar oda Muršoro šunđa, sas lake pharo le dades, vašoda peske phenđa, hoj vaš o dad, džala joj pro burkos.

„Urava man avka sar murš u avava tiro čhavo“, phenđa e Muršoro le dadeske the la dake u avka the sas. He te o Džuvalo na kamanelas, mištes džanelas, hoj te e Muršoro vareso kamel, the avka oda ela pal lakero. Sig tosara iľa peskero uraviben u geľa andro burkos.

„Lačo dives, raje thagarina!“ palikerđa le thagariske Maksimilijanoske. „Me som Muršoro u avlom vaš miro dad, vaš o Džuvalo. O dad hino imar phuro, izdran leske o vasta the imar nalačhes dikhel. Phari chartiko buti, jov imar na birinđahas te kerel, u vašoda avlom me. Sikhľilom te kerel e chartiko buti u tumenge thagarina avela manca o jilo pro than, avke phenđa e Muršoro.

„Sal igen terno perdal kadi phari buti u vašoda elšines probalınava tut avri. Kamav, kaj dži tajsja mange te keres charo ajso ostro sar britva the zoralo sar bar“. Paračoľinda o thagar. „Lačhes!“ phenđa e Muršoro u sig pes mukhľa andre buti.

Kerlas calo dives the calo rat, hoj o terno thagar te chudel charo, sar kamel. Tosara leske e Muršoro ľigendľa kerdo charo. Perdal o thagar kada sas baro naužardo, sar dikhľa, hoj o charo sas leske andro vast zoralo the ostro. „Phenen thagarina, na paťanas, hoj romano čhavo ajso vareso kerla, so?“ phučľa bidarakero e Muršoro. No vaš kada phučlo pre late viskindľa le thagariskero godaver manuš „Čhavo, sal bije pativ, džha het!“ parančoľinda lake. O thagar ča asalas, bo pes leske pačisaľol le čhaskero nadaradipen.

Akorestar e Muršoro chartarelas igen but chara, štiti, vaj lanci the petala perdal o graja u le thagariske, le Maksimilijanoske, sas o jilo pro than. O terno thagar pal e Muršoro sakovar phirelas andre chartuňi u vakerelas laha. Jov lake vakerelas pal o thagaripnaskere kampelipena, pal o thagariskero dživipen u e Muršoro leske vakerelas pal o romengero dživipen, pal lengere sikhľipena the radišagi. Mek the les sikhavelas te vakerel romanes. O thagar igen rado dikhelas la Muršoro, varekana sas korkoro naužardo olestar, sar rado dikhel peskere chartas. Phirelas laha pro prephirkeribena u domukhelas lake te phirel andro voľno vacht khere andro taboris.

O Džuvalo nekbuter daralas olestar, hoj e Muršoro dela pre peste varesar te džanel, hoj hiňi čhaj. „Ma dara, dado, o thagar pre oda šoha na avela. Šoha na morav peske o muj, aňi o bala peske na uchanav,“ phenđa e Muršoro.

Opheňalatar sakovar phučenas savo hino o thagar, sar pes dživel pro burkos. Muršoro pal ņisoste na vakerelas avka šukares the kedvešnones, sar pal peskero thagar. Sar la šunđa lakeri daj, sar vakerel pal o thagar, dikhľa andre lakere jakha oda, so dikhelas andro jakha avre čhajenge sakovar, te pen andre varekaste zakamade. E daj pes vašoda daralas pal e Muršoro.

Sar e Muršoro kerđa but chara, štiti, petala perdal o graja, o thagar geľa avri peskera armadaha andro mariben le pašutne thagariha. O Maksimilijan the leskere slugadža sle igen tromade. Marenas pen savora zoraha u pro agor o mariben khelde avri. Sar o thagar avľa khere, e Muršoro sas bares bachtali, hoj les pale dikhel. The o Maximilijan sas rado, hoj hino pale khere u vašoda kerđa baro bašaviben. Vičindľa savore peskere zorale slugadžen u caľi rat mulatinenas, hoj khelde avri o mariben.

„A synov nemáte?“ „Žiaľ, synov nemám,“ smutne odpovedal Džuvalo. „Nebuď smutný, Džuvalo, máš šesť pekných dcér a k nim ti pribudnú zaťovia, budeš mať až šiestich synov,“ potešil ho žobrák.

„Sedem!“ vyhrkla jedna dcéra. Tu na ňu jej mater vyskočila: „Preač, maphen leske palo Muršoro. Jov šaj varekaske oda phenel a oda pes šaj dodžanel he o kráľis a pajis avla bida.“

Lenže žobrák-kráľ vedel po rómsky a pochopil, že vykrikla na dcéru, aby prestala rozprávať o Muršoro, aby žobrák nikomu nehovoril o nej a kráľ sa nedozvedel o tom, že jeho kováč je ich dcéra. Vtom vo svojom srdci kráľ pocítil veľkú radosť a neznámy pocit, ktorý sa nazýva láska a kráľ ho doteraz nepoznal.

Kráľ sa s nimi poobede rozlúčil a šťastný utekal do zámku. Cestou domov rozmýšľal o tom, že má rád Muršoro, ktorá bola preňho doteraz iba odvážny mladý chlapec a jeho kováč.

„Ako to, že som neprišiel na to, že nie je chlapec?“ premýšľal. Spomenul si, ako mu Muršoro rozprávala o Rómoch, o tom, že sú to normálni ľudia, ktorí majú radi slobodu, ktorí si zachovávajú svoje tradície. A to, že spievajú a pritom tancujú, je veľmi pekné aj podľa kráľa.

Vyzliekol si žobrácke šaty a obliekol si svoje kráľovské. Potom rýchlo bežal do dielne Muršoro. Muršoro bola veľmi šťastná, že vidí mladého kráľa. „Dobrý deň, vaša výsosť!“ pozdravila sa. „Aj tebe, Muršoro. Prišiel som ti osobne oznámiť, že už môžeš ísť domov, vojna sa, vďaka bohu, skončila a ty tu už nemáš čo robiť,“ povedal jej kráľ. „Chod domov k rodičom!“ prikázal jej.

Muršoro bola z toho veľmi smutná, hoci sa tešila, že konečne bude s rodinou. Muršoro ľúbila mladého kráľa Maximiliána, preto sa v noci rozplakala, že ho už nikdy neuvidí. Skoro ráno prišli vojaci do domu Džuvala a odviedli Muršoro na zámok. Všetci plakali a hovorili, že je nevinná, pretože si mysleli, že sa kráľ dozvedel o Muršoro, že nie je chlapec. Vojaci zaviedli Muršoro do jednej komnaty, kde na ňu čakali služobné. Tie ju okúpali, učesali a dali jej nádherné šaty a topánky. Muršoro ničomu nerozumela. Za ten čas predstúpil pred kráľa Džuvalo a prosil ho o milosť pre Muršoro.

„Kráľ môj, netrestaj Muršoro za to, že ti verne slúžila, aj keď je žena a nie chlapec. Potrestaj za to mňa, pretože ja som jej dovolil prísť tu pracovať,“ prosil Džuvalo. „Nepros ma za to, čo nechcem vykonať. Ja nemám prečo trestať Muršoro a ani teba, pretože v tejto chvíli som ti vďačný za to, že tu Muršoro bola,“ povedal kráľ a usmial sa.

Tu už slúžky priviedli Muršoro pred kráľa. Maximilián a Džuvalo ju nespoznali a nevedeli sa vynadávať na ňu. Muršoro bola veľmi krásna. „Kráľ môj, neviem, prečo si ma dal obliecť do nádherných šiat. Ak ma chceš potrestať za to, že som ti verne slúžila, tak to urob. Lenže to nebude spravodlivé, aj napriek tomu, že nie som chlapec,“ bránila sa Muršoro.

Na to kráľ podišiel k nej a chytil ju za ruku. „Nechcem ťa potrestať, Muršoro, lebo nemám prečo. Máš pravdu, trest za poctivú prácu si nikto nezaslúži. Ja, tvoj kráľ, ťa pred tvojím otcom prosím o tvoju ruku. Vydaj za mňa, prosím!“ Muršoro prekvapená a šťastná povedala: „Áno!“

„To nie!“ vykrikol najstarší radca. „Nemôžete si vziať Cigánku!“ vyhlásil. „Nemôžem, pán hlavný radca? Čujte, dvorania, odkedy kráľovi rozkazujú radcovia? Nikdy to tak nebývalo a ani nebude. Ja si vezmem Muršoro a ona bude vaša kráľovná!“ povedal kráľ.

Pal o jekh kurko o Maksimilijan peske phend'a, predžal pes pal o calo peskero thagaripen u avľa the andro gav. Urđa pes sar o žobrakos u geľa andre karčma. Bešla peske andro kutos u šunelas le manušen, so pal leste vakeren.

„Amaro thagar hino igen lačo u vašoda leske avava sakovar pařivalo!“ phend'a jekh murš. Paľis geľa the andro romano taboris. Avľa te dikhel le Džuales the leskera famiľija. „O Del mi ľikerel tumen!“, paľikerđa o žobrakos. „O Del mi ľikerel the tut,“ paľired'a leske pale o Džovalo, so tu adaj keres? Adaj tut ňiko grošoš na dela, bo amen sam tiš ajse čore sar tu, aľe te kames, ta vičinav tut pre amaro čorikano dilos,“ vičinđa o Džovalo le žobrakos.

O žobrakos o vičiňiben iľa u bešle penge avri paš e jagori. Le Džualeskeri romňi savoreng the ođa andro čarore e zumin andal o kotľikos the kija len diňa marikľi. Diňa the le žobrakoske u jov lake vašoda paľikerđa.

„Soda hin za chaben marikľi?“ o žobrakos sas phučerdo. „Oda hin amaro maro le arestar the paňestar peklo avri pre jag“ phend'a e romňi. „Oda hine savore tumare čaja?“ phučerlas dureder o žobrakos. „U murša tumen nane?“ „Pre žala, murša man nane,“ žalipnaha penda o Džovalo. „Na av pharejileskero Džovalo, hin tut šov šukar čaja the kija lende tut avela džamutre ta avela tut šov murša,“ podhazdľa les o žobrakos.

„Efta!“ viskind'a jekh čaj. Adaj pre late lakeri daj chuťiľa avri: „Preačh, na phen leske pal e Muršoro. Jov šaj varekaske oda phenel u oda pes šaj dodžanel the o thagar u paľis avela bibacht.

Aľe o žobrakos - o thagar džanelas romanes u achaliľa, hoj viskind'a pre čaj, kaj te preačhel te vakerel pal e Muršoro, kaj ča o žobrakos ňikaske te na phenel pal late the o thagar pes te na dodžanel olestar, hoj leskero chartas hiňi lengeri čaj. Andro oda le thagariskero jilo šund'a baro radišagos the naprindžardo šundo, savo pes vičinel kamiben u o thagar mek ajso šundo na prindžarelas. O thagar pes lenca pal o chaviben rozgeľa u bachtalo denašelas andro burkos. Le dromeha gondolinenas pal oda, hoj rado dikhel la Muršoro, savi sas perdal leste dži akana ča tromado terno čhavo the leskero chartas.

„Sar oda, hoj na avľom pre oda, hoj nane murš?“ gondolinelas. Avľas leske pre godi, sar leske e Muršoro vakerelas pal o Roma, pal oda, hoj hine pařivale manuša, so rado dikhen biphandľipen, so peske doľikeren peskere tradiciji. Oda, hoj giľaven the paše khelen, hin igen šukar the perdal o thagar.

Čhiđa tele o chevale gada u urđa peske thagarike. Paľis sig denašľas andre chartuňi, kaj kerelas e Muršoro. Muršoro sas igen rado, hoj dikhel le terne thagar. „Lačo d'ives, amaro raj!“ paľikerđa leske. „He tuke Muršoro. Avľom tuke korkoro te phenel, hoj imar šaj džas khere, o mariben pes paľikerav le Devleske imar agortind'a u tut imar ade nane so te kerel,“ phend'a lake o thagar. „Dža khere kijo dad, kije daj!“ parančoľind'a lake.

E Muršoro ačiľa olestar pharejileskeri, the te sas rado, hoj imar ela la fajtaha. Muršoro kamelas le terne thagar le Maksimilijan, vašoda chudľa raťi te rovel, hoj les imar šoha na dikhela. Sig tosara avle o slugađa andro kher ko Džovalo u ligende la Muršoro pro burkos. Savore chudle te rovel u phenenas, hoj joj nič na kerđa, bo savore peske gondolinenas, hoj pes o thagar dodžanľa, hoj e Muršoro nane murš.

O slugađa ľigende la Muršoro andro jekh bari soba, kaj pre late imar užarnas o sogalinde. On la landarde, uchande u dine la igen šukar gada the kamašľi. E Muršoro

„Ale kráľ môj, veď je to Cigánka a váš otec ich nemal rád. Pri pamiatke vášho otca a kráľa, prosím vás, nerobte to,“ prosil radca.

„Vojaci, odveďte von radcu a dajte mu robiť tú najťažšiu prácu, akú vždy vykonávali Rómovia. Otec ich nemal rád, vždy hovoril, že sú iní, že to nie sú ľudia. Ale pozrite sa na Muršoro. Vykonávala ťažkú mužskú prácu a vykonávala ju poctivo. Čo je na nej alebo na ostatných Rómoch neľudské? To, že pohostia žobráka, prichýlia ho aj na noc, navzájom sa všetci majú radi a pomáhajú si, sa vám zdá neľudské? Nie, naopak, sú to ľudia veľkého srdca, a preto ťa ľúbim, Muršoro,“ povedal kráľ a bola svadba.

[Lucia Čurejová (Klub mladých rómskych autorov)]

na džanelas, so pes kerel. Andre koda čiro avla kijo thagar o Džovalo u mangelas les, hoj te mukhel la Muršoro.

„Thagar miro, ma ker nič la Muršoro vašoda, hoj tuke pařivales sogalinelas, the te hiři džuvli u na murš. Mar vašoda man, bo me lake domukhl'om adaj te kerel buři,“ mangelas o Džovalo. „Na mang man vašoda, so na kamav te kerel. Man nane soske te kerel rosnes lake aři tuke, bo akana tuke pařikerav vašoda, hoj e Muršoro sas adaj,“ phend'a o thagar u asandila.

Adaj imar o sogalinde ande la Muršoro paš o thagar. O Maksimilijan the o Džovalo la na prindžarde u na džanenas pal late o jakha te mukhel tele. Muršoro sas igen šukar. „Thagar miro, na džanav soske man tu diřal te urel andro šukar gada. Te man kames vaš oda te marel, hoj miřtes tuke sogalinas, ta oda ker. Ale oda na ela čačo, the te, hoj na som murš“ arakhavelas pes e Muršoro.

Pre oda geľa o thagar ke late, chudila la vastestar. „Na kamav tut te marel Murošoro, bo nane soske. Hin tut čačo, mariben vaš e pařivali buři řiko na chudela. Me, tiro thagar, tut mangav anglo tiro dad romņake. Le man romeske, mangav!“ Muršoro sas alestar bares nauřardi the bachtali u phend'a: „He!“

„Oda na!“ viskind'a leskero nekphureder godaver manuř. „Nařti tumenge len romaņa!“ phend'a avri „Nařti baro godaver manuř? řunen, manuřa mire, kanastar o godavera phenen, so řaj o thagar kerel? řoha ada na sas, aři na avela. Me mange lava la Muršoro u joj avela tumari thagarři!“ phend'a o thagar.

„Thagarina miro, sem joj hiři romaři u tumaro dad len na dikhelas rado. Pař tumare dadeskero nabisterdipen, mangav tumen, na keren oda,“ mangelas le thagar o godaver manuř. „Slugađa, řigenen avri ale godavere manuřes u den les te kerel odi nekphareder buři, savi sakovar kerenas o Roma. Miro dad len na rado dikhelas, sakovar phenelas, hoj hine aver, hoj oda nane manuřa. No dikhen tumen pre Muršoro. Kerelas phari murřikaři buři u kerelas la pařivales.

So hin pre late, abo pro aver Roma namanuřeskero? Oda, hoj den te chal le řobrakos, lena les the te presovel, jekhetane pen savore rado dikhen u ařutinen penge, tumenge pes ada dičhol namanuřeskero? Na, jon hine bare jileskere manuřa u vašoda tut kamav, Muršoro,“ phend'a o thagar u sas o bijav.

AGNES A ŠUKAR

V rómskej osade a v dedine sa čakalo na radostnú chvíľu – narodenie dieťaťa. V rovnaký deň a v rovnakú hodinu sa v osade Barvali narodila dcéra Šukar a v dedine bohatej Nerómky dcéra Agnesa.

Barvali mala dcéru peknú ako princezná. Mala tvár peknú ako ľalia, pery červené ako krv, oči modré ako obloha a vlasy zlatisté ako slnečný lúč.

A dcéra bohatej Nerómky bola škaredá, pleť mala čiernu ako Cigánka, oči čierne ako uhoľ, aj vlasy mala ako havran. Avšak mala veľký talent na spev a tanec. Pri tanci sa niesla ako víla. Šukar závideli všetky dievčatá v osade a Agnese sa v dedine ľudia vysmievali, že vyzerá ako Cigánka.

V jedno ráno sa Agnesa prechádzala a stretla svoje rovesníčky. „Dievčatá, kam ste sa vybrali?“ opýtala sa Agnesa milo. Cez zuby jej odpovedali: „Iba tak sa prechádzame.“ „Môžem sa pridať?“ prosila Agnesa. Dievčatá ju stroho odmietli a za chrchtom Agnesa počula, ako sa jej vysmievali. „No určite, ešte to, aby sa s nami prechádzala. Nech ide k Cigánom. Veď vyzerá ako Cigánka. Ha-ha-ha.“ Agnesa bola veľmi smutná. Veľmi ju to ranilo.

„Prečo musím byť taká čierna?“ pomyslela si. Rozhodla sa, že pôjde do rómskej osady a pozrie sa, ako si nažívajú Rómovia.

Prišla do osady, sadla si na kameň a počúvala, ako si mladé dievčatá pospevujú. Tu ju zbadala Šukar a podišla k nej. „Z akej si osady a ako sa voláš? Ja som ťa tu ešte nevidela,“ opýtala sa Šukar. „Vyzerá ako princezná,“ pomyslela si Agnesa, keď videla Šukar. „Volám sa Agnesa a nie som Rómka!“ posmešne odpovedala Agnesa. „Som z dediny a bývam blízko pri mlyne.“ „Dobre! Keď si už tu, tak poď medzi nás,“ pozvala ju Šukar.

Agnesa sa pripojila k dievčatám a naučila sa zopár rómskych pesničiek. Odvtedy Agnesa a Šukar boli veľké priateľky. Deň čo deň chodila Agnesa do osady, aby bola spolu so Šukar. Agnesa spievala a tancovala spolu s dievčatami a Rómovia sa nevedeli vynadívať na jej ľahké tanečné pohyby a čudovali sa jej zvonivému hlasu.

„Tá Nerómka má v sebe náš temperament, ako keby bola naša. Je tmavá, spieva ako slávik a naše tance ovláda lepšie ako rómske dievčatá,“ povedali Rómovia. Mama Agnesy bola zvedavá, kam chodí jej dcéra každý deň. Rozhodla sa, že Agnesu bude sledovať.

Po obede si Agnesa zbalila do batôžka pár buchiet a vybrala sa do osady. Jej mama pomaly išla za ňou a dcéra to ani len netušila. Agnesa vedela, že jej mama nemá rada Rómov, už aj preto, že jej dcéra vyzerá ako oni a všetci v dedine sa jej vysmievajú.

„Pekný deň, Šukar!“ pozdravila sa Agnesa. Šukar ju milo privítala. „Už ťa čakám, Agnesa.“ „Priniesla som vám pár buchiet, ktoré mama napiekla,“ ponúkla Agnesa dievčatám buchty, ktoré rýchlo zjedli a dali sa do tanca. Agnesa im spievala. Vtom im do zábavy skočila mama Agnesy a začala kričať.

„Agnesa, ako to, že si tu? Preboha, veď sú to Cigáni! Už aj sa odtiaľto prac domov!“ „Nie!“ vykrikla Šukar a chytila Agnesu za ruku. „Prečo nemôže byť Agnesa s nami? Nič zlé jej nerobíme. Nie sme zlí a nesídlí v nás nenávisť ako vo vás. Vašu dcéru sme prijali medzi seba a máme ju radi. Čo urobili Nerómovia z dediny? Vysmiali ju a odvrhli od

E AGNES THE E ŠUKAR

Andro romano taboris the andro gav pes užarelas pro lošado čiro – čhavoreskero ulipen. Andro jekh d'ives the andre jekh ora andro taboris, Barvali ulila e čhaj Šukar u andro gav la barvala gadžake e čhaj Agnes.

Andro Barvali sas e čhaj šukar sar e princezna. Sas la šukar muj sar l'alija, o vušta lole sar rat, o jakha belave sar zegos u o bala somnakune sar khameskeri žara.

U e čhaj la barvala gadžakeri sas džungali, e cipa la sas kali sar romaña džuvla, o jakha kale sar angara, the o bala la sas sar havranos. A'e sas la baro talentos pro gil'avipen the pro kheliben. Paš o kheliben pes lidžalas sar e vila. La Šukarake iridinenas savore čhaja andro taboris u andro gav o nipi la Agnesatar asanas, hoj dičhol avri sar romaňi.

Jekh tosara e Agnes pes prephirkerelas u arakhla pes le raklijenca andre lakere berša. „Raklijale, kaj tumen avri kidlan? phučla lendar e Agnes kedvešnones. Tel o danda lake odphende: „Ča avka pes prephirkeras.“ „Šaj pes pridav?“ mangla len e Agnes. O raklija la odmarde u pal o dumo e Agnes šunđa, sar latar asanas: „Ta na, mek oda, kaj amenca te prephirkerel pes. Mi džal kijo Roma. Sem dičhol avri sar romaňi. Ha – ha – ha.“ E Agnes sas bijo radišagos. Igen la oda dukhalas.

„Soske mušinav te avel ajsi kali?“ gondoliňđa peste. Phendđa peske, hoj džala andro romano taboris u dikhela, sar penge dživen o Roma.

Avla andro taboris, bešla peske pro bar u šunelas, sar penge o terne čhaja gil'avkeren. Adaj la dikhla e Šukar u avla ke late. „Save taboristar sal u sar tut vičines? Me tut mek adaj na dikhlom,“ phučla e Šukar. „Dičhol avri sar princezna,“ gindinđa peske e Agnes, sar dikhla la Šukar. „Vičinav man Agnes u na som romaňi.“ asabnaha phendđa e Agnes.

„Som andal o gav u bešav pašes paš o malmos.“ „Lačhes! Te imar sar adaj, ta av maškar amende,“ vičindđa la e Šukar.

E Agnes pes thođa kijo čhaja u sikhliła vajkeci romene gila. Akorestar e Agnes the e Šukar sle bare amala. D'ives so d'ives phirelas e Agnes andro taboris, kaj te el khetane la Šukaraha. E Agnes gil'avelas the khelelas khetane le čhajenca u o Roma pes na džanenas te dodikhel pre lakere loke khelibnaskere čalavibena u poravenas o jakha pre lakero harangošno hangos.

„Ala rakla hin amaro temperamentos, sar te elas amari. Hiňi kali, gil'avel sar o čiriklo u amare khelibena džanel feder sar o romane čhaja,“ phende o Roma. La Agnesakeri daj kamla te džanel, kaj phirel lakeri čhaj sako d'ives. Phendđa peske, hoj pal e Agnes džala.

Paldiloste peske pakindđa ando khosno o bokeľa u kidla pes avri andro taboris. Lakeri daj džalas lokes pal late, a'e e čhaj olestar na džanelas. E Agnes džanelas, hoj lakeri daj na kamel le Romen imar the vašoda, bo lakeri čhaj dičhol avri sar jon u savore andro gav latar asanas.

„Lačo d'ives, Šukar!“ palikerđa e Agnes. E Šukar la kedvešnones palikerđa. „Imar tut užarav, Agnes“. Andom tumenge vajkeci bokeľa, save pekla miri daj,“ diňa e Agnes le čhajenge o bokeľa, save sig chale u thode pes andro kheliben. E Agnes lenge gil'avelas. Andre oda bašaviben lenge chuřila la Agnesakeri daj u kezdinđa te vičinkerel.

„Agnes, sar oda hoj sal adaj? Devla, sem jon hine Roma! Imar the dža adarig khere!“ „Na!“ vičindđa e Šukar u chudla la Agnes vastestar. „Soske našti avel e Agnes amenca? Nič nalačo lake na keras. Na sam nalače u ke amende nane hamišagos, sar ke tumende.

seba, hoci ona nemôže za to, ako vyzerá. Nik z dediny jej nepovedal milé slovo. My sme k nej boli milí a spriatelili sme sa s ňou. O čo sme teda horší ako vy?“

Tu sa mama Agnesy pozrela na Šukar a veľmi si priala, aby jej dcéra bola taká pekná ako ona. Vypočula si Šukar a pochopila, že má pravdu, no napriek tomu vzala Agnesu a odišli domov.

Bolo ráno a Šukar sa so svojou mamou Barvali vybrali do dediny žobrať. Netušiac prišli aj do domu Agnesinej mamy. Tá vyšla von a keď ich videla, vyhnala ich preč a škaredo im vynadala. Barvali sa s ňou preto začala hádať. Agnesa a Šukar sa chytili za ruky a priali si, aby sa ich mamy prestali škriepiť. Šukar pobožkala Agnesu, a to keď ženy videli, boli obe prekvapené. Pochopili, že je zbytočné hádať sa, a prestali s tým.

O tri dni Rómovia v osade mali veľkú slávnosť, ktorá sa konala len raz do roka. Šukar pozvala Agnesu a spolu s ňou prišla aj jej mama. Agnesa im začala spievať a všetci ju s úžasom počúvali.

Vtom jej mama pocítila obrovskú hrdosť na svoju dcéru a bola rada, aká je jej dcéra. Už nechcela, aby sa zmenila či bola krajšia. „Moja dcéra je výnimočná, aká je,“ pomyslela si. Bola rada, že práve u Rómov našla svojich priateľov, pretože stále viac a viac začala vidieť, že Rómovia nie sú zlí, ako sa všade o nich vo svete šíri. Majú radi všetkých ľudí bez rozdielu. Majú veľké srdce naplnené láskou a dobrotou. Aj keď sa hádajú, či niekedy aj pobijú, vedia sa rýchlo zmieriť a všetko si odpustiť.

Bohatej Nerómke z dediny už nikdy neprekážalo, že jej dcéra sa hrá s Rómami, a začala sa s nimi priateľiť aj ona. Šukar a Agnesa boli veľmi šťastné, že už im nikto nebude brániť byť spolu.

[Naďa Husárová (Klub mladých rómskych autorov)]

Tumara čha i'lam maškar peste u rado la dikhas. So kerde o gadže andal o gav? Asanas latar, u odčhide la pestar, he te joj našti vašoda, sar avri dičhol. Ńiko andal o gav lake na phenda kedvešno lav. Amen samas ke late kedvešne u amalinahas pen laha. Soha sam goreder sar tumen?"

Akor la Agnasakeri daj dikhelas pre Šukar u igen kamelas, kaj lakeri čaj te avel ajsi šukar sar joj. Šunda avri la Šukar u achali'la, hoj hin la čačo, no the avka i'la la Agnes u gele khere.

Sas tosara u e Šukar peskera daha gele andro gav te žobrinel. Na džanenas, hoj avle the andro la Agnasakera dakero kher. Joj av'la avri u sar len dikh'la, trad'la len avri the džungales lenge čhivkerda. E Barvali laha vaš oda pes chud'la te veseke dinel. E Agnes the e Šukar pes chudle vastendar u kamenas, kaj lengere daja te preačhen pes te veseke dinel. E Šukar čumid'la la Agnes u ada sar o džuv'la dikhle, sle so duj olestar naužarde. Achali'le, hoj hijaba pen veseke dinen u preačhile oleha.

Pal o trin đivesa le Romen andro taboris sas baro inepos, savo pes likerelas ča jekhvar beršeste. E Šukar vičind'a la Agnes u jekhetane laha av'la the lakeri daj. E Agnes lenge chud'la te gi'avel u savore la bares šunenas.

Andre oda lakeri daj irzind'a baro baripen pre peskeri čaj u sas rado, savi hi'ni lakeri čaj. Imar na kamelas, kaj te avel aver, vaj te avel šukareder. „Miri čaj hi'ni nekfeder, ajsi savi hi'ni“ gondoli'nda peste.

Sas rado, hoj ipen paš o Roma arakh'la peskere amalen, vašoda furt buter u buter chudelas te dikhel, hoj o Roma nane nalače, sar pes pal lende pal cali luma vakere. Jon rado dikhen savore manušen, he te hine aver. Hin len baro jilo pherdo kamlipnaha the lačhibnaha. The te pen veseke dinen, vaj varekana marel, džanen pen sig te lačhol avri the savoro penge te odmukhel.

E barvali gadži andal o gav imar šoha na bajinelas, hoj lakeri čaj pes bavinel le Romenca u chud'la pes lenca the joj te amalinel. E Šukar the e Agnes sle igen bachtale, hoj lenge imar ņiko na brañinela te aven jekhetane.

DŽAVO A JEHO PRÍBEH LÁSKY

V neďalekej dedine žil vajda so svojou rodinou. Mal veľa detí – jedného syna a šesť dcér. Chlapec Džavo bol najstarší. Boli ešte malí, keď ich matka opustila pre škaredú chorobu. Mužovi nechala na krku sedem hladných detí a ten nevedel, čo si má s nimi počať. Uvedomoval si, že bude nesmierne ťažké postarať sa o ne, keď bol sám, nemal prácu a kraďnúť dobre nevedel. Deti mal veľmi rád, ale bol taký zúfalý, že chcel aj on umrieť. Neskôr spoznal jednu veľmi bohatú ženu, ktorá ho veľmi chcela za muža. Zaľúbila sa do neho a vydala sa zaňho. Muž vedel, že ho má rada, ale on ju neľúbil, lebo stále miloval svoju ženu a iba ťažko na ňu zabúdal. Neskôr si to rozmyslel a súhlasil s tým, že budú spolu žiť a budú vytvárať jednu veľkú rodinu.

Deti s tým nesúhlasili, pretože nechceli žiť so ženou, ktorú nepoznajú. Neverili jej, že ich bude mať rada. Džavo sa rozhodol, že odíde z domu, no jeho otec ho nepustil.

Neskôr, keď Džavo videl, ako sa stará o jeho mladších súrodencov a oni ju majú radi, bol rád, že je s nimi. Spolu s nimi žila aj jej pekná dcéra Barikaňi, ktorá bola v rovnakom veku ako Džavo.

Spolu chodili k múdrej starej žene, ktorá im rozprávala rôzne príbehy a rozprávky. Za tou ženou chodili všetky staršie deti. No Barikaňi prestala chodiť k žene a začala sa kamarátiť s nerómskymi deťmi, ktoré ju brali medzi seba, ale vždy tvrdili, že je to iba Cigánka.

Barikaňi sa vysmievala rómskym deťom a nadávala im do čiernych. Myslela si, že keď je s Nerómami, tak ostatní jej závidia. Džavo a ostatní jej to veľmi zazlievali.

„Aká si namyslená! Myslíš si, že si iná či lepšia, ale klameš samu seba. Za nás sa hanbíš, ale hlúpi Nerómovia ti neprekážajú. Smrdia hnojom a kravínom. Myslíš si, že ak si s nimi, tak ti závidíme, lebo ty sa kamarátiš s Nerómami, ale nie je to tak. Nenamýšľaj si, lebo Rómka si a vždy ňou ostaneš!“ hovorili jej ostatní.

Barikaňi bola veľmi pyšná a myslela si, že skutočne sa od ostatných rómskych detí líši, lebo má svetlú pleť a jej otec bol Neróm, ktorý od nej a jej mamy odišiel. Barikaňi si nahovárala, že sa páči každému nerómskemu chlapcovi. Ale nebolo to tak. Mládenci vedeli, že je Rómka a že Džavo je jej nevlastný brat. Barikaňi sa veľmi hanbila za to, že Džavo je jej brat a že býva v osade.

Aj napriek tomu sa Barikaňi zaľúbila do nerómskeho mládenca Jána, ktorý o ňu nemal žiadny záujem, pretože už mal dievča z dediny. Barikaňi ho mala veľmi rada, a preto ju veľmi bolelo, keď ich vídala spolu. Bola preto veľmi nešťastná a netušila, čo robiť, aby sa Janko zaľúbil do nej.

Od toho času sa veľmi zmenila, nedbala o seba, lebo už nechcela ani žiť. Jej mama jej chcela pomôcť, lebo ju bolelo, keď videla, ako sa trápi jej dcéra. Barikaňi však odmietla akúkoľvek pomoc, pretože už stratila zmysel svojho života.

Džavovi bolo veľmi ľúto, čo prežívala Barikaňi pre neopätovanú lásku. Chápal ju, pretože prežíval to isté. On bol totiž zaľúbený do Barikaňi a rovnako ho bolelo to, že ona ho nemá rada a dokonca sa za neho hanbí. Chcel jej pomôcť, ale nedokázal jej povedať, čo k nej cíti a aby na toho nerómskeho chlapca Jana zabudla.

Raz ju videl plakať pre Jana a nemohol uveriť vlastným očiam. Odišiel do krčmy opiť sa, lebo sa pre ňu trápil a bol veľmi nahnevaný. V krčme bol však aj Jano so svojou

O DŽAVO THE LESKERO KAMIBEN

Andro nadur gav dživelas o vajdas peskera fajtaha. Sas les but čhave jekh čhavo the šov čhaja. O čhavo Džavo sas nekphureder. Sle mek ciknore, sar len e daj mukhľa bijo džungalo nasvaliben. Le romeske mukhľa pre men efta bokhale čhaven u jov na džanelas, so lenca te kerel. Džanelas, hoj avela igen pharo te kerel pašal lende, te sas korkoro, na sas les bući u te čörel lačhes na džanelas. Le čhaven igen kamelas, ałe sas les ajsi žala, hoj the jov kamelas te merel.

Paľis prindžarda jekha igen barvala romňa, savi les igen kamelas romeske. Zakamađa pes andre leste u solacharda leha. O rom džanelas, hoj les kamel, ałe jov la na kamelas, bo mek furt kamelas peskera romňa u ča phares pre late bisterlas. Paľis peske gondolinda upre u priačhila pre oda, hoj dživena jekhetane u kerena jekh bari fajta.

O čhave oda na kamenas, bo na kamenas te dživel la romňaha, sava na prindžaren. Na paťanas lake, hoj len kamela. O Džavo peske gondolinda upre, hoj džala andal o kher, no leskero dad les na mukhľa.

Paľis, sar o Džavo dikhľa, sar joj kerel pašal leskere terneder pheňa u jon la kamen, sas rado, hoj hiňi lenca. Jekhetane lenca dživelas the lakeri čhaj e Barikaňi, savi sas andro jekh berša sar o Džavo.

Jekhetane phirenas ke gođaver phuri romňi, savi lenge vakerelas hocsave vakeribena the paramisa. Pal odi romňi phirenas savore phureder čhave. No e Barikaňi preačhila te phirel ke romňi u chudľa pes te amalinel le gadžikane čhavenca, save la lenas maškar peste, ałe furt phenenas, hoj hiňi ča romaňi.

E Barikaňi asalas le romane čhavendar the čhivkerelas lenge andro kale. Gindinelas peske, hoj te hiňi le gadženca, ta aver lake iridinen. O Džavo the aver lake oda igen denas te džanel.

„Savi sal barikaňi! Gondolines tuke, hoj sal aver, vaj feder, ale chochaves tut korkora. Vaš amende tut ladžas, ałe o diline gadže tuke na vadzinen. Khanden pal o khula the pal o gurumňa. Gondolines tuke, hoj te sal lenca, ta tuke iridinas, bo tu tut amalines le gadženca, ałe nane oda avka. Na ker tutar, bo romaňi sal the furt romaňi ačheha!“phenenas lake aver.

E Barikaňi sas igen barikaňi u gindinelas peske, hoj hiňi čačes le aver romane čhavendar aver, bo hin la parno muj u lakero dad sas gadžo, savo latar the lakera datar geľa het. E Barikaňi peske phenelas, hoj pes pačisaľol sakone gadžeske. Na sas oda avka. O racle džanenas, hoj hiňi romaňi u o Džavo hin lakero moštovno phral. E Barikaňi pes igen ladžalas vašoda, hoj o Džavo hino lakero phral u hoj bešel andro taboris.

The avka pes e Barikaňi zakamađa andro gadžikano raklo Jano, savo la na kamelas, bo sas les imar piraňi andal o gav. E Barikaňi les igen kamelas, u vašoda la igen dukhalas, sar len dikhelas jekhetane. Sas vašoda bares bibachtali u na džanelas, so te kerel, kaj pes o Janko te zakamavel andre late.

Ole idejostar pes igen visarda, na bajinelas pal peste, bo imar na kamelas te dživel. Lakeri daj lake kamelas te ažutinel te dikhľa, sar cerpinel lakeri čhaj. E Barikaňi ałe na kamelas nisavo ažutiben, bo imar na kamelas te dživel.

Le Džavoske sas igen pharo, so predživelas e Barikaňi bijal o na dino pale kamiben. Ačaľolas la, bo predživelas the jov ada. Jov sas zakamado andre Barikaňi u the les

milou. Keď ich zbadal spolu, bol namrzený ešte viac. Podišiel k Jánovi a začal sa s ním biť. Keď ho videli chlapci z osady, ako sa bije s Nerómom, schytili ho a odtiahli, aby sa prestal biť a nespôsoboval tým ťažkosti.

Barikaňi sa dozvedela, čo Džavo urobil, nechcela uveriť, čo sa stalo. Keď ho stretla, chcela ho zabiť, lebo jej tým ublížil a spôsobil hanbu. V ruke držala nôž. No Džavo sa vôbec nebránil a povedal jej: „Barikaňi, zabi ma, lebo ani ja už nechcem žiť! Som do teba zaľúbený a ty sa trápiš pre nejakého Neróma. Veľmi ťa milujem a bolí ma, keď ťa vidím plakať pre neho.“

Barikaňi si vypočula, čo jej povedal Džavo, ale vôbec mu neverila, pretože dobre vedel, ako nepekne sa k nemu vždy správala. „Čo to hovoríš, zbláznil si sa?“ nakričala na Džava Barikaňi. On sa zariokol a prisahal, že hovorí pravdu. „Milujem ťa!“ Barikaňi tomu aj tak neverila a odišla preč.

Ako kráčala, premýšľala nad tým, čo sa práve dozvedela. Spytovala sa sama seba, prečo jej nepovedal pravdu, ale si z nej uťahuje, ba dokonca robí z nej hlupaňu, pretože stále mu neverila. Džavo vedel dobre, že mu Barikaňi neverila. Vzal nôž a bodol ním do seba. Nikto v tej chvíli o tom nevedel a nikto nič nevidel. Po chvíli ho jeho otec našiel ležať na zemi a začal kričať. „Čo sa tu stalo?“ Rýchlo ho odniesol k starej žene, ktorá vedela liečiť a čarovať.

Keď sa o tom dozvedela Barikaňi, myslela si, že to Džavo urobil preto, aby ju vystrašil. Džavo bol na tom dosť zle a všetci sa obávali toho najhoršieho.

Neskôr Barikaňi prišla k žene za Džavom presvedčiť sa, či je to pravda, či sa naozaj bodol. Pozrela na Džava, no nespoznávala ho a v tom si uvedomila, že ho má rada. Bolo jej ľúto najmä to, že umiera kvôli nej a nijako mu nemôže pomôcť. Rozplakala sa.

Džavo ju počul plakať, otvoril oči a díval sa na ňu. Nemohol uveriť, že je pri ňom. Barikaňi sa mu prihovárala a prosila, aby neumieral, že ona ho má tiež rada a nechce žiť bez neho. Džavo nemohol uveriť vlastným ušiam a vtom ako keby zázrakom ožil. Po čase úplne vyzdravel, požiadal ju o ruku, vzali sa a boli veľmi šťastní...

[Gabriela Patkáňová (Klub mladých rómskych autorov)]

dukhalas oda, hoj les na kamelas u mek pes vaš leske the ladžalas. Kamelas lake te ažutinel, aľe na džanelas lake te phenel, so ke late irzinel u mek, kaj pro raklo Jano te bisterel.

Jekhvar la dikhľa te rovel vaš o Janko u našti paťalas peskre jakhenge. Geľa andre karćma te maťol, bo vaš lake cerpinlas the sas igen choľardo. Andre karćma sas aľe the o Jano peskera piraňaha. Sar len dikhľa jekhetane, sas choľardo mek buter. Geľa kijo Jano u chudľa pes leha te marel. Sar les dikhle o čhave andal o taboris, sar pes marel le gadžeha, chudle les u odcirdle les, kaj pes te preačhel te marel u te na kerel aleha bibacht.

E Barikaňi pes došundľa, so o Džavo kerďa, na kamelas te paťal, so pes ačhiľa. Sar les arakhľa, kamelas les te murdarel, bo lake aleha kerďa phujes the kerďa ladž. Andro vast ľikerelas čhuri. O Džavo pes na braňinelas u phendľa lake: Barikaňi, murdar man, bo aňi me imar na kamav te dživel! Som andre tute zakamado u tu cerpines vaš varesavo gadžo. Igen tut kamav u dukhal man, te tut dikhav te rovel vaš leske“.

E Barikaňi šundľa, so lake phendľa o Džavo, aľe na paťalas leske, bo mište džanelas sar phujes pes ke leste ľikerlas. „So oda vakeres, diliňaliľal?“ kerlas vika pro Džavo e Barikaňi. Jov la previskindľa u diňa lav, hoj phenel čačipen. „Kamav tut!“ e Barikaňi oleske the avke na paťalas u geľa het.

Sar avka phirelas, gondolinelas pre oda, so pes ipen dodžanľa. Phućkerlas pestar korkoratar, hoj lake na phendľa o čačipen, aľe latar kerel diliňa, bo furt leske na paťalas. O Džavo džanelas mištes, hoj leske e Barikaňi na paťandľiľa. Iľa e čhuri u demaďa laha andre peste.

Ňiko akor olestar na džanelas u ņiko nič na dikhľa. Paľis les leskero dad arakhľa te pašľol pre phuv u chudľa te kerel vika. „Soda pes ade ačhiľa?“ sig les ľigende paš e phuri romňi, so džanelas te sastarel the te čarinel.

Sar pes palada došundľa e Barikaňi, gondolinelas peske, hoj oda o Džavo kerďa vašoda, kaj la te daravel. O Džavo sas pre oda igen rosnes u savore daranas ole nekgorederestar.

Paľis e Barikaňi avľa ke phuri romňi, pal e Džavo te dikhel, či hin oda čačipen, či čačes andre peste demaďa e čhuri. Dikhľa pro Džavo, no na prindžarelas les, u akor avľa pre oda, hoj les tiš kamel. Sas lake pharo nekbuter vašoda, hoj merel vaš lake u ņisar leske našti šegitinel. Chudľa te rovel.

O Džavo la šundľas te rovel, phundraďa o jakha u dikhelas pre late. Našti paťalas, hoj hiňi paš leste. E Barikaňi leha vakereľas u mangelas les, hoj te na merel, hoj joj les tiš kamel u na kamel te dživel bijal leste. O Džavo našti paťalas peskere kanenge u andro oda sar čudoha pale obdžidľiľa. Pal o varesavo idejos calkom sastľiľa avri, mangľa la romňake, ile pen u sle igen bachtale...

HRNČEK, VAR!

V jednej dedine žila chudobná vdova s dcérou. Bývali v starej chalupe s rozbitou strechou a na povale chovali niekoľko sliepok. Vdova chodila v zime do lesa na drevo, v lete na jahody a na jeseň chodila na pole zbierať klásky. Dcéra nosila do mesta na predaj vajíčka, čo im zniesli sliepky. Takto sa spolu živili.

Raz v lete matka ochorela a aby mali čo jesť, musela ísť do lesa na jahody dcéra. Vzala si hrniec, kus čierneho chleba a šla. Keď mala hrniec plný jahôd, chcela si pri lesnej studničke trochu oddýchnuť. Sadla si, vytiahla zo zástery chlieb a začala obedovať. Bolo poludnie.

Kde sa vzala, tu sa vzala, objavila sa pred ňou starenka: „Som taká hladná, od večera večera som v ústach nemala ani omrvinku. Nedala by si mi kúsok svojho chleba?“

„Prečo nie,“ povedalo dievča, „dám vám ho aj celý. Hádam nebude pre vás príliš tvrdý.“ A podala starenke svoj obed. „Ďakujem ti, moja milá, ďakujem! A keď si bola ku mne taká dobrá, dám ti tento hrnček. Keď ho doma postavíš na stôl a povieš: Hrnček, var!, navarí ti toľko kaše, koľko len budeš chcieť. A keď už bude kaše dosť, stačí povedať: Hrnček, dosť!, a hneď prestane variť. Len nezabudni, čo máš povedať.“

Starenka podala dievčaťu hrnček a zmizla, akoby sa pod zem prepadla. Dcéra doma porozprávala matke, čo sa jej v lese prihodilo, a hneď postavila hrnček na stôl a povedala: „Hrnček, var!“ zavolala dcéra a hrnček začal variť. Hneď si s matkou sadli a s chuťou sa pustili do jedenia chutnej kaše.

Keď sa najedli, vzala dcéra do košíka niekoľko vajec a vybrala sa s nimi na trh do mesta. Na trhu sedela až do večera, kým ich všetky konečne predala. Matka sa nevedela dcéry dočkať. Bola hladná a dostala chuť na kašu. Tak si vzala hrnček, postavila ho na stôl a povedala: „Hrnček, var!“ V hrnčeku sa hneď začala variť kaša a len čo sa žena otočila už bol aj plný.

„Musím si vziať misku a lyžicu,“ povedala si žena a vošla do komory. Keď sa vrátila, od preľaknutia sa jej podlomili kolená. Kaša sa prúdom valila z hrnčeka na stôl, zo stola na lavicu a z lavice na zem.

Matka zabudla, čo má povedať, aby hrnček prestal variť. Priskočila a prikryla hrniec miskou. Dúfala, že tým kašu zastaví. Ale miska spadla na zem, rozbila sa a kaša sa naďalej valila z hrnčeka ako povodeň. Už jej bola plná kuchyňa a matka musela pred ňou utiecť do chodby. Stála tam, zalamovala rukami a bedákala: „Ach, tá nešťastnica, čo za hrniec priniesla! Tušila som, že nás nič dobré nečaká!“

O chvíľu sa kaša valila z kuchyne do chodby a stále jej pribúdalo. Matka už nevedela, kam má utiecť. Celá vystrašená vyliezla na pôjd a stále lamentovala. Kaša sa už prúdom valila dverami aj oknom, tiekla cez dvor na cestu a kto vie, ako by sa to skončilo!

Našťastie sa dcéra vrátila a zavolala: „Hrnček, dosť!“ Na ceste už bolo toľko kaše, že keď sa večer ľudia vracali z poľa, nemohli sa vozi dostať na druhú stranu a museli sa tam prejesť.

[Karel Jaromír Erben]

PIRORI TAV!

Andro jekh gav dživlas čorori romňi bijo rom la čhaha. Dživenas andro purano kheroro le phagerde dachoha u pro pados likernas vajkeci kachňoren. E romňi bijo rom phirlas jevende andro veš kaštenge u ňilaje pro jahodi u jesone phirenas pre maľa te kidel klaski. E čhaj phiravlas andro foros te bikenel o jandre, so len sas le kachňendar. Avke jekhetane dživenas avri.

Jekhvar ňilaje e daj nasvaliľa u kaj la te avel so te chal, mušindľa te džal andro veš jahodenge e čhaj. Iľa e piri, sikra kalo maro u geľa. Sar la sas pherdo piri jahodi, kamľa paš o paňori andro veš sikra te pobešel. Bešľa peske, iľa andal e leketa o maro u chudľa te chal. Sas dilos.

Kaj pes iľa, ade pes iľa, ačhiľa anglal late jekh phurori: „Som ajsi bokhaľi idžestar raťatar mek man na sas andro muj aňi krušihben. Na deha man sikra tire marorestar?”

„Soske te na,“ phendľa e čhaj. „Dava tumenge the savoro. Talam na avela perdal tumende igen zoralo.“ U diňa la phurorake peskero dilos. „Palikerav tuke, miri lačhori, palikerav! U te salas ke mande ajsi lačhi, dav tut adi kučori. Kana la khere ačhaveha pro skamid u pheneha: Pirori tav!, tavela tuke ajci gulo grisos, keci ča kameha. U te tut avela imar dosta gulo grisos, ča pheneha: Pirori preačh! u mindar preačhela te tavel. Ča na bister, so kampil te phenel.“

E phurori diňa la čhajorake e pirori u našliľa, sar bi pes tel late e phuv prepelahas.

E čhaj khere sa phendľa avri la dake, so pes lake andro veš ačhiľa, u mindar thoda e pirori pro skamind u phendľa: „Pirori tav!” phendľa e čhaj u e pirori chudľa te tavel. Mindar la daha peske beše u šmačnones pes mukhle te chal o lačo grisos.

Sar imar chale, iľa e čhaj andro košaris na but jandre u geľa lenca pro pijacis andro foros. Pro pijacis bešelas dži raťi, dži kana len savore na bikendľa. E daj pes našti la čha doužardľa. Sas bokhaľi u chudľa šmakos pro gulo grisos. Avka peske iľa e pirori, ačhadľa la pro skamind u phendľa: „Pirori, tav!“ Andre pirori pes maj chudľa te tavel o grisos, u ča so e romňi visaliľa imar sas the e pirori pherdo.

„Mušnav mange te lel o čaro the e roj,“ phendľa peske e romňi u geľa andre pitvora. Sar avľa pale, o kocha pen tel late prephagle. O grisos bares tađolas avri andal e pirori pro skamind, pal o skamind pre lavkica u pal e lavkica pre phuv.

E daj bisterďa, so lake kampil te phenel, kaj e pirori te preačhel te tavel. Chuťiľa u učardľa e piri le čareha. Užarelas, kaj aleha o grisos ačhavela. Aľe o čaroro peľa pre phuv, phagerďa pes u o grisos dureder tađolas andal e pirori sar baro paňi.

Imar lestar sas pherďi kuchňa u e daj anglal leste mušindľa te denašel adre chodba. Ačhelas odoj, phagerelas o vasta u rovelas: „Ach, odi bibachtľi, so za pirori mange andľa! Gindinavas peske, kaj amen nič lačo na užarel!“ Maj o grisos avelas andal e kuchňa dži pre chodba u sas furt lestar buter. E daj imar na džanelas, kaj te denašel. Caľi avridaraďi geľa upre pro pados u furt rovelas. O grisos imar bareha džalas avri le vudarenca the le blakenca, čuľalas prekal e dvora pro drom u ko džanel, sar bi oda dopelahas!

Pre odi bacht e čhaj avľa pale u vičindľa: „Pirori, preačh!“ Pro drom imar sas ajci grisos, hoj kana raťaha o nipi avnas pale pal o maľi, našti le verdanenca pregele pre aver sera u mušinde pen odoj te prechal.

o dachos – strecha, e kuči – hrnček, bibachtľi – nešťastná, e leketa – zástera

SOL' NAD ZLATO

Bol jeden kráľ, mal tri dcéry a všetky mal rovnako rád. Ako starol a hlava mu zapadala sniežkom, čoraz častejšie rozhutoval, ktorej poručiť kráľovstvo, lebo ani k jednej nechcel byť nespravodlivý. Naveľa mu predsa len prišlo do rozumu, že kráľovnou bude tá, ktorá ho má najradšej. Keď si vec takto premyslel, dal si dcéry zavolať.

„Deti moje,“ začal. „Som už starý, mužského potomka nemám, tak som sa rozhodol, že kráľovstvo odkážem tej z vás, ktorá ma má najradšej. Nuž, povedz že mi, dcéra moja najstaršia, ako ma máš rada?“ „Ja vás mám, tatuško, radšej ako všetko zlato a drahokamy!“ zvolala najstaršia a vrhla sa otcovi do náručia.

„Dobre, dcéra moja, vidím, že ma máš veľmi rada,“ usmieva sa polichotený kráľ a už sa obracia k prostrednej. „Ach, tatuško môj, ja vás mám radšej ako svoj vienok zelený,“ sladko odpovedá prostredná.

„Vidím, že aj ty ma máš rada,“ spokojne prikyvuje kráľ. „A teraz povedz ty, dieťa moje,“ s láskavým úsmevom pobáda najmladšiu a kdesi v kútiku srdca najmilšiu dcéru. „Ja vás ľúbim ako soľ,“ vydýchla Maruška a vystiera k otcovi ruky.

„Chm, ľúbi ho iba ako soľ,“ opovržlivo odfrkli dve staršie sestry. „Áno, ako soľ,“ s úsmevom opakuje Maruška. „Tak ty ma máš rada ako márnú soľ, čo každý iba medzi prstami rozsýpa? Čo jej je toľko, že nestojí ani márný groš? Už aj sa mi prac z očí a vráť sa iba vtedy, keď soľ bude drahšia ako všetky poklady sveta!“ hrmel napajedený kráľ a naskutku dcéru vyhnal z domu.

Neborka Maruška si zviazala uzlíček s najpotrebnejšími vecami a s nárekom sa pustila, kam ju oči viedli. Ako sa tak smutná, uplakaná uberá lesným chodníčkom, tu, kde sa vzala, tam sa vzala, stojí pred ňou neznáma starenka a vľúdne sa jej prihovára:

„Kdeže ideš, Maruška, a čo ťa trápi, že si taká smutná?“ Ale stará žena veľmi dobre vedela, čo sa prihodilo, lebo to bola vedma. Maruška starenke všetko vyrozprávala a tá ju začala takto chlácholiť: „Nič sa neboj, dievčička, ani sa nenazdáš a nadíde chvíľa, keď aj soľ bude nad zlato. Vtedy príde tvoj čas.“ „Len aby, len aby,“ vzdychla dievčina a zaliali ju slzy. Potom starká prichýlila Marušku vo svojom lesnom domčeku a tu sa dievča naučilo šiť, priať, tkať a všetky domáce práce, lebo vedma jej nedovolila zaháľať.

Medzitým sa v kráľovskom zámku všeličo zmenilo. Najstaršia kráľovská dcéra vysedávala iba pred zrkadlom, zlatom a drahokamami sa zdobila, o otca sa ani neobzrela. Kráľ videl, že šperky a drahocennosti sú jej milšie ako on. A ani prostredná dcéra nebola obchodnejšia. Radšej si medzi ženíchmi preberala, zvolávala hostí, vystrájala jednu hostinu za druhou a tanca a zábaviek nemala nikdy dosť. Nestála tá veru ani o svoj vienok zelený, ani o otca. Neraz si kráľ spomenul na najmladšiu Marušku, na to, ako mu každé ráno raňajky pripravovala, ako ho obletovala a staré dni svojím štebotom krásnila. Z celého srdca ľutoval, že ju tak neuvážene vyhnal.

Na dovŕšenie všetkého zlého, keď na zámku znova chystali veľikánsku hostinu pre urodzených pytačov, príbehol ku kráľovi vylakaný kuchár, že v kuchyni, ba ani v celom kráľovstve niet zrnka soli. V noci sa všetka kamsi podela a nikto nevie, kam. Sťaby sa pod zem prepadla. „Nevídali, s takou pletkou si za mnou ani nemusel chodiť! Keď nemáš čím soliť, var samé sladkosti,“ odbil kuchára namrzene kráľ.

O LON HIN BUTER SAR O SOMNAKAJ

Sas jekhvar jekh thagar, has les trin čhaja a savoren rado dikhelas. Sar phurolas u o šero leske parňolas, furt but gindinelas, savake mukhela o thagaripen, bo na kamľa aňi jekhake te kerel phujes. Avka leske avľa pre gođi, hoj thagarkiňa avela odi, savi les dikhel nekradeder. Sar peske ada avka gindindľa, diňa peske le čhajen te vičinel.

„Čhave mire,“ chudľa. „Imar som phuro, čhavo man nane, avka peske gindindom avri, hoj o thagaripen dava olake, savi man dikhel nekradeder. No, phen mange miri nekphureder čhaj, phen tu mange, sar man rado dikhes?“ „Me tumen dadoro, rado dikhav buter sar savoro somnakaj the o dragane bara!“ vičindľa e nekphureder u chuťila le dadeske andre angali.

„Mištes čhajori miri dikhav, kaj man zorales rado dikhes,“ asal o ašardo thagar u imar visalol pre maškarutňi čhaj. „Ach dadoro miro, me tumen rado dikhav buter sar miro šlajeris žeľeno,“ gules phenel e maškarutňi čhaj.

„Dikhav, kaj the tu man rado dikhes,“ spokojnones phendľa o thagar. „U akana phen tu, čhajori miri,“ jilestar the asabnaha phenel la nekternedera u varekaj andro jilo nekradederake čhake. „Me tumen rado dikhav sar lon,“ phendľa e Maruška u nacirdľa o vasta kijo dad.

„Hmm, kamel les ča sar lon,“ choľaha phende duj phureder pheňa. „He, sar lon,“ le asabnaha pale phenel e Maruška. „Ta tu man rado dikhes ča sar lon, so sako ča maškar o angušta rozčhivel? So lestar hin ajci, kaj na mol ani jekh grošos? Imar the našľuv mange pal o jakha u av pale ča akor, te o lon mola buter sar savore barvalipena pre luma!“ choľaha phendľa o thagar u čhidľa avri la čha andal o kher.

Čori Maruška peske phandľa e zajda le nekkampelutne vecenca u rovibnaha pes mukhľa, kaj la o jakha ľidžanas. Sar avke bije kedva, rovibnaha phirelas vešeskere dromeha, adaj, kaj pes iľa, ode pes iľa, ačhľa anglal late naprindžargutňi phurori romňi u jilestar ke late prevakerďa:

„Kaj džas, Maruško, u savo tut hin pharipen, hoj sal ajci bije kedva?“ Aľe e phuri romňi mištes džanelas, so pes ačhila, bo sas čohaňi. E Maruška sa avri phendľa la phura romňake, u joj lake avke kerlas kedva: „Ma dara ňisostar, čhajori, na džaneha u avela o idejos, kana the o lon avela buteder sar o somnakaj. Akor avela tiro idejos.“ „Ča te, ča te,“ pharipnaha phendľas e čhaj u chudľa te rovel.

Paľis e phuri romňi iľa ke peste la Maruška andro vešeskero kheroro u adaj pes sikhada e čhaj te sivel, te kerel o pochtan the savore kherutne buťa, bo e čohaňi lake na domukhľa ča avka te bešel.

Maškar oda pes andro burkos but čerindľa avri. E nekphureder thagariskeri čhaj ča bešelas anglo gendalos, somnakaj the dragane bara pre peste rakinelas, pal o dad aňi na dikhelas. O thagar dikhľa, hoj o barvalipen lake hin buter sar jov. U aňi e maškarutňi čhaj na sas feder. Ča le muršen prekidelas, le nipen vičinelas, kerelas jekh paťiv pal dujto the te khelel u te mulatinel lake na has šoha dosta. Na ačhelas aňi pal peskero šlajeris žeľeno, aňi vaš o dad. Na jekhvar peske o thagar gondolinelas pre nekterneder Maruška, pre oda, sar leske sako tosara kerelas o chaben, sar pašal leste kerelas

Aký rozkaz, taký účinok. Na stoly potom sluhovia nosili sladké jedlá od výmyslu sveta a nechýbalo ani vtáčie mlieko. Spočiatku sa to hosťom páčilo, nazdali sa, že je to nová zábavka prostrednej dcéry, ale keď sa to opakovalo aj na ďalšej hostine, mali už sladkosti po krk. A keď to takto išlo deň čo deň a hosťom nepredložili na stôl ani len obyčajný slaný chlieb, začali sa urodzení pytači jeden po druhom porúčať a po nich ostatní.

Zakrátko v zámku okrem kráľa a jeho prekysnutých dcér neostal ani jeden hosť. A čo bolo horšie, ľudia v celej krajine začali chorieť a slabnúť, lebo bez soli niet života.

Maruška zatiaľ žila v domčeku uprostred lesov a o ničom nevedela. Zato starenka vedela o všetkom a jedného rána sa dievčine takto prihovorila: „Maruška, prišiel tvoj čas, v kráľovstve tvojho otca je už soľ drahšia ako zlato, treba sa ti vrátiť domov. Bola si poslušná a pracovitá, vo všetkom si sa mi usilovala ulahodiť, nuž sa ti chcem odmeniť. Žiadaj si, čo len chceš.“

„Mne postačí aj tá márna soľ,“ zaželala si Maruška. „Keď je tak, že si soľ ceníš nad všetky poklady, nech ti teda nikdy nepochýbí,“ povedala vedma, dala Maruške za vrecko soli a k tomu prútik.

Potom šla dievčinu na kuse cesty vyprevadiť a na rázcestí sa jej takto prihovorila: „Zapamätaj si, dievčička, čo ti poviem. Prútik, čo som ti dala, si dobre opatruj, lebo nie je obyčajný, ale čarovný. Vyčkaj, keď sa rok s rokom zide, a v deň, keď zacítiš vietor od poludnia, pohni sa tým smerom, ktorým bude viať. Kde zatíchnu, tam zastaň a pošibaj zem. A teraz už zbohom, ponáhľaj sa, doma ťa čakajú.“

S týmito slovami sa vedma rozlúčila s dievčinou, a keď sa jej tá chcela za dobrotu a opateru poďakovať, zbadala, že starenky niet. Tak ako sa nečakane kedysi postavila Maruške do cesty, tak nečakane teraz zmizla. Maruška ju a jej domček nikdy viac nenašla. Ťažko sa dievčine kráčalo domov, bála sa otcovi ukázať na oči, lebo starenkiným rečiam veľmi neverila, nazdala sa, že ju dobrá stvora chcela iba potešiť. Naveľa-naveľa, predsa len zastala pred rodným zámkom. Vošla dnu a tu ani slychu po voľakedajšej veselosti. Sluhovia sa po komnatách tmolili ako tône, a keď uvidela usúženého otca a utrápené sestry, z očí jej vypadli slzy ako hrachy.

Kráľ, len čo spoznal v sedliackom dievčati dávno oplakanú najmladšiu dcéru, zaraz pookrial a prijal ju s otvorenou náručou. Prosil ju, aby mu odpustila, že ju tak bezcitne vyhnal z domu. Maruška ho ubezpečovala, že sa naňho nikdy nehnevala a že ho má stále rada ako soľ. Na tie slová si kráľ vzdychol, zosmutnel a rozpovedal, aká pliaga postihla kráľovstvo, že v ňom niet zrnka soli a aj tú, čo spoza hraníc privezú, cez noc akoby zhltna zem.

„Čo len to,“ zasmiala sa Maruška, kázala priniesť chlieb, rozviazala starenkino vrecúško, okruh po okruštku hojne solila a podávala každému, kto tam prišiel. Iba teraz sa všetci najedli dosýta, aj kráľ, aj sestry, aj služobníctvo. Kráľ nakoniec začal Maruške pripomínať, aby so soľou gazdovala, ale, čuduj sa svete, čím viac Maruška sypala, tým vo vrecku soli pribúdalo.

Čoskoro sa radostný chýr rozniesol po celej krajine a ľudia zo všetkých končín kráľovstva chodili do zámku, kto s čím mohol – s vrecami, hrncami i hrnčičkami... A vrecúško každého obdarovalo do vôle.

u o phure d'ivesa peskere vakeribnaha šuka'arlas. Cale jilestar bajinelas, kaj la ča avka bije godi čid'as avri.

Pre adi bari bibacht, kana pro burkos pale kerenas bari pa'iv perdal o rajkane murša, doavla ko thagar avri darado tavibnaskero manuš, hoj andre tavibnaskeri soba, u aňi andro calo thagaripen nane ani sikra lon. Ra'fi savoro varekaj našli'la u űiko na džanel kaj. Sar bi pes tel e phuv preperelas. „Ajse diliňipnaha pal ma aňi na mušind'al te avel! Te tut nane soha te lond'arel, tav ča gule chabena,“ odmarđa le tavibneskere manušes o cho'amen thagar.

Sar sas phendo, avka the kerd'as. Pro skaminda palis hordinenas o gule chabena, save ča sas pre luma, u na chibal'inlas aňi the čiriklano thud. Elšino sas oda le manušenge pre dzeka, gindinelas, kaj oda hin varesavo nevipen la maškarutňakera čhake, no sar avle pale the pre aver pa'iv, imar o gulipen na kamenas. Sar oda džalas avke d'ives pre d'iveseste u le pa'ibnaskere manušenge na dine pro skamind aňi ča londo maro, chudle o bare murša so avle te mangavel jekh pal aver te oddžal u pal lende savore odgele.

Pal vaj keci d'ivesa andro burkos na ačhi'la űiko ča o thagar the leskere thule čhaja. U so sas goreder, o manuša andro calo them chudle te nasva'ol' the te avel bije zor, bo bijo lon nane dživipen.

E Maruška dživelas andro kheroro maškar o veša u űisostar na džanelas. No e phurori džanelas savoro u jekh tosara phenel la čhajorake: „Maruško avla tiro idejos, andro thagaripen ko tiro dad hin o lon draganeder sar o somnakaj, kampil tuke te džal khere. Salas lachi the buťakeri, savoro perdal mande lačhes kerehas, vašoda tuke kamav vareso te del. Mang tuke, so ča kames.“

„Man de ča lonoro,“ mang'la peske e Maruška. „Te hin avka, kaj o lon hin perdal tute buter sar o savore barva'ipena, mi avel tut lon furt,“ phend'a e čohaňi, diňa la Maruškake gonoro lon the pacica.

Palis ge'la la čha pro kotor drom te ligenel u pro križna droma lake phenel: „Nabister, čhajori, so tuke phenav. E pacica, so tuke diňom, peske lačhes garuv, bo nane hoc savi, ale čohaňikaňi. Užar kana berš beršeha avla, u oda d'ives, sar irzineha balvaj pro dilos, dža odi sera, khatar e balvaj avela. Kaj preačhela, odoj ačh u demav pal e phuv. U akana ačh Devleha, siđar khere, khere tut užaren.“

Ale lavenca e čohaňi pes rozge'la la čhaha u sar pes lake joj kam'la vaš o lačhiben the bajišagos te pa'ikerel, dikh'la hoj phuri romňi našli'la. Avka sar varekana naužardones la Maruškake zaačhi'la andro drom, avka űisostar nič akana našli'la. E Maruška la phurora the lakero kheroro imar űigda šoha na arakh'la.

Phares pes la čhake džalas khere, daralas pes le dadeske te sikhavel pro jakha, bo na paťalas, so lake e phuri romňi vakerlas, džan'la, hoj e phuri romňi kam'la lake ča te kerel loš. Na but-na but, the avka avla anglo ul'ipnaskero burkos. Ge'la andre u adaj aňi šuňiben pal o lošaňipen. O soga'ara pal o khera pharipnaha phirenas, u te dikh'la le pharipnaskere dades the le pharipnaskere pheňen, andal o jakha lake pele avri bare apsa sar chirchil.

O thagar ča so prindžard'a andre gavutňi čhaj čirla rovl'ard'a peskera nekternedera čha, maj obdžid'ila u il'a la pale phundrade vastenca. Mangelas la, kaj leske te odmukhel, kaj la avka bijo jilo čid'a avri andal o kher. E Maruška leske phend'a, kaj pre leste űigda na rušel'as u hoj les rado dikhel, sar o lon. Pre ala lava le thagar pale chud'la o pharipen,

V kráľovstve zase zavládla veselosť a spokojnosť a kráľ, ktorý na vlastnej koži spoznal nesmiernu cenu soli, prepustil trón najmladšej a najmilšej Maruške. Jedného dňa, bolo to práve v čase, keď sa rok s rokom stretol, prechádzala sa mladá kráľovná v záhrade.

Tu zrazu pocítila, že ju oviaľ poludňový vetrík. Vzala čarovný prútik a pobrala sa za vetrom. Pri jednej zápoli, hlboko v horách, akoby uťal, vetrík stíchol, v konároch stromov sa nepohol ani lístok. Maruška pošibala zápoľu, tá sa roztvorila, ona vošla dnu a ocitla sa vo velikánskej, bohato zdobenej dvorane. Všetko sa tu belelo a ligotalo, že si nevdojak musela zakryť oči, čo ju ten lesk-blesk tak oslepoval. Po dvorane pobehovali chlapíci-piadimužíci, klaňali sa a volali: „Vitaj nám, pani naša, vitaj! Už dávno čakáme na tvoje rozkazy!“

Maruška obdivovala krásne sochy a kvety, ktorým nebolo počtu. A všetky boli biele s modravým leskom. Neodolala a jednu ružu si odtrhla. Ruža však bola tvrdá ako z kameňa a vôbec nevoňala. „Z čoho je tá ruža?“ pýta sa prekvapene podzemných mužíčkov. „Je zo soli, pani naša. Aj celá táto dvorana a mnohé ďalšie sú z čistej soli. A všetka tá krása a bohatstvo sú tvoje,“ prehovoril najstarší piadimužík a úctivo sa mladej kráľovnej poklonil. Iba teraz Maruška vedela, aký vzácny dar jej zanechala dobrá starenka, a vďačne si na ňu spomenula. Potom si poprezerala ďalšie dvorany, lebo podzemná solná ríša akoby nemala konca.

Odvtedy už v kráľovstve soli nepochybelo, všetci jej mali, koľko im hrdlo ráčilo, stačilo pošibať prútikom a piadimužíci jej nanosili dostatok. Ľudia si z nej však brali iba toľko, koľko potrebovali, lebo stále mali na pamäti biedne časy, keď jej nebolo. Kráľovná Maruška vládla rozvážne a spravodlivo, a že bola milá, pekná a pracovitá, vypýtal si ju švárny princ, s ktorým potom spoločne kraľovali a kraľujú dodnes, ak nepomreli.

[Božena Němcová]

[autor ilustrácie: Peter Stankovič]

bije kedva u phend'a, so pes ačhiľa andro thagaripen, hoj andre nane ani sikra lon, u the odi, so anen andal o aver phuva, raťi sar te chaľahas e phuv.

„So ča ada,“ asand'iľa e Maruška, phend'a te anen o maro, phundraďa la phurorakero gonoro, kotor pal o kotororo lond'arelas u delas savorenge, ko odoj dźalas. Ča akana savore čales chale, the o thagar, the o pheňa, the o sogalaša. O thagar pro agor chudľa la Maruškake te vakerel, kaj le loneha te kerel polokores, aľe čudaľin pes luma, so buter e Maruška čhivlas, andro gonoro o lon buter sas.

Na ľikerlas but u e loš geľa andro calo them u o manuša pal o savore thema thagarikane andro burkos phirenas le gonenca, ko soha šaj – le verdanenca, pirenca the pirorenca. U o gonoro sakones diňa, keci kamľa.

Andro burkos pale avľa e loš the lačhipen u o thagar, savo pre peskeri cipa prindźarďa, savo kuč hino o lon, premukhľa peskero burkos la nekternederake čhake the nekkedvešnederake, la Maruškake. Andro jekh d'ives, sas oda ipen andro vacht, kana berš beršeha pes arakhľa, prephirkerlas pes e terňi thagarňi andre bar.

Jekhvar irzind'a, hoj pal late pregeľa dileskeri balvaj. Iľa čohaňikaňi pacica u geľa pal e balvaj. Paš e jekh balvaj andro bare veša e balvaj sar bi našľiľa, pro kašta aňi o prajta pes na čalade. E Maruška demaďa la pacicaha pal e phuv, joj pes phundraďa u e Maruška geľa andre. Ča jekhvara pes arakhľa andre baro, barvalo burkos. Savoro adaj bliščisaľolas, hoj peske mušind'a te garuvel o jakha, bo la oda bliščišagos korarlas. Pal o burkos denaškernas o cikne manušora u vičinenas. „Paľikeras tumenge, raňi amari, paľikeras! Imar čirla užaras pre tumende, hoj te phenen so te keras!“

E Maruška pes na dźanelas te dodikhel pro barvaľipen the pro bares šukar lulud'a. U savore sle parne u sitinenas pro belaves. Na ľikerďa avri u jekh ruža čhinda tele. E ruža sas aľe zorali sar bar u na sas la ňisavi saga. „Sostar hiňi adi ruža?“ phučel pes le cikne manušorendar. „Hiňi lonestar, raňi amari. The ada calo burkos the aver hin le lonestar. U savoro šukariben the barvaľipen hin tiro,“ phend'a o nekphureder manušoro u paťivales peľa angle terňi thagarňi pro khoča. Ča akana e Maruška dźanelas, savo baro barvaľipen lake mukhľa e phuri, u jilestar pre late gindind'a. Paľis peske obdikhľa savore thana, bo le phuvale loneskere thagaripnaske, sar te bi la na avelas agor.

Akorestar imar andro thagaripen na chibaľinlas, savoren latar sas, keci ča lenge o kirlo kamelas, kampelas ča la pacicaha te pomarel u o cikne munušora la hordinenas but. O manuša peske latar lenas ča ajci, keci lenge kampelas, bo adre goďi lenge sas furt o vacht, o bidakere ideja, kana latar na sas dosta. E thagarňi Maruška thagarinelas goďaha the paťivales, u hoj sas kedvešňi, šukar the buťakeri, mangľa la o šukar princos, saveha paľis jekhetane thagarelas the thagaren dźi adaďives, te na mule.

e paťiv – úcta, paťivalo – úctivý, e paca – palica, e saga – vôňa, terňi thagarňi – mladá kráľovná, o nipi – ľudia, o šero leske parňolas – šedivel

ŠÍPKOVÁ RUŽENKA

V jednej ďalekej zámorskej krajine žil kráľ s kráľovnou. Mali sa radi, nič im nechýbalo, len to dieťaťko aspoň jedno, jedinké, keby im už konečne v kolíske zaplakalo. Jedného dňa si mladá kráľovná umývala tvár v potoku, keď tu vylezie z bystrej vody storočný rak a vraví jej: „Kým sa rok s rokom zide, poviješ.“

A naozaj. Proroctvo sa naplnilo. Do roka sa prešťastnej kráľovnej narodilo utešené dievčaťko. Kráľ na počesť kráľovnej a malej princezničky usporiadal honosnú hostinu. Rýchli poslovia uháňali na všetky strany sveta s pozvánkami na túto slávnosť.

Kráľ zavolať na hostinu aj dvanásť sudičiek, aby dievčaťku len dobré do vienka nadelili. Tú poslednú, trinástu, nepozval, lebo už nemal pre ňu zlatý tanier. Z porcelánového sa sudičkám ješ' nepatrí a kráľ sa bál, aby sudičku nerozhneval.

Pri kolíske s malou princezničkou, ktorú Ruženkou pokrstili, sa teda zišlo dvanásť sudičiek a každá obdarila dievčaťko vzácnym darom.

Prvá jej nadelila múdrosť, druhá úctivosť, tretia milotu, štvrtá nevidanú krásu, piata zdravie... Už ku kolíske pristúpila dvanásť sudička, no vtedy sa dvere rozleteli a tá trinásť, nepozvaná, z prahu kričí:

„Darmo sa tešíte! Princezná umrie, len čo ju ostrý trň pichne, to jej prinesie smrť!“ Zlá sudička sa po tých slovách zvrtila a už jej nebolo. Dvanásť sudička, čo ako chcela, nemohla kľatbu nijako zvrátiť. „Princezná neumrie, iba zaspí tuhým, hlbokým spánkom. Sto rokov bude spať ani živá, ani mŕtva. Zobudí ju ten, kto sa ničoho nezľakne. Smelec z ďalekej krajiny sa stane Ruženkiným mužom...“

Kráľ s kráľovnou sa naľakali a hneď dali v celom kráľovstve vyťať ruže a poskrývať všetky ihly a vretená. „Ak sa niekto opováži vysadiť čo len jedinký ružový šíp, bude o hlavu kratší!“ hlásil každý večer hlásnik zo zámockej veže. Za malou princeznou chodila vo dne v noci stráž s nabrúseným mečom a všetko ostré ničila.

Keď zavŕšila princeznička pätnásť rok, museli kráľ s kráľovnou odísť na svadbu k susednému panovníkovi. Princezná po prvý raz zostala na zámku sama. Bola nielen pekná, ale i múdra. Stráž poslala mladé trnie vytínať a sama chodila po komnatách a nazerala, kde je čo ukryté. Toľko sa túlala po zámku, až vyšla na najvyššiu vežu.

Tu našla maličké okované dvercia so zlatým kľúčikom v zámke. Zvedavá dievčina skrútila kľúčik a dvierka sa samy otvorili. V izbietke sedela neznáma stareňka a priadla. Vreteno sa ostošesť krútilo, veselo hvízdalo a Ruženka od toho čuda nevedela oči odtrhnúť. „Babenka, naučíš ma priať?“ opýtala sa princezná, lebo netušila, že je to zlá sudička za priadku premenená. „Pravdaže, dievčinka, nože si prisadni na stolček, ukážem ti, ako sa to robí...“ kývala bosorka šedivou hlavou.

Len čo sa princezná dotkla vretena, vystrekli jej z bielej dlane tri kvapky krvi. V tej chvíli zaspalo celé kráľovstvo. Zaspal kuchár, čo chcel práve kuchťikovi ucho vykrútiť, kráľ a kráľovná, kočiš na kozlíku, záhradník s krlhou, psiča na dvore, mačka na prípecku, ba i muchy na stene. Kráľovstvo spalo a všade vyhnali veľké trne ruží. Ružové kríky obrástli stajne, dvor, zámok i vysokánsku vežu, v ktorej spala princezná.

Chýr o tom čude sa niesol od krajiny, kde sa rozprávalo o spiacej krásavici, ktorú odvtedy volali Šípková Ruženka. Veľa princov, šľachticov i vojakov skúšalo šťastie, vybrali sa do spiaceho kráľovstva na hrdých koňoch, po zuby v brnení, ale čo ako sa

E ŠIPKOVO RUŽENKA

Andro jekh, pal bare paňeskero them, dživelas o thagar la thagarňaha. Kamenas pen, nič lenge na hijazinelas, ča oda čhavoro choča jekh, jekhoru, so bi imar rudňahas andro hađocis.

Jekh đives peske e terňi thagarňi thođa o muj andre len, te jekhvareste chuťel andal o paňi šelberšengero rakes u phenel lake: „Medig pes berš beršeha arakhela, ločhoha.“

U čačipnaste. O anglepheňiben pes ačhiľa. Dži o berš la bachtala thagarňake uliľa lošađi čhajori. O thagar pre paťiv la thagarňake the la cikňa princeznake kerđa baro bašaviben. O sigutne bičhade ispidenas pro savore lumakere seri le vičnde řilenca pro kada bašaviben.

O thagar pro bašaviben vičindľa the dešuduj vili, kaj la princeznake te mangel lači bacht. La agorutňa, dešutritona, na vičindľa, bo imar les na sas perdal late somnakuno taňiris. Le porcelanockere taňiristar la vilake na džal te chal, u o thagar daralas, hoj e vila te na rušavel.

Paš o hađocis la cikňa princeznaha, sava le naveha Ruženka bolde, arakhle pen o dešuduj vili u dojekh mangľa la čhajorake kuč darkos.

Elšiši mangľa la princeznake gođi, dujto paťiv, trito kedvešňipen, štarto baro šukariben, pandžto sastipen... Imar ko hađocis džalas dešudujto vila, no akor pes jekhvareste phundrađa o vudar u odi dešutrito, na vičindři, andro vudar vičinel:

„Hijaba lošaľon! E princezna merla, sar la o ostro kandro surinela, oda lake anela meriben!“ E nalači vila, pes pal ala lava visarđa u imar latar na sas. E dešudujto vila, so sar kamelas, našti ňisar visarđa oda pokeriben. „E princezna na merela, ča bares, zorales zasovela. Šel berša sovela aňi džido, aňi muři. Uštavela la oda, ko ňisostar na darala. Nadarangutno princos andal dur themestar ačhela la Ružekakero rom...“

O thagar la thagarňaha predarndřile, u mindřar dine andro calo thagaripen te čhinel avri savore ruži u te garuvel savore suva pre diz. „Te vareko tromandřola te sadzinel soča jekh ruža ela šereha cikneder!“ – vakerelas sako raťi o dumakero andal e dizakeri veža. Pal e cikňi princezna phirenas đivese the raťate te vartinel o murša ostra čhuraha u savoro so sas ostro mosarnas.

Sar sas la princeznake dešupandž berš, mušinde o thagar la thagarňaha te džal pro bijav ke pašutno thagar. E princezna elšinovar ačhiľa pro burkos korkori. Joj sas na ča šukar, ale the gođaver. Le vartinde muršen bičhađa te čhinel avri terne kandre u korkori phirkerelas pal o khera u dikhelas, kaj so hino garudo. Ajci phirerkerlas pal o diz až dogeľa pre nekučeder veža.

Kode arakhľa trastuno cikno vudaroro la somnakuňa klejaha andre diz. Naužarđi princezna bondřarđa e kleja u o vudaroro pes korkoro phundrađa. Andro kheroro bešelas napřindžargutňi phuri džuvři u kerelas buťi pre katři. E katři zorales bondřalolas, lošanes šolarelas u e Ruženka ole čudostar našti lelas o jakha tele.

„Phuri daj, sikhaveha man te kerel buťi pre katři?“ phučľa e Ruženka, bo na džanelas, hoj joj hiňi e nalači vila, vaš e katřuňi čerimen. Čačipen, rakřori, no ča peske beš tuke pro stolkocis, sikhava tuke, sar pes kerel...“ bondřarđa e bosorka le šive šereha.

Sar pes e princezna chudľa la katřatar, čulile lake avri la parňa burňikatar trin ratvale čulolibena. Akor calo thagaripen zasuťa. Zasuťa o tavibnaskero, so ipen kamľa le cikne

mečmi oháňali, husté šípy premôcť nemohli. Veľa junákov tam kosti zložilo v ružových kríkoch a po čase sa už nik neodvážil osud pokúšať. Z kedysi veselého, šťastného kráľovstva bolo teraz kráľovstvo ticha a spánku. Len sláviky vyspevovali na ružiach.

Roky plynuli, pomaly už tí, čo o Šípkovej Ruženke a čudnom kráľovstve vedeli, povymierali, a kliatba trvala. Ako áno, ako nie, jedného dňa do zabudnutého kráľovstva zablúdil mladý, urastený princ zo sedemdesiatej siedmej krajiny. „Kto vysadil toľko ruží?“ čudoval sa. Vytasil ostrý meč a začal si hustými ružami chodník presekávať. „Ruže, ruže voňavé, čo predomnou skrývate? Prerúbem si trnám cestu, vyslobodím si nevestu.“

V ten deň práve sto rokov pominulo od chvíle, keď sudička čarodejnica Šípkovej Ruženke na krstiny prihrmela a od jedu hroznú kliatbu vyriekla. Princ Ťal mečom a kríky sa rozostupovali, cestu k spiacemu zámku mu ukazovali. Napokon sa nebojácny princ presekával až k vysokánskej veži. Vystúpil po točivom schodisku a okované dvierka so zlatým kľúčikom sa pred ním samy otvorili, akoby len naňho čakali. Princ vošiel do izbičky a tam našiel utešenú Šípkovú Ruženku na zlatom stolčeku sedieť, ponorenú do hlbokého, tuhého sna.

Dlho sa princ na toľkú krásu díval, kým sa osmelil, pristúpil k spiacej dievčine a pobožkal ju na pery.

V tej chvíli kliatba trinástej, zlej sudičky načisto pominula. Kohút na veži ožil, z plného hrdla zakikirikal. Starý kuchár konečne dochytil pomocníka a vykrútil mu ucho za presolenú polievku, kráľ s kráľovnou jachali v hintove, psíča brechalo na dvore, mačka mňaučala na prípecku, holuby hrkútali na streche a všetko bolo, ako má na kráľovskom dvore byť.

Šípková Ruženka po princovom bozku otvorila oči, vyskočila zo stolčeka a začudovane hľadela na neznámeho bohatiera. „Kto si a čo tu hľadáš?“ opýtala sa. „Tri roky som putoval, kým som našiel spiace kráľovstvo. Prišiel som zo sedemdesiatej siedmej krajiny, aby som Ťa vyslobodil,“ povedal zaľúbený princ.

Chytil princeznú za ruku a spolu kráčali na zámocký dvor. Kráľ s kráľovnou vystúpili z hintova a prekvapene sa obzerali. Bolože to radosti, keď sa dozvedeli, komu vďačia za svoje a dcérino vyslobodenie! Princovi hneď Šípkovú Ruženku za ženu dali a s ňou i polovicu kráľovstva. Potom všetci spokojne dlhé roky žili, kým sa ako tie ruže nepominuli.

[Bratia Grimmovci, nemecká rozprávka, prelož. Jan Černý, Marie Kornélová]

tavibnaskereske o kan avri te bond'arel, o thagar the thagarñi, o kočišis pre lavka, o kertešis le chevorengera brad'aha, o rikono pre dvora, e mačkica pro bovero the o mače pre fala. O thagaripen sovelas u pašal o burkos barile bare ružakere bura. Ružakere bura, bararde o p'acos perdal o graja, e dvora, o diz the nekučeder veža, kaj sovelas e princezna.

Hiros pal ada čudos pes lidžalas themenca, kaj sako vakerelas pal e igen šukar sovibnakeri princezna, sava akorestar vičinenas Šipkovo Ruženka. But princi, barvale manuša the slugadža probalinenas bacht, kidle pes avri andro oda sovibnaskero thagaripen pro barikane graja, andro slugadžiko uraviben dži ko danda, a'le sar pen le čurenca marenas, o huste ružakere bura našti thode tele. But terne manuša, odoj mule andro ružakere bura u pal o čiro imar ņiko na tromalas odoj te džal. Le lošale, bachtale thagaripnastar, ačhi'la akana cicho the sovibnaskero thagaripen. Ča o čirikle pro ruži gil'avenas.

O berša džanas, polokes ola manuša, so pal e Šipkovo Ruženka the čudno thagaripen džanenas, mule avri u o pokeriben džalas dureder. Sar he, sar na, jekh d'ives andro imar bisterdo thagaripen našli'la terno, zoralo princos andal o efatavardeštheeftato them.

„Ko sadzind'a ajci ruži?“ čuda'linelas pes. I'la avri o ostro char u chud'la peske le huste ruženca te marel drom maškar. „Ruži, ruži sagošne, So anglal mande garuven? Prečhinava mange le kandrenca drom, arakhava mira ter'na.“

Andre oda d'ives ipen sas šel berša oleske, kana e nalači vila – čohañi av'la la Šipkovo Ruženkake pro boña u la cho'atar phend'a avri oda phuj pokeriben.

O princos čingerlas le chareha u o bura pes rozdžanas u sikhavenas leske drom kijo diz. Pro agor o nadarangutno princos čind'a peske drom dži kije nekučeder veža. Džalas pal o garadiči u o trastuno vudar, la somnakuña klejaha pes anglal leste korkore phundrade, sar te bi ča pre leste užarenas. O princos ge'la andre sobica u odoj arakh'la la lošađa Šipkovo Ruženka pro somnakuno stolcocis te bešel, thođi andro baro the zoralo suno. O princos but dikhelas pre oda šukariben, dži kana chud'la zor, podge'la ke sovibnaskeri čhaj, u čumid'la la pro vušta. Akor o pokeriben la dešutritonakero, nalača vilakero našli'la. O bašno obdžidžila pre veža u pherde kirleha gil'avelas. O phuro tavibnaskero cirdña avri kanestar peskere cikne tavibnaskeres, bo lond'arđa e zumin, o thagar the e thagarñi siđarnas le verdaneha, o rikonoro bašolas pre dvora, e mačkica mñavčinelas pro bovero, o holubi gil'avenas pro dachos u savoro sas avka, sar pre thagaripnaskeri dvora kampil te avel.

E Šipkovo Ruženka, sar la čumid'la o princos phundrađa o jakha, chu'li'la pal o stolcocis u dikhelas čudnones pro napridžargutno princos. „Ko sal u so adaj rodes?“ phuč'la. „Trin berša phiravas dromenca, dži kana arakh'om o sovibnaskero thagaripen. Av'om le efatavardeštheeftato themestar, kaj tut te ratinav avri,“ phend'a o zakamado princos.

Chud'la la princezna vastestar u jekhetane džanas pre la dizakeri dvora. O thagar la thagarñaha avle avri andal o verdan u naužardones ča dikhenas. Oda sas a'le bari loš, sar pes dodžanle, kaske pal'ikeren vaš peskero the vaš la čakero phundrado drom! Le princoske miñdar dine la Šipkovo Ruženka romñake u laha the jepaš thagaripen. Pa'lis savore mištes but berša dživenas, dži kana lenge, sar the ole ruženge, na prege'la o dživipen.

anglepheñiben – prorocstvo, te ratinel avri – vyslobodiť, phundrado drom – sloboda, bisterdo thagaripen – zabudnuté kráľovstvo, o pokeriben – kliatba, o dumakero – rečnik

ŠKAREDÉ KÁČATKO

Začínalo sa leto a polia a lúky sa krásne zelenali. Breh rieky, kde mala svoje hniezdo kačka, bol porastený kvetmi. Kačka sedela na vajíčkach a zmáhala ju únava.

„Ako dlho tu ešte budem sedieť?“ vzdychala. Raz ju prišla navštíviť jedna z jej najlepších kamarátok, ktorá žila na neďalekom dvore.

„Tak, tak!“ zvolala preľaknuto, keď jej budúca mamka – kačka predviedla svoje vajíčka. „Máš tam nejaké čudné vajce, tak, tak! Vyzerá ako morčacie. Veď sa len pozri,“ pokračovala, „je takmer dvakrát väčšie ako ostatné!“

Keď kamarátka odišla, kačka sa znovu posadila na vajíčka. Ako sa tešila, keď vajíčka začali jedno za druhým praskať! Čoskoro z nej bola pyšná mamka šiestich žltučkých káčatiek.

„Sme krásna rodinka!“ vzdychla si kačka šťastne. V hniezde ešte zostalo to čudné veľké vajce, a tak si kačka naň sadla. Keď konečne prasklo, mamka – kačka prekvapením onemela.

„Tak, tak! To predsa nemôže byť moje káčatko! Je priveľké a vôbec sa mi nepáči!“

Mala pravdu. Najmladšie káčatko bolo zo všetkých najväčšie a veľmi škaredé. Mamka kačka sa radšej naň ani neďivala. Na druhý deň sa kačka vybrala s káčatkami k rieke. Keď sa káčatká veselo plavili za ňou, naplňal ju pocit spokojnosti a hrdosti. S prekvapením zistila, že škaredé káčatko pláva zo všetkých najlepšie.

„Vo vode sa cíti lepšie ako ostatné káčatká,“ pomyslela si kačka, keď pozorovala svoje najväčšie mláďa. „Takže určite je to tiež káčatko.“ Keď si káčatká prvý raz vyskúšali plávanie, mamka ich zaviedla na cestičku okolo dvora, na ktorom žila stará kačka.

„Buďte dobré, detičky, a správajte sa slušne,“ dohovárala im mamka, keď už boli blízko dvora. „Vedieť vás k starej mame. Som zvedavá, ako sa jej budete páčiť...“

Žiaľ, návšteva nedopadla dobre. „Nemôžem ti ani blahoželať,“ povedala stará kačka mamke. „Šesť tvojich káčatiek je pekných, ale to siedme je také škaredé, že do našej rodiny ani nepatrí.“ „Aj ja si to myslím,“ zlostne zahundral veľký moriak. „Také škaredé káčatko som ešte nikdy nevidel.“

Akoby toho nebolo dosť, jedna sliepka sa rozbehla k tomu úbožiatku a silne ho ťobla do zadočka. Pre škaredé káčatko nastali ťažké časy. Slúžka ho každý raz, keď išla okolo, kopl a sliepky ho naháňali. Súrodenci sa mu vysmievali a nechceli sa s ním hrať. Škaredé káčatko bolo také nešťastné, že chcelo z dvora utiecť.

„Veď nikomu nebudem chýbať,“ vravelo si, keď odchádzalo. Ešte nevedelo lietať, a tak sa pomaly batolilo, až došlo k veľkému močiaru. Žili tam divoké kačky a jedna z nich hneď priletela, aby škaredé káčatko pozdravila.

„Odkiaľ si sem prišlo?“ spýtala sa. „Ako to, že si také strašne mrzké?!“ Škaredé káčatko chcelo zostať medzi divými kačkami. Ale jedného dňa tam prišli ľudia s puškami, ozvalo sa hlasné PRÁSK! A jedna kačka sa zrútila do vody. Ešte výstrel ani nedoznel a už sa prirútil veľký hnedý pes s otvorenou papuľou a kačku odniesol. Káčatko pochopilo, že pri močiaru nemôže ostať.

DŽUNGAĻI KAČKICA

Angluņarlas pes o ņilaj u o maļa the o rita želeņisaļonas. La leņakero partos, kaj sas la kačkakero hņizdos, sas barardo luludēnca. E kačka bešelās pro jandre u avlas pre late o khiņiben.

„Sar but mek kade bešava?“ cirdelas pharo vodi. Jekhvar ke late avļa jekh lakeri nekfeder baratkiņa, savi dživelas nadur pre dvora. „Avka, avka!“ vičindā darangutnes, sar lake avluņi dajori – kačka sikhada peskere jandre. „Hin tut odoj varesavo čudno jandro, avka, avka! Dičhol avri sar pulkakero.“

„Sem ča dikh,“ vakerelas dureder „hino maj duvar bareder sar aver!“

Kana e bartkiņa odgeļa, e kačka bešla pale pro jandre. Sar radisaļolas, kana o jandre chudle jekh pal aver te pukinel! Sig latar ačiļa barikaņi daj le šove šarge kačkicenge.

„Sam šukar familija!“ phendā peske e kačka bachtāles. Andro hņizdos mek ačiļa oda čudno baro jandro, u avke e kačka pre leste bešla. Sar imar pukindā, e daj- kačka ole naužardīpnastar ņemisaļila.

„Avka, avka!“ Oda našti avel miri kačkica! Hiņi igen bari u na tecinel pes mange!“

Sas la čačipen. Nekterneder kačkica sas savorendar nekbareder the bares džungali.

E daj - kačka radeder pre late aņi na dikhelas. Pre aver dīves kidļa pes avri e kačka le cikne kačkicēnca kije len. Kana o kačkici lošadones pal late plīvinēnas, pherarda la lačo the baripnaskero šuņiben. Naužardones aviļa pre oda, hoj e džungali kačkica plīvinēlas nekfeder savorendar.

„Andro paņi pes šunel feder sar savore aver kačkici,“ gindindā peske e kačka, sar dikhelas pre nekbareder terņori. „Akor čačes the joj hiņi kačkica.“ Sar o kačkici peske probalinde o plīvišagos, e daj len līgendā pro dromoro pašal e dvora, kaj dživelas e phuri kačka.

„Aven lače, čhavore, u likerēn tumen šukares,“ phenēlas lenge e daj, te imar sle nadur la dvoratar. „Lidžav tumen ke phuri daj. Som naužardi, sar pes lake tecinena.“

No sar avile, nalačes pes ačiļa. „Nasți tuke aņi mangav bacht,“ phendā la dake e phuri kačka. „Šov tire kačkici hine šukar, aļe odi eftato hiņi ajsi džungali, hoj aņi na perel andre amari familija.“ „The me mange ada gindinav,“ cholardones phendā e bari pulka. „Ajsi džungali kačkica mek šoha na dikhļom.“

Sar te imar oleske na uļahas dosta, jekh kachņi denašļa ke odi bibachtaļori u zorales la dūbindā andre buļori. Perdal e džungali kačkica avile nalače dīvesa. E sogalindī sakovar te džalas pašal late ruginēlas la, o kachņa pal late denaškernas. O pheņora latar asanas u na kamenas pes laha te bavinel. E džungali kačkica sas ajsi bibachtaļi, hoj kamļa pal e dvora te denašel.“ Sem ņikaske na chibaļinava.“ phenēlas peske, sar džalas het. Mek na džanelas te urņisaļol, u avka pes lokores cirdelas, dži kana dogeļa kijo baro močaris. Dživenas odoj o dzive kački u jekh lendar mindar urņisaļila, kaj te palikerel la džungala kačkica.

„Khatar adaj avļal,“ phučļa latar. „Sar oda, hoj sar ajsi bares džungali? Džungali kačkica kamļa te ačhel maškar o dzive kački. Aļe jekh dīves avle odoj o manuša le puškenca, šundolas hangošno PRASK! U jekh kačka peļa andro paņi.

Mekaņi o līvindīpen na zaačiļa u imar pridenašļa baro barnasto rikono le phundrade piskoha u la kačka odlīgendā. E kačkica ačaļila, hoj paš o močaris našti ačhel.

„Odtiaľto rýchlo preč!“ rozhodlo sa. Deň sa však už chýlil ku koncu a káčatko sa potrebovalo kamsi uchýliť na noc. Vo svetle mesiaca zbadalo malú chalúpku, ktorá akoby ho pozývala odpočinúť si po namáhavej ceste.

„Možno mi dovoľia, aby som tu zostalo,“ povedalo si káčatko a zamierilo k dverám. Prišla mu otvoriť starena so sliepkou na pleci a kocúrom pri nohách. Káčatko pozvala ďalej.

„Môžeš u mňa zostať, ako dlho budeš chcieť,“ povedala prívetivo, „ale každý deň mi musíš znieť jedno vajce...“ Keď však starena zistila, že káčatko nevie znášať vajcia, začala naň kričať a naháňala ho s metlou po kuchyni. Jej kocúr na káčatko nepriateľsky syčal a sliepka doň nepriateľsky ťobala.

Jedného dňa kocúr na káčatko vyprskol: „Prečo od nás neodídeš? My ťa tu nechceme!“ Káčatko bolo také nešťastné, že sa hneď ráno vydalo na cestu. Nikto sa s ním nerozlúčil, nikto mu nezaželal šťastnú cestu.

Škaredé káčatko sa cítilo také opustené a smutné, že sa mu nechcelo ani žiť. Celý deň putovalo takmer bez odpočinku, až nakoniec prišlo k rybníku. Keď sa ocitlo vo vode, plávalo sem a tam, potápalo si hlávku a hneď mu bolo príjemnejšie. „Ostanem tu už navždy,“ povedalo si.

Čoskoro však prišli chladné noci, lístie na stromoch žltlo a opadávalo. Raz káčatko na sivej oblohe, na ktorej sa prevažovali ťažké mračná, zazrelo nádherné biele vtáky s dlhými ladnými šijami, ktoré leteli na juh.

„Ach, aké sú krásne!“ zvolalo káčatko. „Aj ja by som chcelo byť také pôvabné!“ Káčatku tie elegantné vtáky neschádzali z mysle, ani keď už hladinu rybníka začal uzatvárať ľad. Káčatko plávalo sem a tam, ale vodná hladina okolo neho čoraz viac zamrzala.

Jedného rána sa káčatko prebudilo a nemohlo sa ani pohnúť, lebo ľad ho celkom uväznil. Asi by tam aj zamrzlo, keby náhodou nešiel okolo mladý gazda z dediny, ktorý si ho všimol. „Chúďa premrznuté,“ sklonil sa ku káčatku. „Nemôžem ťa tu nechať zmrznúť!“

Konárom rozbil ľad a polomŕtve káčatko vyslobodil z mrazivého zajatia. Káčatko bolo už slabučké a vôbec sa nebránilo. „Neboj sa,“ utešoval ho. „Dám si ťa tuto pod kabát, aby ti nebolo zima, a odnesiem ťa k nám domov.“

Gazda bol chudobný, ale vedel, že jeho žena sa postará, aby sa káčatko zotavilo a aby sa mu vrátila sila. Keď prišiel domov, zavolať svoju ženu a ona hneď úbohé káčatko nežne vzala do rúk.

„Veď vieš, že sa oň postarám,“ povedala. „Zostane u nás tak dlho, kým nezosilnie, aby mohlo lietať.“ „A deti?“ spýtal sa muž. „Nebudú mu ubližovať?“ Žiaľ, jeho obavy boli oprávnené. Deti sa s káčatkom chceli hrať na naháňačku a behali za ním po kuchyni z kúta do kúta. Škaredé káčatko bolo také vyľakané, že narazilo do vedierka s mliekom. Mlieko sa rozlialo na podlahu. Gazdinú rozliate mlieko tak nahnevalo, že sa pustila naháňať káčatko s deťmi. Káčatko bolo z toho všetkého také vyľakané, že vrazilo aj do mútelnice. Úbohé káčatko už ani nevedelo, kde vlastne je, a usilovalo sa vybehnúť von.

Chlapec sa rozbehol z kuchyne za vystrašeným káčatkom, ale ono bolo šikovnejšie a ušlo. Cez zasnežené pole bežalo preč od chalúčky. Vonku sa pred nečasom ukrývalo, kde sa dalo, a nakoniec sa mu podarilo dlhú a tuhú zimu prežiť.

„Sig adarig!“ gindinda peske. O dives imar agorisaolas u la kačkicake kampelas varekhaj te džal pre rat. O čonoro sitinelas u jekhvara zadikhla cikno kheroro, savo la sar te bi vičindaahas, te ačhavel peske pal o pharo drom.

„Šaj avel, hoj mange domukhena adaj te ačhel,“ phenda peste e kačkica u geľa kijo vudar. Geľa lake te phundravel phuri romni la kachňaha pro phike the le kocuriha paš o pindre. La kačkica vičinda andre.

„Šaj adaj aches, dži kana kames,“ phenda šukares, aľe sako dives mange mušines te zlidžal jekh jandro...“ Aľe sar e phuri romni avľa pre oda, hoj e kačkica na džanel te zlidžal jandre, chudľa pre late te vičinel u tradelas la metlaha pal e kuchňa. Lakero kocuris pre late rušades murčinda u e kachňi andre late rušades đubinda.

Jekh dives la kačkicake o kocuris phenda: „Soske amendar na džas het? Amen tut adaj na kamas!“ E kačkica sas ajsi bibachtaľi, hoj takoj tosara pes diňa pro drom. Ńiko pes laha na odkidľa, Ńiko lake na mangľa bachtalo drom.

Džungali kačkica šunelas pes avka namištes the korkori, hoj na kamelas pes lake imar aňi te dživel.

Calo dives dromarelas na ačhavelas pes, pro agor dogeľa kijo paňi. Sar sas andro paňi plivenelas adaj the odoj, o šeroro thovelas tel o paňi u mindar lake sas feder. „Ačhava ade imar pro sakovar,“ phenda peske. Sig avle šilale raťa, o prajta pro rukha šargľonas the perenas pre phuv.

Jekhvar e kačkica dikhľa pro šivo ņebos, le phare chmarenca bares šukar čirikles le hosune meňenca, urnalonas pro juhos.

„Ach, save hine šukar!“ vičinda e kačkica. „He me bi kamľomas te avel ajsi šukar!“ La kačkicake na džanas pal e godi ola šukar čirikle, aňi sar imar o paňi phandelas o ľegos.

E kačkica plivinelas adaj the odoj, aľe o paňi buter u buter fađinelas.

Jekh torasa e kačkica uštila opre našti peha aňi čalavlas, bo o ľegos la phandľa andre. Talam bi odoj the fađindaahas, te bi na džalas pašal o paňi terno chulaj andal o gav, savo la dikhľa. „Čorori fađimen,“ thođa tele o šero ke kačkica. „Našti tut adaj mukhav te fađinel!“

Kašstoreha rozmarđa o ľegos u jepaš muľa kačkica andal o šil iľa avri. E kačkica sas bazorakeri u na ratinelas pes. „Ma dara,“ lošanelas la. Thova tut adaj tel o gerekos, kaj tut te na avel šil u lidžava tut ke amande khere.

O chulaj sas čoro, aľe džanelas, hoj leskeri romni kerela savoro, kaj e kačkica pale te chudel zor. Sar avľa khere, vičinda peskera romňa u joj lačhe jileha iľa la kačkica andro vasta.

„Sem džanes, hoj la ľikerava,“ phenda. „Ačhela adaj dži akor, niž na chudela pale zor, kaj te urnisaľol.“ „U o čhave?“ phučľa o rom. „Na dukhaľarena la?“

No leskero daraľipen sas čačikano. O čhavore pes la kačkicaha kamenas te bavinel, tradenas la pal e kuchňa kutos kutostar. E džungali kačkica sas ajsi darangutňi, hoj demađa andro vedrocis le thudeha. O thud čhordiľa pre phuv. E chulaňi pro čhordo thud avka rušľa, hoj chudľa the joj le čhavenca te tradel la kačkica. E kačkica sas savorestar ajsi predarangutňi, hoj demađa mek the andre bečkica le thudeha. Čorori kačkica imar aňi na džanelas kaj hiňi u kamelas te denašel avri.

O čhavoro pes rozdenašľa andal e kuchňa pal e predarangutňi kačkica, aľe joj sas sigeder u denašľa avri. Perdal e jivuňi maľa denašelas het andal o kheroro. Avri anglo nalačo idejos pes garuvkerlas, kaj pes delas u pro agor pes lake udija te predživel baro

Jedného rána sa káčatko vyhrievalo na teplom jarnom slniečku a pocítilo prílev síl do svojich krídel. „Teraz sa už môžem vydať do širšieho sveta,“ povedalo si a vznieslo sa do vzduchu.

Letelo čoraz vyššie nad krajinou, až dolu na zemi upútal jeho pohľad park s jazierkom, na ktorom plávalo niekoľko krásnych labutí. Pri pohľade na ne sa káčatko veľmi zaradovalo.

„Zoznámim sa s nimi, aj keby ma chceli zabiť, lebo som také nepekné,“ pomyslelo si. A zamierilo k jazierku. Pristálo na hladine a plávalo k tým nádherným vtákom.

„Prosím, nechajte ma tu!“ zvolalo škaredé káčatko a pokorne sklonilo hlavu. Stalo sa však niečo nepredvídané. Škaredé káčatko sa uvidelo v zrkadle vodnej hladiny a neverilo svojim vlastným očiam. Už nebolo škaredým sivým vtákom, ale prekrásnou bielou labuťou.

K jazierku práve prichádzali dve deti kŕmiť labute. Začali hádzať do vody kôrky chleba, keď vtom dievčatko zvolalo: „Pozri, aha, nová labuť priletela. A je zo všetkých najkrajšia!“

[Hans Christian Andersen, dánska rozprávka, prelož. Mária Jakubičková]

šilalo jevend. Jekh tosara e kačkica pes taťolas avri pro tato jaruno khamoro u šunďa, sar lake andro kridli avel zor. „Akana imar šaj džav andre bari luma.“ phenďa peske u kezďinda te urnisaľol.

Urňisaľolas ućeder u ućeder upral o thema, ĉa tele dikhel pre phuv parkos le paňeha, pro savo plivinenas vajkeci šukar ĉirikle le hosune meňenca. E kačkica igen lošandľila, sar len dikhľa.

„Prindžarava man lenca, he te man kamena te murdarel, kaj som ajsi džungali,“ gindinda peske. Avka urnisaľolas kijo paňi. Priachiľa pro paňi u chudľa te plivinel kijo ola bares šukar ĉirikle.

„Mangav tumen, mukhen man adaj!“ viĉinda e džungali kačkica u thoďa tele o šero. Aĉiľa pes aľe vareso naužardo. Džungali kačkica pes dikhľa andro paňi, so sas sar gendalos u na paťalas peskere jakhenge, so odoj dikhľa. Imar na sas džungalo šivo ĉiriklo, aľe bares šukar parno ĉiriklo la hosuňa meňaha.

Kijo paňi ipen avenas duj ĉhavore te del le ĉiriklenge te chal. Jon chudle te ĉivkerel andro paňi o cipi pal o maro, sar andre oda e ĉhajori viĉinda: „Dikhĉa, aha, nevo ĉiriklo urnisaľiľa adaj. U jov hino savorendar nekšukareder!“

te plivinel – plávať, te taťol avri – vyhrievať sa, o plivišagos – plávanie, o šuňiben – pocit, bizerakero – ochabnutý, o daralipen – strach, obava, te aĉhavel peske – oddychovať

ZLÝ VLK A KOZLIATKA

V malom domčeku na kraji lesa žila stará koza a tá mala sedem malých kozliatok. Detičky – kozičky mala nadovšetko rada a z mesta im zvykla nosiť množstvo dobrôt. Jedného slnečného dňa sa ako obvykle vybrala do mesta na nákup. Pohľadkala kozičky po rožkoch a takto im nakázala:

„Detičky – kozičky, zamknite si vrátka a nikoho nepúšťajte do domčeka. Potuluje sa tu v okolí zlý vlk a ten by si vás veru rád dal na večeru. Nenechajte sa ním prekabátiť!“ Kozliatka súhlasili a na koziu briadku prisľúbili, že nikoho do domčeka nepustia. Mama koza sa nemýlila, len čo zatvorila za sebou dvere domčeka, už do lesa cupkal vlk a premýšľal, ako by sa ku kozliatkam dostal. A veru aj vymyslel: „Nože, detičky, kozičky, otvorte mi vrátka,“ zaliečal sa.

„To som ja, vaša mamička, už som sa vrátila z mesta a priniesla som vám dobroty!“ Kozliatka však spoznali jeho hrubý hlas a najstaršie mu hneď odpovedalo: „Neveríme ti, vĺčik prešibaný, naša mamička nemá taký hrubý hlas. My ťa nepustíme!“

Vlk sa poškriabal vo fúzoch, pokrútil nosom a vybral sa ku kurníku, že si ten hrubý hlas napraví. Zožral vajce, zaspieval si a hneď mal hlas ako zvon. Vrátil sa k domčeku na okraji lesa a jasnejším hlasom zakvílil:

„To som ja, vaša mamička, priniesla som z mesta toľko dobrôt, že ich ani odniesť nevládzem. Nože mi otvorte, nech vám všetko dám!“ Nato vlk ešte zaškrabkal na dvierka. Najmladšie kozliatko zbadalo kľúčovou dierkou veľkú čiernu labu, preľakalo sa a skríklo: „Ty nie si naša mamička, ty nie si ani kozička, máš veľké čierne laby a si celý chlpatý, ja ťa poznám, ja viem, kto si! Ty si zlý vlk a my ťa nepustíme!“

Vlk sa rozbehol k mlynárovi a labiská si vyvával v čerstvej bielej múke. Natrel sa cestom a mlynárovi pohrozil, že ak ho prezradí, dá si ho po večeri ako zákusok. Po tretí raz zaklopal vlk na dvere domčeka, po tretí raz sa milým hláskom prihovril kozliatkam, aby ho pustili dnu:

„Nože, kozliatka maličké, otvorte vrátka, už sa istotne tešíte na dobrôtky, ktoré som vám priniesla! Veď to som ja, vaša mamička!“ Kozliatka však boli opatrné a nechceli otvoriť dvierka. Hlas mal ako ich mamička, ale múdre prostredné kozľa sa predsa len spýtalo: „Ukáž nám laby, naša mamička má laby biele ako sneh!“ Vlk sa otočil a v okne kozliatkam ukázal nožiská vyváľané v múke. Kozliatka si obzerajú vlka, obzerajú, nakoniec predsa len otvorili dvere a vlkovi viac nebolo treba.

Hupkom skočil do izby, až sa kozliatka od ľaku rozutekali do všetkých kútov. Jedno sa skrylo pod posteľ, druhé pod lavicu, ďalšie za pec a to posledné do kukučkových hodín. Vlk bol však prešibaný, rýchly a najmä hladný, tak netrvalo dlho a všetky kozliatka mal v bruchu. Všetky, až na to posledné, najmladšie kozliatko schované v hodinách, to nenašiel. Spokojne sa uvelebil pod starou čerešňou a s plným bruchom zaspal.

Keď sa koza vrátila z mesta, hneď vytušila, že niečo nie je v poriadku. Dvere domčeka boli dokorán. Zdesene pobehovala po izbe, volala, plakala, kričala na kozliatka, no nikde nikoho. Po chvíli začula slabučký hlások z hodín na stene. Našla najmenšie kozliatko, vytiahla ho von a vypytovala sa, čo sa stalo. Najmenšie kozliatko jej povedalo všetko po poriadku a vzlykajúc od strachu, ukázalo na vlka spiaceho vonku pod čerešňou.

O PHUJ RUV THE O BUZŇORA

Andro cikno kheroro paš o veš dživelas jekh phuri buzni u la sas efta cikne buzňora. Le čhavoren, le buzňoren, igen rado dikhelas u andal o foros lenge anelas but lačhipena. Jekh khameskero dıves sar furt, kidla pes avri andro foros te cinkerel. Laskinda le buzňoren pal o rohici u avke lenge dovakerlas:

„Čhavore – buzňora, phanden tumenge o vudaroro u ņikas na mukhen andro kheroro. Phirkerel adarig o phuj ruv u jov tumen kamel te chal. Na mukhen tumen lestar te diliňare!“

O buzňora priačhile, thode vera pre la buzňakri bradica, hoj ņikas andro kheroro na mukhena. E daj, e buzni, na chochavlas, ča so phandla pal peste o vudar pro kheroro, imar andal o veš avelas o ruv u gindinelas peske, sar pes kijo buzňora te dochudel. The čačeste avri gindinda: „Čhavore buzňora, phundraven mange o vudaroro,“ mangelas pes.

„Oda som me, tumari dajori, imar avlom andal o foros u andom tumenge lačhipena!“

O buzňora ałe prindžarde leskero thulo hangos u e nekphureder buzňori mindar leske phenda pale: „Na pařas tuke, ruveja avri mardo, amara da nane ajso thulo hangos. Amen tut na mukhas!“

O ruv pes charuđa pal o bajuzi, bođardđa le nakheha u geľa kijo kurňikos, hoj peske prikerla o thulo hangos. Čala jandro, giľađa peske, mindar les sas o hangos sar harangos. Visaliľa kijo kheroro paš agor le vešeske u žuže hangoha phenda:

„Oda som me, tumari dajori, andom tumenge andal o foros ajci lačhipena, hoj len na birinav aňi te lidžal. No ča phundraven mange, mi dav tumenge savoro!“

O ruv mek paše charuđa pro vudaroro. E nekterneder buzňori dikhla prekal la klejakeri chevori bari, kaľi laba, darandila the vičinda: „Tu na sal amari dajori, tu na sal aňi buzňori, tut hin bare, kale labi, u calo sal zabarardo, me tut prindžarav, me džanav, ko sal! Tu sal o phuj ruv, amen tut na mukhaha!“ O ruv denařla kijo malmořis u o labi makhla avri andro parno aro. Makhla pes chumereha u le malmořis darađa, hoj te pre leste phenela avri, čala les raťi sar bokeli. Tritovar demađa o ruv pro vudar u tritovar pes řukare hangoha diňa anglal kijo buzňora, kaj les te mukhen andre.

„No ča buzňora ciknore phundraven o vudar imar bistoř radisaľon pro lačhibena, save tumenge anav! Oda som me, tumari dajori!“ O buzňora merkinenas pre peste u na kamenas te phundravel o vudaroro. O hangos les sas sar lengera dajora, ałe e godaver mařkarutňi buzňori the avka phučľa: „Sikhav amenge o labi, amara dajora hin o labi parne sar jiv“. O ruv visaliľas andre blaka u sikhada le buzňoreng e o labi makhle avri andro aro. O buzňora obdikhen le ruves, obdikhen u pro agor leske phundrade o vudar u ole ruveske buter na kampelas.

Sig chuťila andre soba u o buzňora daratar pes rozdenařle andre savore kuti. Jekh pes garuđa tel o hađos, dujto tel e lavica u aver pal o bov u e agorutňi andre kukučkakeri ora. O ruv sas avrimardo u igen bokhalo, ta na likerlas but čiro u savore buzňora sas leske andro per. Savoren, ča la agorutňa nekcikneder buzňora na arakhla andre ora. Lačhes pařliľa tel e čereřna u zasuťa.

Sar e buzni avľa pale andal o foros, mindar irzinda, kaj vareso nane lačhes. O vudar pro kheroro sas pale. Daraha denařkerlas pal e soba, vičinelas, rovelas, vriskinelas pro

Viac koze nebolo treba. Vzala z kuchyne nožnice, ihlu a niť a rozbehla sa za vlkom. Kým spal, rozpárala mu veľké brucho, z ktorého hneď povyskakovalo šesť zdravých kozliatok. „Choďte a prineste každé jeden kameň,“ prikázala nezbedníkom. Potom kamene vzala, naložila ich vlkovi do brucha a brucho mu pevne zašila. Spočítala kozliatka a namierila s nimi spokojne domov, do chalúčky na kraji lesa. Cez okno sa všetci spoločne pozerali, čo sa bude diať.

Keď sa vlk prebudil, pocítil veľký smäd, a tak sa zodvihol a pobral sa smerom ku studni, že smäd uhasí dúškom studenej vody. Ako sa však nahol ponad studňu, ťažké kamene ho stiahli cez okraj. Vlk stihol povedať len uf a už sa aj rútil dolu do studne. Kamene boli ťažké a vlk nevedel plávať, tak sa utopil.

Sedem malých kozliatok sa na to všetko pozeralo z okna, a keď im vlk zmizol z dohľadu, od radosti sa pochytili za ruky, roztancovali sa a rozospievali. Odvtedy sa už ich mamička nemusela nikdy báť, keď ich nechávala doma samé. Zlý vlk už okolo domčeka na okraji lesa nesliedil, a tak o jeho poslednej návšteve rozprávajú len kozy kozliatkam rozprávky na dobrú noc.

[Bratia Grimmovci, nemecká rozprávka, prelož. Mária Viličková]

buzňora, no jon űikhaj na sas. Pal varesavo ĉiro űunda slabo hangoro andal e orica pre fala. Arakhľa la nekcikneder a buzňora ila la avri, phuĉkerelas avri, so pes aĉiľa. E nekcikneder buzňori lake phenda sa avri u daraha sikhada pro ruv, savo sovelas tel e ĉereűa. La buzňake buter na kampelas. Iľa andal e kuchňa o noűniĉki, e suv the o thav rozdenaűla pes pal o ruv. Dűikim sovelas ĉinda leske o baro per u avri mindar chuľile űov saste buzňora. „Dűan u sako anen jekh baro bar,“ choľaha phenda le buzňorenge. Paľis ila o bara, thoďa len le ruveske andro per u o per zoraľes siďa andre. Rachinda le buzňoren u geľa lenca lokibnaha khere andro kheroro paű o veű. Prekal e blaka savore jekhetane dikhenas, so ela dureder.

Sar o ruv uűtiľa upre, sas bares truűalo, u avka uűtiľa upre u geľa kije ĉaňig, hoj pijela paňi. Sar bandiľa prekal e ĉaňig o phare bara les cirdle tele. O ruv ĉa phenda uf u imar the perelas tele andre ĉaňig. O bara sle phare u o ruv na dűanelas te plivinel ta taűliľa andro paňi.

Efta cikne buzňora pre ada savoro dikhenas prekal e blaka u sar na dikhle le ruves, andre bari loű chudle pen vastendar, khelenas the giľavenas. Akorestar lengera dajorake na kampelas űoha te daral, te len mukhelas korkoren khere. O phuj ruv imar khatar o kheroro paű o veű na phirelas u avka pal leskero agorutno avelipen vakeren ĉa o buzňa pengere buzňorenge paramisa pre laĉhi rat.

e buzňi – koza, e buzňori – kozliatko, te chanel – kopatľ, o hangos – hlas, e ĉaňig – studňa, agortno avelipen – posledn nvűteva, te chochavel – klamaľ, o lokiben – spokojnostľ

PRINC BAJAJA

Vďalekej krajine vládol starý a múdry kráľ. Mal veľký zámok a na zámku kráľovnú, nemali však deti a kráľa trápilo, kto po ňom prevezme vládu nad kráľovstvom.

Keď sa raz vracal z dlhého boja, čakalo ho doma veľké prekvapenie. Kráľovnej sa narodili dvojčatá – dvaja chlapci, jeden krajší ako druhý. Ona si však obľúbila mladšieho a rozhodla sa, že jeho urobí následníkom trónu. Podala ho kráľovi ako prvorodeného a kráľ bol od radosti taký šťastný, že hneď mu kráľovstvo sľúbil.

Chlapci rástli ako z vody a staršieho mrzelo, že prišiel o kráľovský trón. Rozhodol sa, že pôjde svoje šťastie hľadať do sveta. Osedlal si svojho koníčka a ten sa mu ľudským hlasom prihovril: „Popros otca, nech ťa vystrojí na cestu a ja pôjdem s tebou!“

Tak sa stalo, starší kráľovský syn sa po otcovom požehnaní vybral do sveta aj so svojím koníkom. Putovali niekoľko dní, keď v diaľke zbadali brány ďalekého mesta. Princ však zastavil pri vysokej skale, koník do nej kopol kopýtkom, tá sa otvorila a princ vošiel dnu.

„Mňa tu nechaj a ty choď za kráľom, že chceš u neho vstúpiť do služby!“ povedal mu koník. „Ak ma budeš potrebovať, prístup ku skale a trikrát zaťukaj!“ Princ neváhal a urobil, ako mu koník poradil. Netrvalo dlho a v kráľovskom paláci si nového pomocníka veľmi obľúbili.

Oblúbili si ho najmä tri kráľovské dcéry Svetlana, Milana a najmladšia Diana. Pomáhal im v záhrade aj v kuchyni, a keďže nepoznali jeho pravé meno, začali ho volať Bajaja. Jedného rána zatienili oblohu tri páry veľkých krídel. Pred kráľom sa zjavili traja draci a kráľ, aby zachránil svoje kráľovstvo pred ich plameňmi, im musel prisľúbiť svoje tri dcéry. Smutný a utrápený všetko rozpovedal Bajajovi a ten sa rozhodol, že mu hneď pomôže. Vybral sa k vysokej skale na okraj mesta a trikrát zaťukal. Koník sa zjavil a hneď vedel, čo jeho pán potrebuje. Ukázal mu zdobenú truhlicu, kde našiel troje skvostných rytierskych brnení. Princ bez váhania osedlal koníka, obliekol si červenú výzbroj, na hlavu si nasadil prilbu s červeným chocholčekom a vydal sa hľadať do sveta prvého draka.

Princ prešiel deväť čiernych lesov, až sa pred ním ukázala veľká železná brána. Rozohnal sa mečom a bránu otvoril. Hneď sa proti nemu vyrútil trojhľavý drak a v pazúroch držal najstaršiu princeznú. Začal chrliť oheň, ale Bajajovi cez pevné brnenie jeho horúčava neublížila. Sekal okolo seba mečom hlava-nehlava a veru onedlho boli všetky tri dračie hlavy v prachu cesty.

Najstaršia princezná bola voľná, ale Bajaja sa na ňu ani nepozrel a obrátil koníka smerom k hradu. Druhé ráno mu koník podal z truhlice biele brnenie s bielou prilbou a spoločne sa znovu vydali na cestu. Onedlho sa pred nimi zjavila druhá železná brána a za ňou ešte väčší a strašidelnejší drak ako predchádzajúci deň. Mal celých šesť hláv a z nich chrlil plamene ako pol kráľovstva. Aj s ním si však Bajaja poradil a všetkých šesť hláv mu odťal. Oslobodil aj prostrednú princeznú, ale ani tej neukázal svoju tvár a odcválal na koni späť do zámku.

Všetko sa zopakovalo tretí deň a aj najmladšia princezná bola oslobodená od zlého dvanásťhlavého draka. Ani Diana však princa neprehovorila, aby sa jej predstavil.

O PRINCOS BAJAJA

Andro duralo them, rajarlas phuro the god'aver thagar. Sas les baro burkos u andro burkos e thagarñi, na sas len čhavore, vašoda le thagariske sas phares, hoj ko pal leste ačhela te rajarel pro burkos.

Jekhvar, sar avelas khere andal o baro mariben, užarlas les khere baro naužard'ipen. E thagarñi tele pašli'la jekhvara duj čhavore - duje muršoren jekh šukareder sar dujto. Jov radeder dikhelas le ternederes u džan'la, hoj les kerela thagariske. Podiña les le thagariske kavke, hoj jov hino o elšino, ko ul'i'la u o thagar andre bari bacht diña leske lav, hoj o burkos avela leskero. O čhavore baronas sar pañestar u le phurederes sas cho'li, hoj jov na ačhela thagariske pro burkos. Phend'a peske, hoj džala peskeri bacht te rodel andre luma. I'la peske le grajes u o graj leha chud'la te vakerel avka sar o manuš: „Mang le dades, hoj tut mi richtinel pro drom u me džava tuha.“

Avka pes ači'la u o phureder čhavo pal le dadeskero pa'iben diña pes pro drom peskere grajoreha. Džanas vajkeci d'ivesa, andro duripen zadikhle o kapuri le forostar. O princos zaači'la, o graj andre kapura rugind'a, joj pes phundrađa u o princos ge'las andre.

„Man mukh ade, u tu dža pal o thagar u phen leske, hoj kames ke leste te kerel bu'i!“ phend'as leske o graj. „Te vareso mandar kameha, ča av ade ke bari skala u trival pre late durkin!“ O princos na užarlas u kerđ'a oda, so leske o graj phend'a.

Na likerlas but čiro u pro burkos les sako rado dikhelas. No mek radeder les dikhenas trin thagariskere čhaja e Sveltana, e Milana the e nekterneder Dijana. Kerlas bu'i the andre bar the andre kuchña u te na džanenas leskero čačuno nav chudle les te vičinel Bajaja.

Jekh tosara dikh'la o thagar pro ņebos trine šarkaŋen. O trin šarkaŋa kamle te labarel leskero thagaripen. Vašoda lenge phend'a, hoj dela lenge peskere trine čhajen. Ada sa phend'a avri le Bajajiske. Jov leske phend'a, hoj leske ažutinela.

O Bajaj pes kid'las avri ke bari skala u trival šo'larđ'a. Odarig av'las o grajoro u jov džanelas, so leskero raj kamel. Sikhađ'a leske jekh šukar lada u odoj sas trin šukar gada the charo. O princos beš'la pro graj urđ'a jekh kole gadendar, pro šero thođ'a prilbica u ge'la te rodel le elšine drakos.

O princos prege'la eña kale veša u doav'la kije trastuñi kapura. I'la o charo u leha phundrađa e kapura. Maj pes leske sikhađ'a o trinešerengero šarkaŋis u andro pazuri likerlas la nekphuredera princezna. Chud'la te phurdel e jag pro Bajaj, no pre leste sas urde ajse gada, hoj la jagakero tatipen leske nič na kerelas. O Bajaj čhingerlas le chareha u le šarkaŋiskere šere perenas jekh pal aver pro drom.

La nekphuredera princeznake sas imar phundrado drom, a'le o princos pre late aňi na dikh'la, visarđ'a le grajes u tradelas kijo burkos. Aver tosara leske o grajoro diña andal e lada aver parno uraviben the o charo u pale pes dine avri pro drom. Tel varesavo idejos dikhle aver trastuñi kapura u pal late mek baredere šarkaŋis, sas les šov šere u andal lende phurdelas e jag. The leske o Bajaj čhind'a tele savore šov šere u avka the la maškarutña princezna sas imar phudrado drom. A'le aňi lake o Bajaj na sikhađ'a peskero muj, visarđ'a pes u tradelas pale kijo burkos.

Ada pale kerđ'a the pro trito d'ives, čhingerđ'a o šere le dešuduj šerengere šarkaŋiske u the la nekterdera princeznake phundrađa drom. A'le aňi e Dijana les na prevakerđ'a,

Koník ho odniesol rýchlym cvalom preč. Kráľ bol od radosti celý bez seba, len nevedel, komu poďakovať za záchranu svojich troch dcér. Jeho radosť však mala rýchly koniec, pretože traja susední panovační kráľi sa rozhodli, že si jeho krajinu podmania, a vyhlásili mu vojnu. Aby mu kráľovstvo nezhorelo v plameňoch, sľúbil im znova princezné za manželky.

Strhla sa rozhodujúca bitka a sám kráľ viedol svoje vojsko proti nepriateľom. Tí však boli silnejší a tlačili kráľovu družinu na ústup. V tej chvíli sa medzi nimi zjavil rytier v zlatom brnení a nepriateľskú armádu rozprášil. Kráľ mu ďakoval z celého srdca a sám mu obviazal ranu, ktorú princ utržil v boji. Ten však pokrútil hlavou a tátoš ho už unášal cez les domov. Kráľ na počesť jeho víťazstva vystrojil veľkú hostinu a slávnosť. Nevedel však, komu za víťazstvo poďakovať, preto rozhodol, že princezné dá tým rytierom, ku ktorým sa zakotúľajú zlaté jablká, ktoré padnú z balkóna každej z princezien.

Na nádvorí stáli tí najurodzenejší z princov, rytierov zo širokého okolia a medzi nimi prikrčený stál aj Bajaja.

Prvé jablko sa zakotúľalo k nemu, ale Bajaja ho preskočil, tak dopadlo k nohám urodzeného pána zo severného kráľovstva. Jablko prostrednej princeznej sa predieralo dlho pomedzi hostí, ale Bajaja ho pošťuchol k princovi z južného kráľovstva. Po to posledné jablko od krásnej Diany sa zohol, hneď ako sa dotklo jeho špičky.

Zodvihol ho a pristúpil k najmladšej kráľovskej dcére. Tá sa však rozosmiala, zhodila zlaté jablko a záhradníka poslala preč. Kráľ sa rozhodol, že o jeho poslednú princeznú zvedú tí najlepší rytieri čestný súboj. Preto vyhlásil súťaž a ten, komu princezná podá venček, ju dostane za ženu. Rytieri bojovali mečmi, bojovali oštepmi, keď tu zrazu dvorný šašo ohlásil príchod neznámeho rytiera, ktorý sa chcel na bojoch o princezninu ruku zúčastniť.

Do paláca pricválal čierny kôň a na jeho chrbte udatný bojovník v striebornom brnení s modrou prilbou. Vyhral všetky súboje a princezná mu hneď dala zelený venček. Rytier pred ňou pokľakol a povedal jej:

„Moja najdrahšia pani, dnes večer vás budem strážiť a ochraňovať, kým budete spať.“ Vtom sa postavil, poklonil sa celej kráľovskej rodine a zmizol v prachu zvírenom kopytami. Princezná zosmutnela a rozžialená sa pobrala do svojej komnaty. Nevedela, kto ten neznámy bol, ale jeho slová jej nešli z mysle.

Večer sa u nej ohlásil Bajaja, že by sa s ňou rád porozprával. Krásna Diana veru ani nedúfala, ktože sa vo dverách jej komnaty objaví. Stál tam rytier v striebornom brnení, jej vysnívaný hrdina, pozrel sa jej do očí a povedal:

„Tu stojím, Bajaja, ten, čo ti nosil kvety zo záhrady! Ten, čo zabil troch zlých drakov a teba aj tvoje sestry vyslobodil z ich pazúrov. To som ja, čo som ti priniesol späť tvoje zlaté jablko a vyhral pre teba rytiersky turnaj. Ja som tvoj ženích!“

Princezná sa mu od šťastia vrhla okolo krku, dala zavolať svoje sestry a kráľovského otca, aby všetkým predstavila svojho ženícha. Vtedy zavolať aj princ svojich rodičov a bola naozajstná veľká kráľovská svadba, ktorá trvala veľa dní a niektorí tam možno tancujú až dodnes.

[Božena Němcová]

kaj lake te sikhavel o muj, bešla pro graj u tradelas leha kijo burkos. O thagar sas bares lošado, kamla te palikerel oleske, ko leske anda le čajjen, no na džanelas kaske. Leskero lošaliben sig pregeľa vašoda, hoj trin thagara andal o aver phuva leske phende avri o mariben. Jov vašoda, hoj te na zlabol leskero thagaripen, egerinda lenge le čajjen romňenge.

Ačhilas o baro mariben, o trin thagara peskere slugadženca sle zoraleder u avka dičholas, hoj jon khelena avri o mariben. Akor avlas o Bajaj andro peskero somnakuno uraviben u roztradla le trine thagarengere slugadžen. O thagar leske vašoda jilestar palikerđa u korkoro leske zaphandla o dukhado than le maribnastar. Jov ča bondarda le šereha u o graj leha tradelas prekal o veš khere.

O thagar vašoda, hoj khelda avri o mariben, sikhada savorengere bari pativ. Na džanelas kaske te palikerel, vašoda rozginda pes, hoj le princeznen dela romňenge kole vitezenge, kijo save doperna o somnakune phaba, save čivena o princezni pal o balkonos.

Andro burkos pre dvora ačhenas but princi, but vitezja u maškar lende ačhelas the o Bajaja.

Elšini phabaj dopela ke leste, no o Bajaja la prečuřila u avke dopela kijo aver baro raj andal severiko thagaripen. E phabaj, savi čidaš maškarutni princezna pale dopela ke leste, no jov la podčida kijo princos andal juhoskero thagaripen. Pal odi utolšoni phabaj la šukar Dijanatar bandila mindar, sar dopela ke leskere pindre.

Hazdla la u geľa ke nekterneder thagariskeri čaj. Joj kezdinda te asal čida e somnakuři phabaj u le kertešis odtranda pestar. Pal oda o tragar rozginda, hoj pal utolšoni princezna řidžana pativalo mariben nekfeder vitezja. Kaske e prinzezna dela o vencos, oda vitezis la chudela romňake. O vitezja pes maškar peste marenas.

Ča jekhvareste andro burkos dotradel bidarangutno vitezis pro kalo graj u pre leste rupuno uraviben. Sar khelda avri savore maribena e princezna leske diňa o řeleno vencos. O vitezis peľa pro khoča u phenda lake:

„Miri nekkeďvešneder raři, adařives raři dikhava pre tumende kana sovena.“ Mindar uřřila, šereha palikerđa le thagariskera familijake, bešla pro graj u našřila. E princezna ačhila pharejleskeri u geľa andro kher. Na džanelas, ko hin oda napřindžargutno vitezis, no leskere lava lake na džanas pal e goři.

Raři pes ke princezna diňa te vičinel o Bajaja u phenda, hoj kamel laha te vakarel.

E šukar Dijana na džanelas, ko pes čačeste andro vudar sikhavla. Andro vudar ačhelas o vitezis andro rupuno uraviben, lakero avri suneskero vitezis. Dikhla lake andro jakha u phenda:

„Ade ačhav me o Bajaja, koda so tuke phiravlas o luluda andal e bar! Koda, ko murarda trine phuj šarkařen u tire pheřenen mentinda avri. Oda som me, so tuke pale andom tiri somnakuři phabaj u perdal tute khelda avri savore vitezike maribena. Me som tiro terno!“

E bares lošadi princezna čida pes leske andre men, diňa te vičinel peskere pheřen the le thagariskere dades, kaj te přindžaren lakere ternes. Akor the o princos vičinda peskere dades the la da u sas baro thagariko bijav, savo likerelas but řivesa u varesave nipi khelen odoj talam dži adařives.

o řarkařiš – drak, o vitezis – řrdina, řytier, bidarangutno – nebořacny, rupuno – řtrieborný, somnakuři phabaj – zlaté jablko, o slugadžis – vojak, o naurřadřipen – prekvapenie

RÓM ADVOKÁTOM

Jeden gróf sa vracal domov z prechádzky, bol hladný, tak išiel do krčmy najesť sa. Pýtal si štyri vajíčka. Zjedol ich, chcel zaplatiť, pozerá, kde má peňaženku, ale zistil, že ju zabudol doma. Povedal krčmárovi: „Krčmár, nehnevaj sa, nechaj som doma peňaženku, zajtra ti môj sluha donesie peniaze.“ Lenže gróf bol zábudlivý človek, na druhý deň neposlal krčmárovi peniaze, lebo zabudol.

Uplynul rok a o rok dostal gróf list od sudcu. „Do troch dní musíte zaplatiť krčmárovi tisíc korún. Ak nezaplatíte, pôjdete do väzenia.“ Gróf bol prekvapený. „Prečo mám zaplatiť toľko peňazí?“ Potom si spomenul, že zabudol vrátiť dlh krčmárovi za štyri vajcia. „Za štyri vajcia mám zaplatiť tisíc korún? Či sa krčmár zbláznil?“ Gróf krčmárovi požadovaných tisíc korún nezaplatil, preto ho zavolali na súd. Prišiel gróf k sudcovi a pýta sa: „Ako je možné, sudca, že za štyri uvarené vajcia mám zaplatiť tisíc korún?“

Krčmár hovorí: „Počúvajte, pane, z každého vajíčka sa mohlo vyliahnúť kurča. Každé kurča mohlo zniesť toľko a toľko vajec. Z tých vajec sa zase mohlo vyliahnúť toľko a toľko kuriat. Ak by som predal všetky kurčatá, ktoré sa mohli vyliahnúť zo štyroch vajec, zarobil by som tisíc korún.“

Gróf ostal zarazený. Prosil sudcu, aby mu dal týždeň času, že si nájde advokáta. Sudca mu dal jeden týždeň. Gróf hľadal advokáta, hľadal, ale nikto sa na to nepodujal.

U grófa slúžil Róm Janko. Pozerá, že gróf sa so slzami v očiach prechádza hore-dole, tak sa ho spýtal: „Čo sa vám stalo, pán gróf?“ „Keby si vedel, Janko! Veľké nešťastie ma postihlo.“ „Čo také?“ opýtal sa Janko. „Hovorí sa: Nie je taký deň, čo po ňom nepríde noc, a nie je taká noc, čo po nej nepríde deň.“ Gróf Jankovi všetko vyrozprával.

„Ak mi dáte, pán gróf, toľko peňazí, koľko by ste dali najlepšiemu advokátovi, zbavím vás vášho nešťastia. Ale musíte mi kúpiť advokátsky oblek. Ja vám pôjdem za advokáta.“ Gróf urobil všetko, o čo ho Janko požiadal. Zbral si Róma za advokáta. Prešli tri dni a Janko poslal grófa presne o deviatej hodine na súd. „Nebojte sa,“ hovorí grófovi Janko, „ja po pol hodine prídem. Len povedzte pánom, že chcete počkať na svojho advokáta.“

Sudca čakal, krčmár čakal a gróf hovorí: „Nehnevajte sa, páni, treba čakať na môjho advokáta.“ Zrazu vojde dnu Janko, oblečený v advokátskom obleku. „Kde si bol tak dlho, advokát?“ „Nehnevajte sa, páni, ale varil som hrach, pretože ho chcem poobede zasiať. Viete, že hrach sa dlho varí.“ „Ten advokát sa pomiatol!“ šepkajú si páni navzájom. „On chce zasiať uvarený hrach!“

„Advokát,“ volá krčmár, „ty veríš, že z uvareného hrachu ti niečo vyrastie?“ „Akurát to slovo som chcel od teba počuť, krčmár!“ hovorí Róm Janko. „Teraz mi povedzte, páni aj ty krčmár, môže sa z uvareného vajca vyliahnúť kurča?“ „Čo na to povieš, krčmár?“ pýta sa sudca. Krčmár sa nezmohol ani na jedno slovo. Samozrejme, že peniaze nedostal, ešte musel zaplatiť grófovi za to, že ho zahanbil. Gróf dal Jankovi taký honorár, že si kúpil veľký dom v Čechách. Dnes je podnikateľ, či niečo také, neviem. Keď nezomreli, žijú dodnes.

[Milena Hübschmannová]

O ROM ADVOKATOS

Jekh grofos avelas khere pal e špacirka, sas bokhalo, ta geľa andre karčma te chal. Mangľa peske štar tade jandre. Chaľa len, kamelas te poťinel, dikhel, kaj leske o bogil'aris, aľe avľa upre, hoj mukhľa les khere. Phenda le karčmariske: „Karčmarina, ma ruš, mukhľom khere o bogil'aris, tajsa tuke miro sogalašis anela o love.“ Kajča o grofos sas manuš bisterdo - pre aver dıves o love le karčmariske na bičhaďa, bo bisterďa.

Pregel'a jekh berš, pal o jekh berš avel le grofoske ľil pal o sudos: „Dži trin dıves mušinen te poťinel jekh ezeros koruni le karčmariske. Te na poťinena, džana andre bertena.“ O grofos ačhiľas olestar naužardo. „Vaš soske mange kampil ajci love te poťinel?“ Paľis aviľa leske pre goďi, hoj bisterďa te del pale o kamišagos vaš o štar jandre. „Vaš o štar jandre kampil mange te poťinel jekh ezeros koruni? Diliňaliľa o karčmaris?“ O grofos le karčmariske jekh ezeros koruni na poťinda, ta les vičinde kijo sudos.

Avel o grofos kijo sudos, phučel lestar: „Sar oda šaj, sudcona, hoj som te poťinel jekh ezeros koruni vaš o štar tade jandre?“

O karčmaris phenel: „Šunen rajale, andal sako jandro šaj bijandıľa kachňi. Sako kachňi bijandahas ajci the ajci jandre. Ole jandrendar pale šaj bijandıle ajci the ajci kachňa. Te bikendomas savore kachňen, save šaj bijandıle andal o štar jandre, zarodňomas jekh ezeros koruni. O grofos ačhiľa sar kašt. Mangelas le sudcas, kaj les te del jekh kurko, hoj peske arakhela advokatos. O sudcas les diňa, jekh kurko. O grofos rodelas advokatos, rodelas, aľe ňiko pes pr'oda na kamelas te del.

Ko grofos sogalınlas Rom o Jančis. Dikhel, hoj o grofos apsenca andro jakha phirel upre tele, phučel lestar: „So pes tumenge ačhiľa, grofona?“ „Te džanehas, Janči! Bari bibacht pre ma peľa.“ „So ajso,“ phučľa o Jančis. „Phenel pes: nane ajso dıves, so pal leste na avel e rat u nane ajsi rat, so pal late na avel o dıves.“ O grofos le Jančiske sa vakerkerďa avri.

„Te man dena, grofona, ajci love, keci bi denas nekfedere advokatoske, lava tumen andal tumari bida avri. Aľe mušinen mange advokatska gada te cinel. Me tumenge džava advokatoske.“ O grofos kerďa sa, so lestar o Jančis mangelas. Iľa peske le Romes advokatoske. Pregel'e trin dıvesa u o Jančis bičhaďa le grofos punkt eňa orendar pro sudos. „Ma daran,“ phenel le grofoske o Jančis, „me avava pal jepaš ora. Ča phenen le rajenge, hoj kampil te užarel pre tumaro advokatos.“

Mišto. O sudcas užarelas, o karčmaris užarelas u o grofos phenel: „Ma rušen, rajale, kampil te užarel pro miro advokatos“. Jekhvareste avel andre o Jančis, urdo andro advokatska gada. „Kaj salas ajci, advokatona?“ „Ma rušen, rajale, aľe tavavas chirchil, bo les palodilos kamav te džal te šejinel. Džanen, hoj o chirchil tad'ol but.“ „Oda advokatos diliňaliľa!“ šuškinen penge o raja jekhetane.

„Jov kamel te šejinel tado chirchil!“

„Advokatona,“ vičinel o karčmaris, „tu paťas, hoj tade chirchilestar tuke vareso barola?“ „Ipen kada lav tutar kamavas te šunel, karčmarina!“ phenel o Rom, o Jančis. „Akana mange phenen, rajale - the tu karčmarina - šaj e kachňori avel avri andal o tado jandro?“ „So pre koda phenes, karčmarina?“ phučel o sudcas.

O karčmaris na džanelas te phenel aňi jekh lav. Bizo hoj o love na chudľa, mek le grofoske mušinda te poťinel vašoda, hoj les and'a andre ladž. O grofos diňa le Jančiske ajso honoraris, hoj peske cind'a baro kher pro Čechi. Adadıves hino podnikatelis, či so, na džanav. Te na mule, dži adadıves dživen.

o bogil'aris - peňażenka, te akharel - volať, pozvať, bizo - samozrejme, e bibacht - nešťastie, te bijanel jandre - znášať vajcia

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- DOBŠINSKÝ, Pavol, 2011. *Slovenské rozprávky*. Bratislava: IKAR, 2011. 304 s. ISBN 978-80-551-2461-2
- DUDEK, Adolf, 2013. *Stará mama rozpráva: 7 zlatých rozprávok*. Bratislava: MATYS, 2013. 64 s. ISBN 978-80-8088-335-5
- DUDEK, Adolf, 2013. *Starý otec rozpráva: 7 zlatých rozprávok*. Bratislava: MATYS, 2013. 64 s. ISBN 978-80-8088-336-2
- ĎURÍČKOVÁ, Mária, RÁZUSOVÁ - MARTÁKOVÁ, Mária. 2009. *Hráme sa s rozprávkou. Bavinás pes la paramisaha*. Bratislava: Združenie Korytnačky, 2009. 80 s. ISBN 978-80-970125-1-9
- HÜBSCHMANOVÁ, Milena, 1999. *Rómské pohádky*. Praha: FORTUNA, 1999. 310 s. ISBN 80-8071-658-1
- LACKOVÁ, Elena, 1992. *Rómske rozprávky*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1992. 95 s. ISBN 80-0049-5
- PARAMISA (Klub mladých rómskych autorov), 2003. *Amaro Jilo (Naše srdce) – Rómske rozprávky*; 60 s.
- PLICKOVÁ, Edita, 2007. *Najobľúbenejšie rozprávky*. Bratislava: FRAGMENT SK, 2007. 96 s. ISBN 978-80-8089-046-9
- VAKAT, 2013. *Kde bolo tam bolo*. Brno: VAKAT, 2013. 144 s. ISBN 978-80-7267-500-5
- VAKAT, 2013. *Za siedmimi horami*. Brno: VAKAT, 2013. 144 s. ISBN 978-80-7267-501-2

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ISBN 978-80-8118-157-3

9 788081 181573